

Nr 106

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående ombildning av Stockholms högskola till universitet, m. m., given Stockholms slott den 13 mars 1959.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Ragnar Edenman

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås, att Stockholms högskola den 1 juli 1960 ombildas till ett statligt lärosäte, benämnt universitetet i Stockholm. En successiv utflyttning förutsättes ske från innerstaden till Frescatiområdet på Norra Djurgården, beläget öster och söder om naturhistoriska riksmuseet. Propositionen ansluter sig i allt väsentligt till de förslag, som i ett den 24 februari 1959 avgivet betänkande framlagts av särskilt tillkallade sakkunniga (Stockholms högskolas förhandlingskommitté).

Till grund för ombildningen och utflyttningen lägges ett av förhandlingskommittén, delegerade för Stockholms stad och delegerade för Stockholms högskola upprättat förslag till avtal mellan staten, Stockholms stad och Stockholms högskola. Enligt avtalsförslaget upphör 1948 års avtal om högskolans framtida ställning att gälla från och med den 1 juli 1960. Stadens nuvarande årliga bidrag till högskolan, 1,2 miljoner kronor, upphör samtidigt att utgå. Någon bestämmelse om kommunal representation i universitetets förvaltning finns icke i det föreslagna nya avtalet. Detta innebär vidare bland annat, att staden överlåter till staten utan särskilt vederlag äganderätten till fyra tomter. Staden upplåter därjämte under tomträtt till staten mot formell avgäld tre tomter så länge dessa erfordras för universitetets behov.

Till grund för exploateringen av Frescatiområdet lägges ett av djurgårdsnämnden och Stockholms stads fastighetsnämnd upprättat förslag till överenskommelse mellan staten och Stockholms stad.

Förslag framlägges om nybyggnad för botanisk institution vid Lilla Frescati i anslutning till Bergianska trädgården och nybyggnad för kemiskt övningslaboratorium söder om naturhistoriska riksmuseet. Vidare föreslås, att arkitekttävling anordnas rörande nybyggnader i övrigt för universitetet. För dessa ändamål samt för vissa andra byggnadsarbeten äskas ett investeringsanslag av 1 700 000 kronor för nästa budgetår.

*Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms
slott den 13 mars 1959.*

N ä r v a r a n d e :

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDELL, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Edenman, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om ombildning av Stockholms högskola till universitet, m. m. och anför därvid följande.

I. Inledning

Genom beslut den 10 februari 1956 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för ecklesiastikdepartementet att tillkalla högst fyra sakkunniga för att inom departementet biträda med utredning rörande Stockholms högskolas framtida ställning, med uppdrag tillika att å statens vägnar upptaga förhandlingar med Stockholms stad och högskolan rörande statens, Stockholms stads och högskolans framtida inbördes förhållanden i ekonomiskt och organisatoriskt hänseende.

Med anledning härav tillkallade dåvarande departementschefen den 14 februari 1956 såsom sakkunniga för nämnda ändamål dåvarande kanslern för rikets universitet Arthur Natanael Thomson, numera talmannen i riksdagens andra kammare, boktryckaren Sven Patrik Svensson, byråchefen i ecklesiastikdepartementet Torsten Sigvard Arén och räntrmästaren vid universitetet i Uppsala Sven Johan Härje Lindblad samt uppdrog åt Thomson att såsom ordförande leda de sakkunnigas arbete.

På därom av honom gjord framställning entledigades talmannen Svensson genom beslut den 17 november 1958 från uppdraget att vara sakkunnig. Genom beslut samma dag utsåg departementschefen till ledamot i Svenssons ställe ledamoten av riksdagens andra kammare, övningsskolläraren vid folkskoleseminariet i Lund Torsten Efraim Johannes Blidfors.

De sakkunniga har antagit namnet Stockholms högskolas förhandlingskommitté.

Utredningen rörande fortsatt upprustning av Stockholms högskola har i skrivelse till chefen för ecklesiastikdepartementet den 19 maj 1958 redovisat alternativa förslag till utbyggnad av Stockholms högskola. Utredningen har

icke tagit ställning till dessa förslag, då den ansett, att spørsmålet om högskolans lokalisering och därmed sammanhängande markfrågor m. m. utgjorde ett frågekomplex, som i första hand syntes böra bli föremål för förhandlingar mellan staten, Stockholms stad och högskolan. Nämda skrivelse har överlämnats till Stockholms högskolas förhandlingskommitté för att tagas i beaktande vid fullgörandet av det åt kommittén lämnade uppdraget.

Sedan förhandlingskommittén avslutat förhandlingar med företrädare för Stockholms stad och Stockholms högskola har kommittén med skrivelse den 24 februari 1959 avgivit *betänkande med utredning och förslag angående ombildning av Stockholms högskola till universitet, m. m.* (stencilerat).

I årets statsverksproposition, bilagan 29, kapitalbudgeten, har Kungl. Maj:t under punkten 8 föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition, för budgetåret 1959/60 beräkna till Byggnadsarbeten för Stockholms högskola ett investeringsanslag av 1 700 000 kronor.

I det följande kommer jag att först återge det huvudsakliga innehållet i förhandlingskommitténs betänkande. Därefter torde jag ånyo få anmäla nyssnämnda anslagsfråga.

II. Kommitténs betänkande

Bakgrunden till kommitténs uppdrag

Återblick. Som den första upprinnelsen till Stockholms högskola kan man räkna stadsfullmäktiges beslut den 19 december 1865 att till minne av representationsreformens genomförande uppmana huvudstadens innevånare att frivilligt sammanskjuta medel till den första grunden för en högre bildningsanstalt samt att själva för ändamålet bevilja 10 000 riksdaler årligen under tre år. De anslagna och insamlade medlen överlämnades under namn av »decemberfonden» till Stockholms stads drätselråd att förvaltas av denna tills de kunde användas för en högskola i huvudstaden. Nästa steg på vägen till Stockholms högskolas tillblivelse togs år 1869, då »Högskoleföreningen i Stockholm» bildades med uppgift att upprätta en högskola i huvudstaden. Den drivande kraften inom högskoleföreningen var sedermera justitierådet A. Lindhagen. Den 25 maj 1877 fastställde högskoleföreningen grundstadgar för Stockholms högskola, och den 3 oktober samma år gav stadsfullmäktige dessa grundstadgar sin sanktion. Följande år tog undervisningen vid högskolan sin början i form av föreläsningar i fysik och kemi, vilka snart följdes av föreläsningar även i andra naturvetenskapliga ämnen. Den 1 maj 1879 trädde enligt högskoleföreningens beslut den i stadgarna föreskrivna styrelsen i funktion. Verksamheten hade därmed fått fastare form.

En ledande grundsats var enligt högskoleföreningens program, att studierna skulle vara tillgängliga för såväl manliga som kvinnliga elever och bedrivs efter de studerandes fria val, utan band av tvångsämnena. Högskolan skulle emellertid vara skyldig att bereda dem av sina studerande, som så önskade, tillfälle att avlägga de kunskapsprov, vilka staten uppställde som villkor för inträde och befordran i sin tjänst. Undervisningen skulle även stå öppen för alla som kunde tillgodogöra sig den, oberoende av avlagd studentexamen eller andra formella betingelser. Gentemot statsmakterna var högskolan enligt de första grundstadgarna en fri och oberoende institution. Så småningom framträdde emellertid ett allt starkare intresse för examensrätten. År 1904 tilldelades högskolan sådan rätt.

På högskolestyrelsens begäran hade Kungl. Maj:t den 20 november 1903 stadfäst ändrade grundstadgar för högskolan. Härigenom ställdes högskolan under inseeende av Kungl. Maj:t och kanslern för rikets universitet i fråga om tillsättningen av professorer och även i andra avseenden. Efter ändring av grundstadgarna år 1903 förordnade Kungl. Maj:t ordförande i högskolans styrelse. I denna var stadsfullmäktige från början företrädare. Genom stadgeändring 1933 förstärktes stadsfullmäktiges representation i styrelsen.

Högskolan hade 1894 vänt sig till Stockholms stad med begäran om anslag för upprättande av en stats- och rättsvetenskaplig avdelning. Staden uppställde som villkor för anslag till högskolan, att denna erhöi examensrätt. När sådan rätt tillagts högskolan — såsom förut nämnts 1904 — och utsträckts att omfatta även juridiska examina, började den stats- och rättsvetenskapliga avdelningen sin verksamhet 1907.

År 1884 hade Viktor Rydberg kallats till professor i kulturhistoria. De humanistiska disciplinerna fick efter hand flera företrädare. En humanistisk avdelning organiserades vid högskolan 1920.

1948 års riksdagsbeslut. Såsom framgår av det föregående har Stockholms högskola tillkommit på privat initiativ. Läroanstalten är fortfarande en enskild stiftelse, som från början drivit sin verksamhet med huvudsakligt stöd av donationsmedel och avgifter från studerande. Högskolan fick emellertid efter hand uppbära frikostiga understöd av Stockholms stad, för bland annat inrättande och uppehållande av ett flertal professorer. I den mån högskolans ekonomi försämrades genom minskad avkastning av donationsmedlen och stegrade utgifter ökade stadens bidrag och ekonomiska åtaganden i övrigt gentemot högskolan även av denna anledning. Högskolans finansiella läge framtving så småningom att högskolans styrelse fick vända sig även till statsmakterna med begäran om ekonomiskt bistånd. I yttrande över en av högskolestyrelsen gjord framställning angående statsbidrag till högskolan för budgetåret 1940/41 anförde kanslern för rikets universitet, att högskolan fullgjorde en från det allmännas synpunkt synnerligen viktig uppgift inom den vetenskapliga forskningen och

undervisningen, även om det icke vore säkert eller ens sannolikt att därest den varit en statlig institution, de riktlinjer för dess expansion hade följts, som nu i verkligheten hade varit vägledande. När genom privata donationer och kommunala bidrag ändock professorer i sådana ämnen kunnat inrättas hade det självfallet varit till gagn för den vetenskapliga forskningen och även för den studerande ungdom, som hade sitt hemvist i Stockholm. Det vore enligt kanslerns mening naturligt med hänsyn till högskolans tillkomst och hittillsvarande historia, att i första rummet Stockholms stad, såsom hittills skett, inskred och medverkade till en förbättring av högskolans ekonomiska ställning. Kanslern fann det dock rimligt, att även staten med hänsyn till den brydsamma situationen, sammanhängande med de sjunkande ränteinkomsterna, gav ett kontinuerligt bidrag till högskolan. Denna betydelsefulla roll inom vårt lands vetenskapliga odling syntes enligt kanslerns mening motivera ett sådant bidrag.

På grund av det statsfinansiella läget under andra världskriget ledde högskolans framställning tills vidare icke till någon åtgärd från statsmakternas sida. När förutsättningarna för statsbidrag till högskolan blev gynnsammare efter krigsslutet, kom staten att lämna betydande anslag till högskolan, huvudsakligen till den naturvetenskapliga avdelningen.

Till följd av ändrade ekonomiska förutsättningar för högskolan uppkom ett allt starkare behov av åtgärder för att förbättra högskolans ekonomi. Det ansågs dessutom uppenbart, att en nödvändig upprustning av högskolan icke kunde komma till stånd utan betydligt ökad hjälp från det allmännas sida. Med hänsyn till det avsevärda ekonomiska ansvar Stockholms stad redan hade påtagit sig framstod det som angeläget att statens och stadens framtida ställning till högskolan reglerades i form av ett avtal. År 1947 tillsatte därför chefen för ecklesiastikdepartementet efter Kungl. Maj:ts bemyndigande särskilda sakkunniga för utredning och förhandlingar rörande Stockholms högskolas ställning (1947 års sakkunniga). Vid fullgörandet av sitt uppdrag kunde dessa bygga på resultat, som framlagts i en tidigare utredning om Stockholms högskolas ekonomiska förhållanden, avgiven av inom ecklesiastikdepartementet tillkallade utredningsmän och dagtecknad den 15 februari 1947. De sakkunniga träffade med företrädare för Stockholms stad och Stockholms högskola under vederbörliga förbehåll ett avtal, dagtecknat den 12 januari 1948, rörande högskolans ställning, finansiering m. m. I utlåtande till stadsfullmäktige över avtalsförslaget erinrade stadens drätselnämnd, att stadens dittills lämnade bidrag till Stockholms högskola haft sin grund i ett intresse icke blott av att högskolan varit förlagd till Stockholm utan även av att högskolan såsom en fri undervisningsanstalt skulle kunna lägga utbildningen efter ett i jämförelse med statsuniversitetet mindre schablonmässigt schema. Efter hand hade emellertid högskolans utvecklingslinje alltmer konvergerat med universitetens. Det vore uppenbart, att, i den mån högskolan skulle fortsätta att

utvecklas till att bli blott och bart en replik till universiteten, anledning minskades för staden att regelmässigt bidra till verksamheten.

Då denna avtalsfråga anmäldes i propositionen 1948: 219, framhöll föredragande departementschefen, att staten — med hänsyn till högskolans betydelse från allmän synpunkt — enligt hans mening icke kunde undandraga sig att ekonomiskt stödja och främja högskolan. Departementschefen underströk att det framlagda förslaget till avtal i huvudsak innebar, att högskolans karaktär av enskild stiftelse icke ändrades men att statens inflytande över högskolan i väsentliga hänseenden förstärktes. Högskolans stat skulle årligen efter yttrande av Stockholms stadsfullmäktige och sedan riksdagen anvisat ifrågavarande anslag fastställas av Kungl. Maj:t, som även i övrigt skulle äga att efter stadskollegiets och högskolans hörande meddela föreskrifter i fråga om högskolans organisation och verksamhet. Statsmakterna skulle sålunda få ett avgörande inflytande på kostnadsramens fastställande.

I propositionen hemställde Kungl. Maj:t om bemyndigande att godkänna det framlagda avtalsförslaget. Statsutskottet tillstyrkte bifall till Kungl. Maj:ts förslag (SU 1948: 146) och riksdagen beslöt i enlighet med utskottets hemställan (Rskr. 1948: 326). Det sedermera godkända avtalet (i fortsättningen kallat *1948 års avtal*) har följande lydelse.

I syfte att trygga Stockholms högskolas ställning och möjliggöra högskolans utveckling under så gynnsamma arbetsbetingelser, som omständigheterna medgiva, har denna dag mellan staten, Stockholms stad och högskolan — under förutsättning av Kungl. Maj:ts och riksdagens samt stadsfullmäktiges i Stockholm och styrelsens för högskolan godkännande — träffats följande avtal:

I. Av högskolans styrelse upprättat förslag till stat för högskolan, avseende tiden 1 juli—30 juni (budgetår) och upptagande på inkomstsidan högskolans för året disponibla egna medel samt på utgiftssidan, särskilt för sig, dels årskostnader, såsom löne- och pensionskostnader samt omkostnader i övrigt, dels ock förekommande engångskostnader, såsom för nybyggnader, deras utrustning o. dyl., skall årligen före den 1 juni kalenderåret närmast före det budgetår, statförslaget avser, ingivas dels till Kungl. Maj:t och dels till stadsfullmäktige, som över förslaget avgiva yttrande till Kungl. Maj:t. Stat för högskolan fastställs av Kungl. Maj:t.

I fastställd stat upptagen utgiftspost må ej överskridas eller användas för annat än avsett ändamål, där ej Kungl. Maj:t på grund av särskilda förhållanden lämnat tillstånd härtill.

II. Till bestridande av den utgiftssumma, som enligt den fastställda staten icke täckes av högskolans egna medel — (*anslagssumman*) — skola staten och staden bidra enligt följande grunder:

a) När anslagssumman icke överstiger 4 800 000 kronor, bidrager staden med 1/4 av densamma, dock lägst med 700 000 kronor, och staten ansvarar för återstoden. Uppgår anslagssumman till mer än 4 800 000 kronor, utgår stadens bidrag med 1 200 000 kronor och resten täckes av staten.

Har Kungl. Maj:t lämnat tillstånd, som avses i mom. I andra stycket, skall sålunda tillkommet utgiftsbelopp inräknas i anslagssumman.

b) I statens och stadens bidrag inräknas icke värdet å tomter eller byggnader, som de upplåtit eller må komma att upplåta till högskolan.

c) Stadens bidrag bör i första rummet användas för tillgodoseende av de humanistiska och stats- och rättsvetenskapliga avdelningarnas behov.

d) Statens och stadens bidrag utbetalas till högskolan efter rekvisition kvartalsvis i förskott och i mån av behov.

III. Staten och staden förklarar sig villiga att i den mån det är erforderligt för tillgodoseende av högskolans behov av tomtmark, vidtaga de åtgärder, som befinnas möjliga och lämpliga för att välbelägen sådan mark ställes till högskolans förfogande.

IV. Högskolans ställning såsom en icke statlig institution bibehålles, dock skola i nedan angivna hänseenden följande särskilda bestämmelser gälla:

a) För mottagande av donation, som avser annat än tillfälligt ändamål, erfordras universitetskanslerns tillstånd.

b) Högskolan tillhörig fastighet må icke in-tecknas, försäljas eller annorledes överlätas utan Kungl. Maj:ts godkännande, ej heller må fastighet av högskolan genom köp eller byte förvärvas utan sådant godkännande.

c) Kungl. Maj:t äger i övrigt efter stadskollegiets och högskolans hörande meddela de föreskrifter i fråga om högskolans organisation och verksamhet, som Kungl. Maj:t finner erforderliga eller lämpliga; skolande, om sådana föreskrifter innebära ändring av grundstadgarna för högskolan, frågan jämväl underställas stadsfullmäktige för yttrande.

Härvid förutsättes emellertid

1) *beträffande högskolans styrelse*: att den skall bestå av tolv ledamöter, nämligen en ordförande, förordnad av Kungl. Maj:t, tre ledamöter, förordnade av Kungl. Maj:t, sedan stadskollegiet och högskolans lärarråd var för sig avgivit förslag, högskolans rektor, en ledamot, utsedd av vetenskapsakademien, fyra ledamöter, utsedda av stadsfullmäktige, samt två ledamöter, utsedda av högskolans lärarråd; och

2) *beträffande granskningen av den ekonomiska förvaltningen*: att denna skall ske genom fyra revisorer, av vilka Kungl. Maj:t utser två och staden två.

V. Detta avtal träder i kraft den 1 juli 1949 och gäller till och med den 30 juni 1964. Därest avtalet icke av någon part uppsäges minst två år före avtalstidens utgång, förlänges avtalets giltighetstid varje gång med femton år.

I den mån av staden före avtalets ingående gjorda utfästelser om anslag till högskolans verksamhet avse tid, varunder detta avtal äger giltighet, skola staden sålunda åvilande förpliktelser, så länge avtalet gäller, anses fullgjorda genom bidrag, som staden lämnar enligt bestämmelserna i mom. II a) här ovan.

I kungl. brev den 30 juni 1949 (ändrat den 30 juni 1952, den 20 november 1953, den 6 juni 1957 och den 28 juli 1958) har — i avvaktan på en revision av grundstadgarna för Stockholms högskola — meddelats följande *allmänna bestämmelser*.

1. I den mån särskilda föreskrifter rörande förhållandena vid högskolan icke blivit av Kungl. Maj:t eller enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande av kanslern fastställda, skola vid högskolan för närvarande gällande stadgar, reglementen och andra bestämmelser fortfarande lända till efterrättelse.

2. I fråga om tillsättande av befattning som professor, laborator eller

preceptor skola de bestämmelser, som i 123—143 §§ och 145 § universitetsstatuterna meddelats beträffande tillsättande av motsvarande befattningar vid universiteten i tillämpliga delar lända till efterrättelse, dock att tillsättningen av här avsedd befattning alltjämt skall, sedan yttrande i ärendet avgivits av lärarrådet, ankomma på styrelsen; och skall, på sätt i grundstadgarna sägs, utnämningen underställas Kungl. Maj:ts prövning och stadfästelse.

3. I fråga om tillsättning av ordinarie befattning som universitetslektor, arvodesbefattning som universitetslektor, befattning som utländsk lektor i främmande levande språk och extra ordinarie befattning som biträdande lärare gäller vad därom är eller må varda särskilt stadgat.

4. Vid tillsättning av befattning såsom assistent eller amanuens skola de för tillsättning av arvodesbefattning såsom universitetslektor vid högskolan meddelade bestämmelserna lända till efterrättelse, dock att vad i nämnda bestämmelser stadgas angående ledigkungörande och tillkännagivande inför kanslern ej skall äga tillämpning.

Beträffande anställningsförhållanden i övrigt ävensom i fråga om avlöningsförmåner för assistent eller amanuens vid högskolan gäller vad därom är eller må varda särskilt stadgat.

5. Rörande tillsättning av befattning som docent eller forskardocent är särskilt stadgat. Styrelsens beslut om tillsättande av befattningar i 21 och högre lönegrader å löneplan A i statens löneförordning underställas Kungl. Maj:t för prövning och stadfästelse.

6. Rörande den undervisnings- och examinationsskyldighet som åvilar professor och sådan lärare, vilken självständigt företräder sitt ämne, gäller vad i universitetsstatuterna finnes föreskrivet, där ej i fråga om viss befattningshavare avtalade anställningsvillkor lägga hinder i vägen.

Högskolans rektor är, i den utsträckning han önskar, frikallad från skyldigheten att bestrida till hans professorsbefattning hörande undervisning och examination; anmälan härom skall göras hos styrelsen och kanslern.

7. Beträffande laborators (motsvarande) undervisnings- och examinationsskyldighet liksom i fråga om innehavares av docentbefattning och av forskardocentbefattning tjänstgöringsskyldighet gäller vad som finnes föreskrivet i fråga om motsvarande befattningshavare vid universiteten.

8. I fråga om ordinarie och arvodesanställd universitetslektors samt biträdande lärares undervisningsskyldighet stadgas särskilt.

9. Där tvekan i visst fall uppkommer, huru de i ovan angivna hänseenden för universiteten utfärdade bestämmelserna skola tillämpas beträffande förhållandena vid Stockholms högskola, äger kanslern meddela beslut.

10. Intill dess nya stadgar för högskolan blivit fastställda äger kanslern meddela de provisoriska tillämpningsföreskrifter, som kunna vara erforderliga för att komplettera av Kungl. Maj:t utfärdade särskilda bestämmelser.

1956 års riksdagsbeslut. I två vid 1954 års riksdag väckta, likalydande motioner (I:474 och II:617) yrkades bland annat, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville hemställa, att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen framlägga en sådan plan för upprustning av Stockholms högskola, att högskolan vid utgången av budgetåret 1957/58 uppnått en för

undervisningen betryggande effekt. Med anledning av det i motioner framställda yrkandet om en upprustningsplan för Stockholms högskola förordade statsutskottet i sitt utlåtande 1954:137 — under framhållande av nödvändigheten av att högskolan inom rimlig tid komme i paritet med universiteten i Uppsala och Lund — att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhölle om att en översyn genom en på lämpligt sätt sammansatt organisationskommitté komme till stånd rörande högskolans nuvarande resurser, utbyggnadens lämpliga utformning, behovens angelägenhetsgrad, åtgärdernas fördelning på olika budgetår m. m.

I skrivelse den 25 maj 1954, nr 323, anmälde riksdagen, att riksdagen fattat beslut i enlighet med vad utskottet föreslagit.

Genom beslut den 14 januari 1955 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för ecklesiastikdepartementet att tillkalla en utredningsman för att utarbeta den av riksdagen begärda organisationsplanen för upprustning av Stockholms högskola och verkställa de utredningar i övrigt, som utredningsmannen kunde finna påkallade i samband därmed. Tillika uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att vara utredningsmannen behjälplig vid utarbetande av en plan för tillgodoseende av högskolans lokalbehov. Genom beslut sistnämnda dag tillkallades såsom utredningsman för ifrågavarande ändamål byråchefen i ecklesiastikdepartementet T. S. Arén.

Utredningsmannen avgav den 27 december 1955 betänkande med utredning och förslag angående förstärkning av Stockholms högskolas personalorganisation m. m. (stencilerat).

I betänkandet uttalade utredningsmannen inledningsvis, att han funnit den del av utredningsuppdraget, som avsåge utarbetande av en plan för tillgodoseende av Stockholms högskolas lokalbehov, vara av så tidskrävande och omfattande natur, att en mera fullständig dylik plan icke kunnat framläggas i så god tid, att den kunde underställas 1956 års riksdag. Å andra sidan syntes det utredningsmannen angeläget, att den av riksdagen begärda organisationsplanen för högskolans upprustning i övrigt skulle kunna föreligga inom sådan tid, att den kunde läggas till grund för Kungl. Maj:ts och riksdagens prövning av Stockholms högskolas anslagsäskanden redan för budgetåret 1956/57. Med hänsyn härtill hade utredningsmannen ansett det lämpligt att i det framlagda betänkandet i fråga om högskolans lokalförhållanden endast taga ställning till vissa byggnadsfrågor, vilka från högskolans sida upptagits i dess anslagsäskanden för nämnda budgetår. Utredningsmannen uttalade, att han hade för avsikt att i ett senare betänkande framlägga en plan för tillgodoseende av högskolans lokalbehov i övrigt. Härefter anförde utredningsmannen bland annat följande.

Vid utredningsuppdragets fullgörande har för mig som vägledande framstått statsutskottets vid 1954 års riksdag understrykande av nödvändigheten av att Stockholms högskola inom rimlig tid kommer i paritet med

universiteten i Uppsala och Lund. Vid bedömningen av högskolans personalbehov och behov av anslag till materiel m. m. har jag därför i stort sett endast ansett mig böra taga hänsyn till det aktuella studentantalet. Jag vill härvid även erinra om att chefen för ecklesiastikdepartementet med stöd av nådigt bemyndigande den 30 juni 1955 samma dag tillkallat särskilda sakkunniga, vilka antagit benämningen 1955 års universitetsutredning, med uppgift att utreda universitetens och högskolornas behov med hänsyn till det förutsedda starkt växande studentantalet i vårt land och det av samhällsutvecklingen ökade behovet av universitets- och högskoleutbildad arbetskraft. Icke minst för att möta det ökade behov av akademiska lärarkrafter, som denna utveckling medför, framstår det för mig såsom angeläget, att Stockholms högskolas personella och materiella resurser inom en ganska snävt begränsad tidsperiod bringas i paritet med universitetens i Uppsala och Lund. Vad beträffar personalorganisationen har jag ansett mig böra räkna med en treårsperiod, omfattande budgetåren 1956/57—1958/59, med huvudvikten lagd på de två första budgetåren, där ej lokalförhållandena föranlett till annat. Då det gäller att utarbeta en plan för tillgodoseende av högskolans lokalbehov, ligger det i sakens natur, att hänsyn måste tagas till det starkt växande studentantalet. Då utredningsuppdraget på detta område enligt mitt bedömande delvis kommer att sammanfalla med universitetsutredningens uppdrag, har jag för avsikt att samråda med utredningen vid byggnadsplanens uppgörande.

Den av utredningsmannen framlagda upprustningsplanen omfattade högskolans matematisk-naturvetenskapliga, humanistiska och allmänna avdelningar. Utredningsmannen hade däremot icke ansett sig böra i upprustningsplanen medtaga högskolans stats- och rättsvetenskapliga avdelning, enär frågan om en omorganisation av juristutbildningen då förväntades bli prövad i annat sammanhang.

I propositionen 1956: 108 uttalade föredragande departementschefen, att utredningsmannens förslag i stort sett borde kunna läggas till grund för en upprustning av högskolan. Beträffande den i remissyttranden av universitetskanslern och statskontoret berörda frågan, huruvida ställning borde tagas till utredningsmannens förslag i dess helhet eller allenast i de delar, som avsåg budgetåret 1956/57, framhöll departementschefen, att en planmässig organisation av högskolans upprustning krävde ett klarläggande redan då, vilka högre vetenskapliga befattningar högskolan hade att räkna med under de närmaste åren. Han ansåg därför, att ståndpunkt omedelbart borde tagas till utredningsmannens förslag i vad det avsåg inrättande av nya professurer, laboraturer och docenturer under de närmaste tre budgetåren. Beträffande övriga av utredningsmannen framlagda förslag till ändringar i personalorganisation borde däremot det aktuella ställningstagandet begränsas till att avse endast de förslag som utredningsmannen ansett böra genomföras under det följande budgetåret.

I propositionen framlades förslag om en betydande förstärkning av högskolans personalorganisation. För budgetåret 1956/57 föreslogs sålunda inrättande av ett 50-tal nya tjänster. Av dessa må särskilt nämnas följande,

nämligen en professur i historia, två laboraturer, varav en i kvartärgeologi, särskilt tillämpad kvartärgeologi, och en i zoofysiologi, en preceptur i straffrätt samt sex docentbefattningar. Härjämte föreslogs, att beslut fattades om inrättande vid senare tidpunkt av en professur i fysik samt två laboraturer, varav en i matematik och en i analytisk kemi, samt femton docentbefattningar. Förslag framlades vidare om en viss förstärkning av högskolans anslagsmedel till materiel och nyanskaffning av apparater m. m. Till engångskostnader för byggnadsarbeten äskades för budgetåret 1956/57 en medelsanvisning av 2 000 000 kronor. Huvudparten därav avsågs för nybyggnad för högskolans fysiska institut, medan återstoden avsåg restaurering av högskolans kanslibyggnad samt utarbetande av program och ritningar för nybyggnader för ämnena kemi och botanik. Slutligen föreslogs att terminsavgifterna vid högskolan helt avskaffades från och med budgetåret 1956/57.

Statsutskottet tillstyrkte den framlagda propositionen (SU 1956: 142) och riksdagen beslöt i enlighet med utskottets förslag (Rskr. 1956: 303).

I följande tabell belyses *statens bidrag* till Stockholms högskola från och med budgetåret 1940/41. Siffrorna anger, där ej annat sägs, nettoutgifterna.

Budgetår	Huvudstaten	Förstärkningsanordningar	Gästföreläsningar	Extra utgifter	Diverse bidrag
1940/41	—	—	—	—	434
1941/42	—	—	—	—	1 100
1942/43	—	—	—	—	8 400
1943/44	—	—	—	—	8 000
1944/45	—	—	—	—	21 800
1945/46	—	—	—	—	34 000
1946/47	—	—	—	—	139 900
1947/48	—	—	10 616	—	413 600
1948/49	—	—	9 235	—	421 700
1949/50	1 447 469	—	12 102	—	—
1950/51	2 154 603	—	13 883	—	—
1951/52	3 077 333	—	8 957	—	—
1952/53	4 292 689	48 221	12 566	—	—
1953/54	5 987 605	56 691	9 894	—	—
1954/55	4 670 306	158 115	11 445	73 000	—
1955/56	6 914 421	241 696	8 142	58 787	—
1956/57	8 689 009	323 762	12 712	64 091	—
1957/58	10 280 649	528 438	10 700	40 223	—
1958/59	12 014 000 ¹	950 000 ²	11 800 ³	65 000 ³	—

¹ Anslag.

² Beräknat belopp.

Kommitténs uppdrag m. m.

Statskontoret hade — såsom förut nämnts — i sitt remissyttrande över 1955 års utredningsförslag bland annat berört frågan, huruvida statsmakterna vid det aktuella tillfället borde taga ställning till utredningsmannens förslag i dess helhet eller allenast i de delar, som avsåg budgetåret 1956/57. I detta sammanhang hade ämbetsverket föreslagit, att förhandlingar om en revision av 1948 års avtal rörande högskolans finansiering borde upptagas med Stockholms stad. I avvaktan på resultatet av förhandlingarna borde statsmakterna enligt statskontorets mening icke omedelbart binda sig för hela utbyggnadsprogrammet utan fatta beslut endast för ett budgetår i sänder.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 10 februari 1956 tillkallade chefen för ecklesiastikdepartementet den 14 februari 1956 fyra sakkunniga för att inom ecklesiastikdepartementet biträda med utredning rörande Stockholms högskolas framtida ställning, med uppdrag tillika att å statens vägnar upptaga förhandlingar med Stockholms stad och högskolan rörande statens, Stockholms stads och högskolans framtida inbördes förhållande i ekonomiskt och organisatoriskt hänseende. Därjämte ålades de sakkunniga att hålla chefen för ecklesiastikdepartementet underrättad om arbetets fortgång och ställa sig till efterrättelse de direktiv för uppdragets fullgörande, som av departementschefen kunde komma att meddelas. Några ytterligare direktiv för sitt arbete erhöll förhandlingskommittén icke i detta sammanhang. Sedan utredningen rörande fortsatt upprustning av Stockholms högskola den 19 maj 1958 till chefen för ecklesiastikdepartementet överlämnat förslag till plan för Stockholms högskolas utbyggande, m. m. gav departementschefen kommittén i uppdrag att upptaga förhandlingar med vederbörande parter om högskolans framtida lokalisering och därmed sammanhängande spörsmål.

Såsom framgått av det föregående har kommitténs arbete kommit att avse i huvudsak två frågor. Den ena har gällt Stockholms högskolas ställning och den andra högskolans lokalisering och därmed sammanhängande spörsmål.

I de delar av kommitténs arbete, som berört markfrågor av betydelse för en utbyggnad av högskolan, har kommittén funnit det angeläget att samverka med sådana statliga organ, som reguljärt eller enligt särskilt uppdrag handlägger markfrågor avseende Stockholms stad. De organ det här gäller är djurgårdsnämnden respektive delegationen för förhandlingar med Stockholms stad rörande vissa byggnads- och markfrågor (markdelegationen). I skrivelser den 23 juli 1958 till nämnda organ hemställde kommittén därför om biträde av dessa i sitt fortsatta arbete. Djurgårdsnämnden har i

anledning härav sedermera upptagit förhandlingar med Stockholms stads fastighetsnämnd beträffande exploatering av ett för högskolan föreslaget område på Norra Djurgården. Med markdelegationen, som utgöres av överlantmätaren H. Johansson, generaldirektören S. Larsson och generaldirektören G. Renlund, har kommittén samrått i frågor rörande sådan Stockholms stad tillhörig mark, som för närvarande disponeras av högskolan.

I spörsmål, som berört den ifrågasatta markdispositionen för högskolan på Norra Djurgården, har kommittén även haft överläggningar med riksmarskalksämberet och Kungl. Djurgårdens förvaltning.

Byggnadsstyrelsen har fortlöpende biträtt kommittén i dess arbete.

Slutligen har kommittén, sedan från och med den 1 juli 1958 ny kansler för rikets universitet förordnats, haft samråd med denne i frågor av principiell natur. Kanslern har därvid även beretts tillfälle att granska förslaget till avtal angående inrättande av ett universitet i Stockholm m. m.

Vid avtalsförhandlingarna har Stockholms stad företrätts av stadsfullmäktiges ordförande direktören C. A. Anderson, borgarrådet J. Garpe, borgarrådet E. Huss, borgarrådet R. Tomson samt stadsfullmäktigeledamoten direktören E. Nilsson. Stockholms högskolas företrädare vid dessa förhandlingar har varit numera universitetskanslern H. Cramér (till och med den 30 juni 1958), numera högskolans rektor professorn H. Nial, professorn I. Svenilsson samt professorn K. Myrbäck (från och med den 1 juli 1958).

Stockholms högskolas byggnadsfråga

Frågans behandling

Såsom tidigare nämnts tillkallade chefen för ecklesiastikdepartementet enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 14 januari 1955 byråchefen T. S. Arén för att utarbeta av riksdagen begärd organisationsplan för upprustning av Stockholms högskola. Tillika uppdrogs åt byggnadsstyrelsen att vara utredningsmannen behjälplig vid utarbetande av plan för tillgodo-seende av högskolans lokalbehov.

Genom beslut den 27 juli 1956 uppdrog Kungl. Maj:t, med anledning av framställning av byggnadsstyrelsen, åt utredningsmannen att undersöka frågan, huruvida icke ett närmare samgående mellan vissa delar av naturhistoriska riksmuseet och motsvarande institutioner inom Stockholms högskola skulle kunna anvisa möjligheter att minska det inom högskolan framräknade utrymmesbehovet och därav betingade nybyggnader m. m.

Med skrivelse den 10 januari 1958 har byggnadsstyrelsen till utredningsmannen överlämnat en inom styrelsen utarbetad promemoria av den 31 december 1957 med förslag till plan för Stockholms högskolas utbyggan-

de. Utredningsmannen har med skrivelse den 19 maj 1958 till chefen för ecklesiastikdepartementet överlämnat nämnda promemoria.

I skrivelsen uttalar utredningsmannen bland annat, att högskolans botaniska institutioner enligt byggnadsstyrelsens båda utbyggnadsalternativ skall förläggas till ett område vid Lilla Frescati. Denna för högskolan trängande byggnadsfråga borde därför enligt utredningsmannens mening kunna lösas oberoende av vilken ställning, som skulle komma att tagas till frågan om högskolans lokalisering i övrigt, vilken utredningsmannen icke ansett sig böra gå in på.

Föreliggande utredning och förslag

I det följande refereras sammanfattningsvis vissa avsnitt i byggnadsstyrelsens promemoria, till vilken kommittén i övrigt hänvisar.

Nuvarande lokalförhållanden m. m.

Stockholms högskolas lokaler är i huvudsak belägna kring Observatoriekullen. De naturvetenskapliga ämnena har sålunda de flesta av sina lokaler förlagda till Kungstengatan 45 (kvarteret Kungstenen). De juridiska och humanistiska ämnena har huvudsakligen sina lokaler vid Norrtullsgatan 2 (kvarteret Bergsmannen Större), Odengatan 59 och 61 (kvarteret Spelbomskan) samt vid Drottninggatan 95 (kvarteret Vega). Därjämte har högskolan lokaler vid Norrtullsgatan 16 (kvarteret Mimer). Högskolan förhär även ett flertal lokaler i olika stadsdelar.

Nuvarande lokaler är med några få undantag ytterst bristfälliga och i vissa fall uppenbart hälsovådliga. Splittringen av undervisningsverksamheten — samma avdelning kan vara inhyst på ett flertal olika ställen — inverkar i hög grad menligt på undervisning och forskning. Storstadsmiljön och studenternas bostadsförhållanden — cirka hälften av de inskrivna studenterna vid högskolan är från landsorten — bidrager därjämte till att skapa ännu ogynnsammare betingelser för ett koncentrerat studiearbete. Lokalernas otillräcklighet och bristfälliga standard kan sägas redan nu ha skapat ett behov av radikala åtgärder för att högskolan på ett någorlunda tillfredsställande sätt skall kunna fortsätta sin verksamhet. Den väntade ökningen av antalet studerande kommer att framkalla en katastrofsituation, om icke erforderliga åtgärder vidtages.

Sammanställningen här nedan över studieresultaten vid Stockholms högskola jämförda med motsvarande siffror för universiteten illustrerar studie-svårigheterna vid högskolan, vilka enligt byggnadsstyrelsens mening synes sammanhänga med de nuvarande lokalförhållandena.

*Examinations- och studieavbrottsfrekvens hos 1948/49 års
inskrivningsårgång vid slutet av år 1955¹*

	Lund %	Uppsala %	Göteborg %	Stockholm %	Samtl. %
<i>Humanistiska avdelningen:</i>					
procent examinerade	63	60	38	31	47
procent avgångna utan examen	30	27	47	57	41
<i>Matematisk-naturvetenskapliga avdelningen:</i>					
procent examinerade	58	54	..	35	49
procent avgångna utan examen	24	25	..	44	31

¹ Ur SOU 1957: 24.

Utbyggnadsbehovet

Lokalbehovet har av respektive institutionsföreståndare uppskattats på basis av en inom 1955 års universitetsutredning uppgjord preliminär prognos över det totala antalet studerande, som under tioårsperioden 1955—65 kan beräknas söka sig in vid landets universitet och högskolor. Då denna emellertid endast har form av en arbetshypotes, kan därav icke dragas några närmare slutsatser om hur antalet studenter kommer att fördelas på de olika universitetsstäderna. Än svårare ställer det sig naturligtvis att med någon grad av säkerhet kunna beräkna fördelningen på olika läroanstalter och avdelningar inom universiteten. Beträffande Stockholms högskolas lokalbehov har man därför i brist på annat statistiskt underlag ställt samma arbetshypotes som gäller för utvecklingen av hela antalet högskolestuderande. Som framgår av nedanstående sammanställning beräknas antalet studerande inom den matematisk-naturvetenskapliga avdelningen vid högskolan omkring 1965 ha ökat med 150 procent jämfört med 1955. Motsvarande uppskattningar är 100 procent för den humanistiska och 50 procent för den juridiska avdelningen.

Avdelning	Antal studenter	
	1955	1965 (prognos)
Matematisk-naturvetenskapliga	800	2 000
Humanistiska	2 500	5 000
Juridiska	600	900
Summa	3 900	7 900

Följande tabell anger Stockholms högskolas nuvarande lokalutrymmen samt det beräknade lokalbehovet år 1965.

	Nuv. lokaler 1956; m ²	Lokalbehov 1965; m ²
<i>Högskolans förvaltning</i>	900	1 500
<i>Matematisk-naturvetenskapliga avdelningen</i>	12 230	36 800
Matematik samt matematisk statistik och försäkringsmatematik	500	2 500
Fysik	1 100	4 200
Kemi	3 300	10 000
Geologi, paleontologi och kvartärgeologi samt mineralogi och petrologi	1 400	5 500
Geografi	600	2 800
Genetik	380	1 500
Wenner-Grens institut för experimentell biologi, fysiologisk kemi och ämnesomsättningsforskning	1 250	2 600
Zoologi	1 600	2 500
Botanik	1 300	4 200
Meteorologi	800	1 000
<i>Humanistiska avdelningen</i>	6 000	17 700
Samhällsvetenskapliga gruppen	1 800	5 200
Språkvetenskapliga gruppen	1 800	6 200
Historisk-filosofiska gruppen	1 400	2 700
Pedagogisk-psykologiska gruppen	700	2 500
Arkeologiska gruppen	300	1 100
<i>Stats- och rättsvetenskapliga avdelningen</i>	400	2 000
<i>Gemensamma utrymmen</i>	2 400	—
	Samtliga utrymmen 21 930	58 000

Anm.: Alla utrymmen är angivna i antal m² netto golvyta. Erforderliga bibliotekslokaler etc. har inräknats i utrymmena för respektive institutioner.

Alternativa lösningar

I första hand har undersökts huruvida en lösning står att finna i anslutning till högskolans redan befintliga byggnadsbestånd och påbörjade nybyggnader. Som framgår av föregående avsnitt har det totala lokalbehovet år 1965 för högskolan uppskattats till cirka 60 000 m² mot nuvarande innehav av cirka 20 000 m². Betydande markförvärv, lokalt samlade till största möjliga sammanhängande komplex, blir sålunda erforderliga och den här antydda lösningen förutsätter, att dessa markförvärv överhuvudtaget kan genomföras och att marken kan erhållas på rimliga ekonomiska villkor. Behovet av ytterligare expansion, vars omfattning ännu icke kan överblickas, kommer att i framtiden fordra ytterligare markreservationer.

Det är främst dessa faktorer, som föranlett byggnadsstyrelsen att framlägga två utbyggnadsalternativ. Det ena, det s. k. innerstadsalternativet, avser en utbyggnad av högskolan i anslutning till befintliga byggnader i innerstaden. Humanistiska samt stats- och rättsvetenskapliga avdelningarna beräknas enligt detta alternativ efter viss tillbyggnad kunna inrymmas inom högskolans fastigheter kring Observatoriekullen och inom det av

staten ägda kvarteret Vega, medan kvarteret Mimer (Norrtulls sjukhusområde) enligt samma alternativ förvärvas från Stockholms stad som byggnadsplats för den matematisk-naturvetenskapliga avdelningen. Det andra, det s. k. ytterstadsalternativet, innebär en successiv utflyttning av högskolan till Frescati på Norra Djurgården i nära grannskap av naturhistoriska riksmuseet. Det senare alternativet skapar större möjligheter till intim samverkan inom och utom högskolan, bättre förutsättningar för ett på organisatoriska grunder uppbyggt komplex av institutionsbyggnader samt utrymme för ett sådant framtida, både i fråga om storlek och anspråk på kontakt nu oberäkneligt expansionsbehov, som icke kan tillfredsställas enligt innerstadsalternativet. Enligt båda alternativen skall högskolans botaniska institutioner förläggas till ett område vid Lilla Frescati.

Det uppställda byggnadsprogrammet enligt såväl innerstads- som ytterstadsalternativet har av byggnadsstyrelsen beräknats böra genomföras inom en tid av cirka 10 år eller under budgetåren 1958/59—1967/68.

Kostnaderna för de båda alternativen framgår av följande tablå. För att en ekonomisk jämförelse mellan de båda alternativen överhuvud skall kunna göras har byggnadsstyrelsen tillämpat tre alternativt antagna värden på råmarken inom Frescatiområdet, nämligen 10, 20 respektive 50 kronor per m².

Kostnader	Innerstaden		Ytterstaden	
Råmarkspris per m ²	—	10 kr.	20 kr.	50 kr.
Byggnadskostnader	85 m.kr.	100 m.kr.	100 m.kr.	100 m.kr.
Markkostnader, nu aktuella	30 »	1,5 »	3,0 »	7,5 »
	115 m.kr.	101,5 m.kr.	103,0 m.kr.	107,5 m.kr.
Markkostnader för framtida utbyggnad	60 »	1,2 »	2,4 »	6,0 »
	175,0 m.kr.	102,7 m.kr.	105,4 m.kr.	113,5 m.kr.

I tablåen har värdet på den mark, som i båda alternativen föreslagits för de botaniska institutionerna icke inräknats. Ej heller har medtagits ersättningskostnader för nedläggande av de inom Skogs- och lantbruksakademins experimentalfält drivna anläggningarna. Hänsyn har icke heller tagits till kostnaderna för att på ett med ytterstadsalternativet jämförligt sätt anordna tillräckligt antal parkeringsplatser i innerstaden. Beträffande innerstadsalternativet har endast kostnaderna för marken i kvarteret Mimer medräknats, medan däremot ersättning för nya byggnader för Norrtulls sjukhus icke inräknats i kalkylen.

Innerstadsalternativet

Allmänt. Det ligger enligt byggnadsstyrelsen nära till hands att först och främst söka samla de olika avdelningarnas lokaler i inbördes sammanhängande byggnadskomplex. Det nuvarande lokalbeståndets läge och stor-

lek gör det naturligt att låta humanistiska samt stats- och rättsvetenskapliga avdelningarna övertaga det befintliga lokalbeståndet, medan de naturvetenskapliga ämnena erhåller nya byggnader. Såväl från teknisk som ekonomisk synpunkt är det dessutom betydligt ofördelaktigare att bygga om en humanistisk institution för naturvetenskapligt ändamål än tvärtom. Problemet är att tillgodose den matematisk-naturvetenskapliga avdelningen med erforderlig tomtmark i nära anslutning till högskolans område kring Observatoriekullen.

En redogörelse för nuvarande äganderättsförhållanden m. m. beträffande den mark, som för närvarande disponeras av högskolan, lämnas i det följande.

Tomter

Bergsmannen Större 8
(Norrtullsgatan 2)	Staden äger marken. Tomten, som disponeras för juridiska och humanistiska avdelningarna, är upplåten till högskolan under tomträtt mot en årlig avgäld av 100 kronor. Upplåtelseid: 1925—2025.
Bergsmannen Mindre 12
(Sandåsgatan 2)	Staden äger marken. Tomten, som disponeras för institut för organisk kemi, är upplåten till högskolan under tomträtt mot en årlig avgäld av 100 kronor. Upplåtelseid: 1938—2038.
Mimer 3 och 5
(Norrtullsgatan 16
resp. Vanadisvägen 9)	Staden äger marken. Tomten nr 3, som disponeras dels för Wenner-Grensinstitutet, dels för institutet för försäkringsmatematik och matematisk statistik, har upplåtits till högskolan under tomträtt mot en årlig avgäld av 100 kronor. Upplåtelseid: 1938—2038. Tomten nr 5, som disponeras för fysiskt institut, har upplåtits till staten under tomträtt mot en årlig avgäld av 113 000 kronor. Upplåtelseid: 1957—2017.
Kungstenen 2 och 3
(Kungstensgatan 45
resp. Drottninggatan 116)	Högskolan är lagfaren ägare till marken. Tomten nr 2 disponeras för matematisk-naturvetenskapliga avdelningen och tomten nr 3 för högskolans förvaltning.
Spelbomskan 3, 7 och 11
(Odengatan 61, 59
resp. 63)	Staden äger marken. Tomten nr 3, som disponeras för socialvetenskapligt institut vid högskolan samt socialinstitutet i Stockholm, har upplåtits till högskolan under tomträtt mot en årlig avgäld av 100 kronor. Upplåtelseid: 1931—2031. Tomten nr 7, som disponeras för bibliotek, har upplåtits till högskolan under tomträtt mot en årlig avgäld av 14 175 kronor. Så länge tomten användes för biblioteksändamål nedsattes avgälden till 100 kronor. Upplåtelseid: 1952—2052. Tomten nr 11, som disponeras för institutet för biokemi, har upplåtits till högskolan under tomträtt mot en årlig avgäld av 100 kronor. Upplåtelseid: 1929—2039.
Kvarteret Vega
(Drottninggatan 95 och
Teknologgatan 8 samt
Rådmanngatan 70)	Kvarteret, som delvis upplåtits till högskolan, ägs av staten. Inom Gamla tekniska högskolan finns lokaler för genetik, pedagogik, psykologi m. m. Vid Rådmanngatan 70 finns byggnad för zootomiskt institut m. m.
Observatorium 1
(Drottninggatan 120)	Staden äger fastigheten, som uthyres till högskolan mot en årlig hyra av 20 kronor. Fastigheten disponeras för bland annat geografiska institutet.

Det bör observeras, att som villkor för av staden gjorda upplåtelser under tomträtt, utom beträffande tomten nr 5 i kvarteret Mimer, gäller, att tomterna skall användas för speciella i tomträttskontrakten angivna ändamål. Byggnader, som är belägna på högskolans egen mark och på tomträttsmark, ägs av högskolan. Dessutom äger högskolan byggnaden för zootomiskt institut inom kvarteret Vega. Byggnaden på tomt nr 1 i kvarteret Observatorium ägs, såsom redan framgått, av staden. Gamla tekniska högskolans byggnad inom kvarteret Vega ägs av staten.

Förutsättningar. Det erforderliga behovet av mark enligt innerstadsalternativet — avseende det aktuella utbyggnadsprogrammet — har bedömts kunna tillgodoses inom de av högskolan nu ägda eller disponerade tomterna samt genom ianspråktagande av större delen av kvarteret Vega och återstående delar av kvarteret Mimer. Den sammanlagda arealen av denna mark utgör cirka 53 000 m². Den angränsande kvartersmark, som enligt byggnadsstyrelsen lämpligen kan komma ifråga för fortsatt utbyggnad, utgör cirka 60 000 m². Stora svårigheter torde föreligga att utan expropriation förvärva sist avsedda mark.

Kvarteret Mimer, som för närvarande inrymmer Norrulls sjukhus, har sedan länge betraktats som ett utbyggnadsområde för Stockholms högskola. Främst har tanken varit att dit förlägga den matematisk-naturvetenskapliga avdelningen för att åstadkomma en samlad förläggning med goda möjligheter till inbördes samarbete mellan de olika institutionerna. Staden har ställt i utsikt att inom en tjugofemårsperiod föranstalta om en utflyttning av Norrulls sjukhus för att därigenom tillgodose högskolans behov av ytterligare tomtmark. I princip har man varit överens att i första hand tillgodose högskolans behov av tomtmark för nya fysik- och kemibyggnader inom kvarteret. Till detta ställningstagande har bland annat bidragit, att man funnit kvarteret Vega otillräckligt för att där inhysa den matematisk-naturvetenskapliga avdelningen. Samtidigt som numera ett mångdubbelt lokalbehov bland annat i anledning av universitetsutredningens prognoser blivit framräknat synes den tidpunkt, då ytterligare mark i kvarteret Mimer skall kunna ställas till förfogande, alltmera avlägsen. Byggnadsstyrelsen har i anledning härav företagit en inventering av möjligheterna att i omkringliggande kvarter tillgodose markbehovet. Man har därvid att beakta vissa utslagsgivande faktorer. Trakten kring Odenplan och Norrullsgatan har under senaste årtionden alltmera kommersialiserats med stigande markpriser som följd. Den nuvarande situationen på hyresmarknaden gör vidare alla transaktioner i fråga om evakuering av bebodda fastigheter till tidsödande och svår genomförbara företag, genom vilka de åtgärder, som med hänsyn till högskolans beträngda läge ansetts böra komma till stånd omedelbart, kan beräknas bli kraftigt fördröjda. Vidare synes det kravet på fastighetsköp för ändamålet böra uppställas, att objekten ligger väl samlade helst inom ett och samma kvarter, vilket bör ha tillräcklig storlek för att rymma hela den matematisk-naturvetenskapliga avdelningen. Slutligen synes vid en lösning av högskolans lokalbe-

hov i innerstaden naturligt att, till undvikande av ytterligare splittring, det embryo till en matematisk-naturvetenskaplig avdelning, som Wenner-Grensinstitutet och nya fysikbyggnaden i kvarteret Mimer utgör, erhåller god kontakt med övriga institutioner inom avdelningen.

Med de utgångspunkter, som här summerats, ter sig ett fortsatt ianspråktagande av kvarteret Mimer som den enda möjligheten för en rimlig lösning av högskolans utbyggnad i innerstaden. Byggnadsstyrelsen är väl medveten om de synnerligen stora svårigheter som föreligger, när det gäller att tillräckligt snabbt frigöra ytterligare mark i detta kvarter. Bland annat synes det sjukhusbyggnadsprogram, som gäller eller planeras för Stockholms stad, lägga allvarliga hinder i vägen för en överenskommelse i sådan riktning. Ett genomförande av innerstadsalternativet enligt det uppställda byggnadsprogrammet förutsätter emellertid, att ersättningsbyggnader för Norrtulls sjukhus är uppförda senast under budgetåret 1963/64 samt att redan dessförinnan inom kvarteret Mimer vissa ytterligare markupplåtelse kan påräknas, vilka icke nämnvärt beräknas störa sjukhusdriften.

U t f o r m n i n g. Matematisk-naturvetenskapliga avdelningen avses sålunda enligt innerstadsalternativet förläggas till kvarteret Mimer, som torde kunna tillgodose en total nyttig golvyta om cirka 40 000 m². Det framräknade lokalbehovet för denna avdelning utom för de botaniska institutionerna utgör cirka 35 000 m². En säkerhetsmarginal för oförutsedda utrymmesbehov på cirka 5 000 m² erhålles således. Beträffande ämnet meteorologi förutsätter byggnadsstyrelsen, att en nybyggnad för Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI) uppföres utanför stadens centrala delar samt att högskolans meteorologiska institut erhåller lokaler i anslutning härtill.

Humanistiska avdelningens utbyggnadsbehov har föreslagits bli tillgodosatt i högskolans nuvarande lokaler kring Observatoriekullen. Målet har liksom i fråga om de naturvetenskapliga ämnena varit att sammanföra närbesläktade ämnesområden till gemensamma, logiskt uppbyggda enheter.

I den redan befintliga fördelningen av högskolans byggnader kan urskiljas följande fem mer eller mindre sammanhängande enheter, vilka föreslås bli disponerade på följande sätt.

1. Språkvetenskapliga gruppen i tre byggnader utefter Odengatan;
2. Historisk-filosofiska gruppen i byggnaderna Sandåsgatan 2 och Norrtullsgatan 2;
3. Samhällsvetenskapliga gruppen i byggnaden Kungstensgatan 45 samt administrationen i byggnaden Drottninggatan 116 (Spökslottet);
4. Psykologisk-pedagogiska gruppen i Gamla tekniska högskolan samt arkeologiska gruppen i det nuvarande zootomiska institutets byggnad (kvarteret Vega);
5. Gamla observatoriet bibehålles som allmän reserv.

Den stats- och rättsvetenskapliga avdelningen föreslås förflyttad från Norrtullsgatan 2 till norra delen av kvarteret Vega. En naturlig kontakt skulle härigenom erhållas med den samhällsvetenskapliga gruppen i kvarteret Kungstenen. Den s. k. Gamla bergsskolan torde med fördel kunna upplåtas för juridiska biblioteket. En med biblioteket förbunden femvåningars nybyggnad föreslås inrymma undervisnings-, lärar- och tjänstelokaler.

Stockholms högskolas *studentkår* har sitt kårhus i kvarteret Luftspringaren, Holländargatan 32—34. När kårhuset projekterades 1935 hade studentkåren cirka 1 500 medlemmar. År 1957 hade antalet stigit till cirka 4 500, vilket gör de nuvarande lokalerna otillräckliga. Enligt byggnadsstyrelsens mening måste studentkårens lokalfråga tagas i noggrant övervägande i samband med en utbyggnad av Stockholms högskola. En utbyggnad av kårhuset enligt ett av studentkåren framlagt förslag torde enligt vad byggnadsstyrelsen under hand erfarit icke vara möjlig med hänsyn till aktuella planer beträffande den s. k. Rådmanledens sträckning. Därest en utbyggnad av högskolan skulle ske enligt innerstadsalternativet, synes det därför nödvändigt att man säkerställer andra möjligheter för utbyggnad av kårhuset.

I fråga om *parkering* har byggnadsstyrelsen gjort det hypotetiska antagandet, att biltätheten 1965 i fråga om högskolestuderande är hälften så stor som i fråga om befolkningen i dess helhet eller 1 bil per 10 studerande. Parkeringsbehovet beträffande Stockholms högskola skulle då bli cirka 800 bilplatser. Härav beräknas cirka 350 kunna tillgodoses genom parkeringsplatser på tomtmark. För att tillgodose det ytterligare behovet av cirka 450 platser fordras uppförande av särskilt parkeringshus, kostnadsberäknat till cirka 4 miljoner kronor. Ett dylikt parkeringshus bör göras självbärande och har därför icke inräknats i kostnaderna för en utbyggnad av högskolan.

Ytterstadsalternativet

Allmänt. En lösning av högskolans lokalproblem utifrån innerstadsalternativet erbjuder enligt byggnadsstyrelsen åtskilliga problem. Den allvarligaste svårigheten torde därvid — om den överenskommelse varpå lösningen grundar sig överhuvud är möjlig träffa — ligga i att tillräckligt tidigt kunna göra erforderliga delar av kvarteret Mimer tillgängliga för nybebyggelse för den matematisk-naturvetenskapliga avdelningen. En betydelsefull fråga i sammanhanget är även de ytterligare markreservationer, som måste göras, såvida icke högskolans utveckling för all framtid anses böra begränsas till den nu framräknade storleken. Det har därför fallit sig naturligt att även undersöka möjligheterna för en utflyttning av högskolan till något område utanför den egentliga stadskärnan, där bästa möjliga förutsättningar finns för att bygga upp ett logiskt högskolekomplex och där

möjligheter föreligger till framtida expansion. En fördel härvid vore även att lokala kontakter med närbesläktade forskningsinstitutioner skapades.

När det gäller att i stockholmstrakten utvälja ett byggnadsområde för detta ändamål uppställer sig vissa fordringar, som begränsar valet till ett fåtal platser. Sedan ett flertal år tillbaka har en reservation av det s. k. Frescatiområdet i trakten av naturhistoriska riksmuseet för ytterligare vetenskapliga ändamål förts på tal i olika sammanhang. Bland annat har Stockholms högskolors rektorskonvent hemställt om markreservationer i den s. k. vetenskapsstaden. Byggnadsstyrelsen har i samband med val av plats för de nya botaniska institutionerna vid Stockholms högskola uttalat sig för en förläggning av desamma till ett område — det s. k. Lilla Frescati — beläget omedelbart väster om Vetenskapsakademiens byggnader och söder om Bergianska trädgården. Byggnadsstyrelsen har hos riksmarskalksämberet hemställt om reservation av markområde för nybyggnader för nämnda institutioner samt i anslutning därtill även för institutionernas försöksodlingar. Styrelsen har vidare med anledning av de under arbetet gjorda erfarenheterna ansett sig böra fästa Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på möjligheterna av ett närmare samgående mellan naturhistoriska riksmuseet och Stockholms högskola. I en till styrelsen ingiven promemoria, dagtecknad den 27 juli 1957, har utredningsmannen — byråchefen Arén — framlagt vissa synpunkter på frågan om ett närmare samgående mellan vissa delar av riksmuseet och motsvarande institutioner inom Stockholms högskola. (Promemorian har fogats som bilaga till byggnadsstyrelsens utredning.) I promemorian anföres bland annat, att med hänsyn till vissa anförda omständigheter samt då något lokalöverskott icke torde komma att förefinnas inom riksmuseets botaniska institutionsbyggnad skäl icke synes föreligga att frångå planerna på nybyggnad för botaniska institutioner vid Lilla Frescati. Under förutsättning att högskolans matematisk-naturvetenskapliga institutioner i allmänhet förlägges i trakten av riksmuseet, synes det utredningsmannen naturligt att zootomiska institutet samt mineralogiska och geologiska instituten vid högskolan förlägges i anslutning till motsvarande delar av riksmuseet.

Förutsättningar. Det förslag till en förläggning av Stockholms högskolas matematisk-naturvetenskapliga institutioner till trakten av riksmuseet, som byggnadsstyrelsen nu framlägger, är ett idéförslag, som fordrar vidare bearbetning. Styrelsen har utvidgat förslaget i avsikt att åskådliggöra möjligheterna för en fortsatt utbyggnad av anläggningen, omfattande såväl humanistiska som stats- och rättsvetenskapliga avdelningarna, administrationen, studentkåren m. m.

Behovet av mark för det nu aktuella utbyggnadsprogrammet uppgår enligt föreliggande förslag till omkring 150 000 m². Därutöver tillkommer den mark, som erfordras för de botaniska institutionerna, som preliminärt upp-

skattats till 20 000 m². Den mark, som erfordras för den egentliga bebyggelsen, kan uppskattas till cirka 100 000 m², medan cirka 50 000 m² beräknats för gator, parkeringsplatser och öppna ytor. För fortsatt utbyggnad synes böra reserveras ytterligare cirka 120 000 m².

Beträffande det för högskolan föreslagna området vid Frescati (Experimentalfältet) bör framhållas, att ett stort antal vetenskapliga institutioner finns i dess närhet. Sålunda ligger här Nobelinstitutet för fysik och kemi, Vetenskapsakademiens bibliotek, naturhistoriska riksmuseet med dess omfattande samlingar med anknytning till ämnena mineralogi, geologi, geografi, zoologi, botanik m. fl. ämnen, Sveriges geologiska undersökning, Bergianska trädgården, skogshögskolan, statens skogsforskningsinstitut, veterinärhögskolan och statens veterinärmedicinska anstalt. Något längre in mot staden men med av annan bebyggelse obruten kontakt ligger vid Drottning Kristinas väg tekniska högskolan, Ingeniörsvetenskapakademiens försöksstation för teknisk-vetenskaplig forskning med aktiebolaget Atomenergis reaktoranläggning, metallografiska institutet, träforskningsinstitutet, cement- och betonginstitutet, statens provningsanstalt m. fl. institutioner.

Experimentalfältet är för närvarande upplåtet till Skogs- och lantbruksakademien att disponeras tills vidare intill dess Kungl. Maj:t med riksdagens samtycke förordnar om dess användning för annat ändamål (prop. 1911: 115). Akademien bedriver bland annat en trädgårdsskola inom området. Beträffande trädgårdsskolan har förslag till annan förläggning i skilda sammanhang framkommit. Det har därvid framhållits bland annat, att markvärdet av den disponerade arealen icke står i rimlig proportion till värdet av den odling, som där bedrivs.

Ytterstadsalternativet förutsätter att högskolan, i varje fall i den senare utbyggnadsetappen, måste taga i anspråk mark, som trädgårdsskolan hittills förklarar oundgängligen erforderlig för sin verksamhet. Under hand har Skogs- och lantbruksakademien meddelat byggnadsstyrelsen, att ett visst område redan nu skulle kunna avträdas mot en viss ersättning för inkomstbortfall m. m. Tillsammans med det område i anslutning till riksmuseet, som förvaltas av byggnadsstyrelsen, skulle på detta sätt tillräckliga arealer stå till förfogande för en första etapp av nybyggnad för högskolans matematisk-naturvetenskapliga avdelning, innefattande nybyggnader för organisk och oorganisk kemi, biokemi samt kemiska övningslaboratoriet, geologi och mineralogi, geografi, zoologi och genetik. Vid en fortsatt utbyggnad av denna avdelning för ämnena fysik, matematik och teoretisk fysik måste emellertid ytterligare markområden frigöras. Med hänsyn till bland annat det relativt obetydliga intrång en sådan byggnad skulle innebära för trädgårdsskolans del har byggnadsstyrelsen ansett sig kunna räkna med att ifrågakvarande markområden kan frigöras, även om trädgårdsskolan befinnes böra vara kvar på Experimentalfältet. Styrelsen är emellertid

medveten om att vid prövningen av frågan om en förflyttning av högskolans matematisk-naturvetenskapliga avdelning till Experimentalfältet förutsättningarna för en förläggning dit jämväl av övriga avdelningar måste noggrant övervägas. Vid ett sådant utbyggnadsskede torde icke kunna undvikas, att markreservationer — icke minst med hänsyn till den framtida utvecklingen — måste göras i sådan omfattning, att förutsättningarna för trädgårdsskolans kvarliggande icke längre finns. Enligt byggnadsstyrelsens mening bör därför frågan om trädgårdsskolans förflyttning prövas jämsides med det av styrelsen framlagda ytterstadsalternativet.

Planerna på en ombyggnad av Roslagsvägen till motorväg berör även det för högskolan föreslagna området. Tre alternativ har angivits för motorvägens framtida sträckning. Det första innebär, att den nya motorleden framdrages utmed Djursholmsbanans östsida, det andra en breddning av nuvarande Roslagsvägen och det tredje, att den nya motorleden framdrages öster om riksmuseet över Experimentalfältet. På ett tidigt stadium av utredningen om den nya motorleden har byggnadsstyrelsen tagit avstånd från sistnämnda alternativ med hänsyn till att vägen skulle splittra Experimentalfältet på ett för framtida utnyttjande olyckligt sätt. Styrelsen har även ansett sig kunna basera utredningen om Stockholms högskolas utbyggnad på att detta alternativ icke skall komma i fråga.

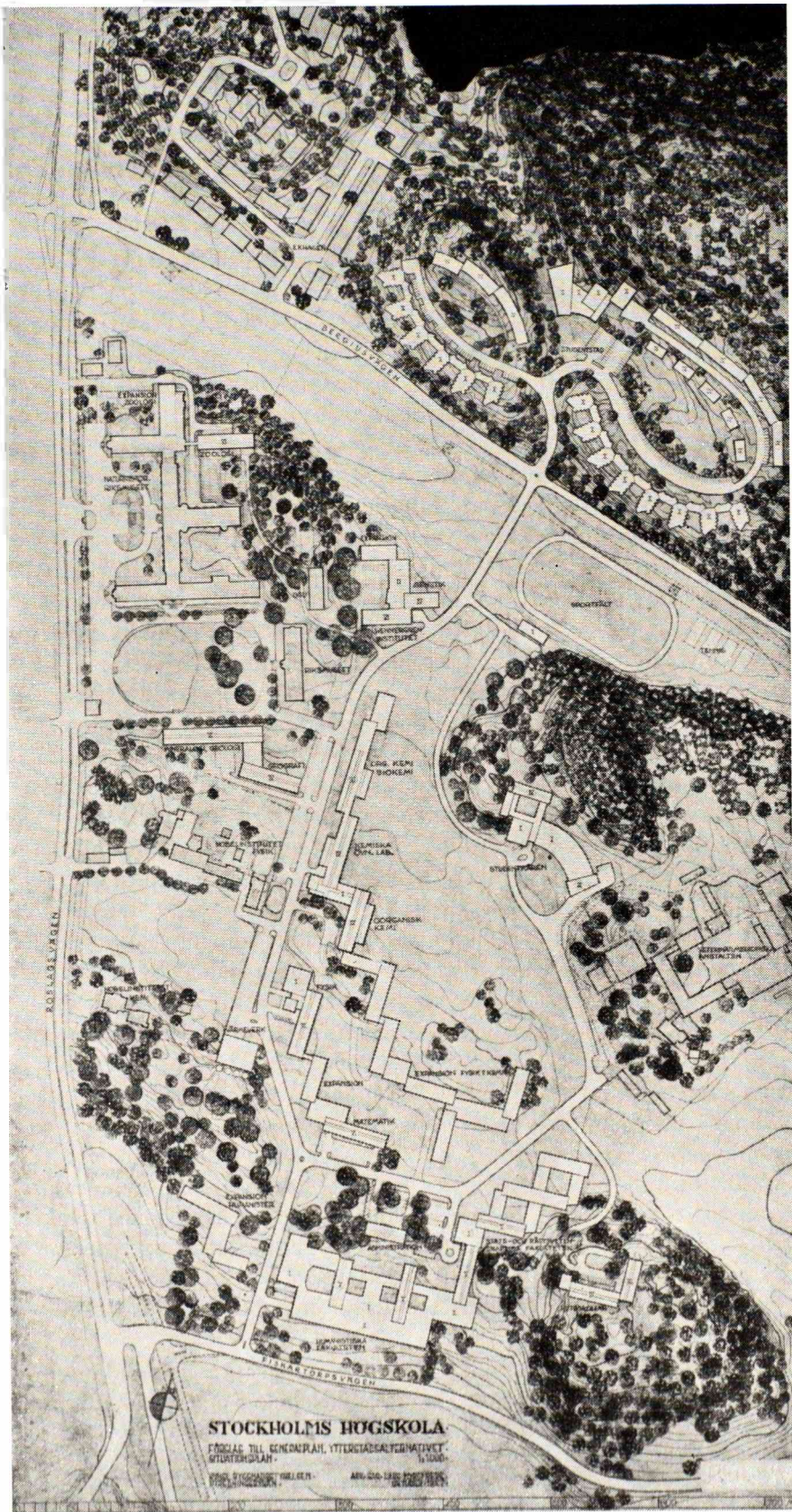
Beträffande det för högskolans botaniska institutioner planerade området vid Lilla Frescati är detta för närvarande indelat i ett flertal arealer, som upplåtits under kortfristiga perioder till olika arrendeinnehavare. En del av marken brukas för odlingar, på en annan del är vissa byggnader belägna. Byggnadsstyrelsen har i skrivelse till riksmarskalksämberet hemställt, att de för områdena gällande arrendeaftalen icke måtte förnyas vid avtalstidens utgång.

Utformning. Därest Experimentalfältet kan frigöras från annan användning erbjuder detta område den största tänkbara frihet vid utformningen av en bebyggelse för högskoleändamål. Inbördes kontakt och samverkan kan här ges en smidig och rationell lösning samtidigt som möjligheterna lämnas öppna för fortsatt expansion, som genom forskningens och teknikens språngvisa utveckling aldrig låter sig helt förutse. Högskolan kan här inlemmas i ett större sammanhang som en länk i den kedja av vetenskapliga institutioner, som i övrigt bildas av tekniska högskolan med därtill belägna fristående institutioner, veterinärmedicinska anstalten, skogshögskolan, veterinärhögskolan, riksmuseet, vetenskapsakademiens anläggningar och Bergianska trädgården.

Som högskolans nya *administrationsbyggnad* torde efter lantbrukskemiska kontrollanstaltens avflyttning kunna tagas i anspråk en kulturhistoriskt värdefull byggnad inom områdets södra del. Denna byggnad synes såväl i fråga om storlek som representativ utformning och läge vara väl lämpad för sitt ändamål.

Högskolan saknar för närvarande ett samlat *naturvetenskapligt bibliotek*. Vetenskapsakademiens bibliotek med Nordens största samlingar av naturvetenskaplig facklitteratur kommer emellertid vid en förläggning av matematisk-naturvetenskapliga avdelningen till Experimentalfältet att ligga i omedelbar anslutning till berörda institutioner, vilket torde skapa goda förutsättningar för en lösning av avdelningens biblioteksfråga.

Matematikens karaktär av centralt ämne inom den matematisk-naturvetenskapliga avdelningen jämsides med dess starka anknytning till samhällsvetenskaperna inom den humanistiska avdelningen har föranlett placeringen av matematiska institutionen mellan de båda avdelningarna. En framtida *fysikinstitution* bör givetvis ligga i nära anslutning till Nobelinstitutet för fysik. Samtidigt bör fysiken ha nära kontakt med matematiken och den fysikaliska kemien samt kärnkemien. Institutionsbyggnaden för fysik har därför föreslagits inlagd i en »gangliekedja» som en länk mellan institutionen för kemi, Nobelinstitutet för fysik och kemi samt institutionen för matematik. Institutionsbyggnaden för *kemi* planeras bli uppförd i tre huvuddelar, nämligen övningslaboratorium med två forskningsinstitut på ömse sidor. Det ena forskningsinstitutet skulle omfatta oorganisk och fysikalisk kemi och det andra organisk kemi och biokemi. Institutionsbyggnaden för *geologi och mineralogi* föreslås förlagd parallellt utmed riksmuseets södra flygel, där museets motsvarande forskningsavdelningar samt Sveriges geologiska undersökning är inrymda. Från byggnadssynpunkt torde ett samgående med museet enklast ske genom att dess lokaler tages i anspråk för samlingar och dylikt, medan erforderliga laboratorietrymmen förlägges till den planerade nya institutionen. Nybyggnaden för den *geografiska institutionen* har lagts in som en flygel till institutionsbyggnaden för geologi och mineralogi. Beträffande *genetiken* har förutsatts, att ämnet får samma zoologiska inriktning som hittills. Under den förutsättningen har institutionsbyggnaden för genetik placerats i kretsen av byggnader för den zoologiska ämnesgruppen. En organisatoriskt riktig förläggning av byggnaden i kedjan av övriga institutionsbyggnader fordrar ett slutgiltigt fastställande av ämnets forskningsinriktning. Institutionsbyggnaden för *zoologi* har planerats som en fortsättning österut av riksmuseets norra flygel, vilket underlättar samarbetet mellan museet och den zoologiska institutionen. *Meteorologiska institutet* vid Stockholms högskola hör nära samman med Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI). Det sistnämnda institutet är i behov av nya lokaler. En förläggning av högskolan till Experimentalfältet har därför givit byggnadsstyrelsen anledning pröva frågan om en gemensam byggnad skulle kunna uppföras för båda instituten. Då styrelsen ansett skäl tala härför har den föreslagit en gemensam byggnad för dessa båda institut, belägen på en 25 meter hög kulle söder om veterinärmedicinska anstalten. Kravet på fri horisont torde härigenom vara tillgodosett. Frågan om en utflyttning av

STOCKHOLMS HOGSKOLA
 FÖRSLAG TILL ENDRINGAR I YTTERGRÄNSBEGRENSNINGEN
 OCH UTSTÄLLNINGSPLANEN
 1950
 AV: SÖDERSTRÖM & BÄCKSTRÖM
 ARCHITECTS

Wenner-Grens institut för experimentell biologi, fysiologisk kemi och ämnesomsättningsforskning bör komma till stånd bör enligt byggnadsstyrelsens mening göras till föremål för särskild utredning, varvid institutets vetenskapliga anknytning jämväl till karolinska institutet bör beaktas. Styrelsen har emellertid ansett sig böra förutsätta, att nybyggnad åtminstone för den inom Wenner-Grensinstitutet bedrivna zoofysiologiska forskningen och undervisningen bör ske inom Experimentalfältet i anslutning till den genetiska institutionen, vilket ger goda möjligheter till kontakt med zoologi samt organisk kemi och biokemi.

Byggnader för *humanistiska* samt *stats- och rättsvetenskapliga avdelningarna* har föreslagits bilda den avslutande, sydliga delen av »gangliekedjan» på området ovanför Fiskartorpsvägen. En utflyttning av dessa båda avdelningar torde komma att äga rum under ett relativt sent skede av utbyggnadsperioden. Vid planeringen har de olika ämnesgrupperna icke tilldelats var sin särskilda byggnad utan inrymts i ett enda stort gemensamt komplex, vilket torde bidra till att bryta den nuvarande lokalt betingade isoleringen och i stället skapa förutsättningar för de olika ämnena att integrera inom samma avdelning. Vidare torde de olika ämnenas lokala fördelning smidigt kunna varieras efter utvecklingens krav.

Det föreslagna komplexet för den humanistiska avdelningen består av tre femvåningars byggnader, innehållande lärar- och tjänsterum m. m. Dessa i nord-sydlig riktning liggande byggnader förbindes av en utmed de södra gavelfasaderna utsträckt biblioteksbyggnad i två våningar innehållande bokförråd, läsesalar och forskarceller. Mellan denna biblioteksbyggnad och de tre övriga byggnaderna ligger ett system av en våning höga seminarie-längor. Hörsalarna är samlade i ett gemensamt block.

I komplexets nordöstra parti har stats- och rättsvetenskapliga avdelningen inrymts i en femvåningars byggnad, som är sammanbunden med humanistiska avdelningens byggnad genom en hörsalsbyggnad.

Vid en utflyttning till Experimentalfältet av högskolan kommer för *studentkåren* helt andra problem i förgrunden än om högskolan stannar kvar i innerstaden. Det nya området saknar exempelvis erforderliga matserveringar, fritidslokaler och dylikt. En mängd dylika anordningar måste därför skapas i samband med utflyttningen av högskolan. Att uppföra en studentkårsbyggnad för utspisning m. m. av cirka 9 000 personer torde bli ett alltför osmidigt och svår genomförbart projekt. Det synes därför mera realistiskt att fördela näringsställena på ett flertal smärre lokaler. Kårhuset har dimensionerats för cirka 1 500 samtidigt ätande personer. Något fixerat program för ett kårhus i detta läge föreligger emellertid icke. Det fria läget på området ger vidsträckta möjligheter att tillfredsställa framtida önskemål.

Kommunikationerna mellan innerstaden och Frescati ombesörjes för närvarande av Stockholms läns omnibusaktiebolag och Stockholms-Roslagens

Järnvägar (Djursholmsbanan). Färdsträckan Odenplan-riksmuseet är cirka 3,5 km. För resa med buss beräknas cirka 8 minuter för sträckan Jarlaplan—riksmuseet och med tåg Engelbrektsplan—Frescati cirka 10 minuter. Om en direkt bussförbindelse ordnas mellan det nuvarande högskoleområdet vid Observatoriekullen och det nya högskoleområdet vid Frescati, torde res-tiden mellan de båda platserna bli 10 à 15 minuter.

I fråga om *parkering* erbjuder ytterstadsalternativet helt andra möjlig-heter än innerstadsalternativet. Antalet erforderliga bilplatser har beräk-nats till cirka 800 eller till samma antal som i innerstadsalternativet. I ytterstadsalternativet kan parkeringsbehovet tillgodoses i direkt anslut-ning till byggnaderna, varigenom extra kostnadskrävande arrangemang undvikas.

Vissa anmärkningar. Därest en relativt kortvarig utbyggnads-period kan påräknas är enligt byggnadsstyrelsens mening ytterstadsalter-nativet att föredraga. Befinnes därjämte icke möjligt att tillräckligt snabbt erhålla tillgång till kvarteret Mimer för uppbyggnad där av en matematisk-naturvetenskaplig avdelning, synes en utflyttning av åtminstone denna avdelning vara en tvingande nödvändighet. För de övriga avdelningarnas kvarblivande i innerstaden kan givetvis skäl anföras. Högskolans traditio-ner och vissa kontaktbehov med innerstaden torde väl vara de starkaste skälen. Det kan dock ifrågasättas, om icke behovet av goda kontakter inom högskolan kommer att fälla utslaget för en samlad förläggning av densamma. Styrelsen har därför ansett sig böra antaga, att en utflyttning även av de humanistiska och stats- och rättsvetenskapliga avdelningarna till Frescatiområdet förr eller senare kommer att aktualiseras.

I de preliminärt beräknade kostnaderna för högskolans utbyggnad enligt ytterstadsalternativet — redovisade i efterföljande sammanställning — har inga belopp inräknats för temporära byggnadsåtgärder under utbyggnads-perioden. Med hänsyn till att denna antagits bli relativt kort, har näm-ligen sådana åtgärder bedömts bli av mindre omfattning. Skulle emellertid utbyggnadsperioden bli avsevärt förlängd utöver det här gjorda antagan-det, torde man icke kunna undgå att i fråga om högskolans nuvarande byggnader vidtaga förbättringsåtgärder, som beträffande omfattning och kostnader närmast kan jämföras med de i innerstadsalternativet före-slagna definitiva byggnadsåtgärderna. Avskrivningstiden för sådana tem-porära investeringar torde icke böra sättas lägre än till cirka 40 år. Man har sålunda — om man beslutar sig för att förlägga den matematisk-naturvetenskapliga avdelningen till Frescatiområdet — att redan från början välja mellan att i stort sett inom den här antagna tiden — tio år — bygga ut hela högskolan enligt ytterstadsalternativet eller att för åtminstone en 40-årsperiod räkna med en delad förläggning.

Utbyggnadsprogram 1958/59—1967/68. Ytterstadsalternativet

	Total byggnads- kostnad 1 000 kr.	Tidigare anvisade medel 1 000 kr.	Erforderlig investering 1 000 kr.										
			58/59	59/60	60/61	61/62	62/63	63/64	64/65	65/66	66/67	67/68	
Administration	1 000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 000
Kemi: övningslaboratorium, oorg.	12 500	100	500	3 000	3 000	3 000	2 900	—	—	—	—	—	—
Botanik	6 250	100	500	3 000	2 650	—	—	—	—	—	—	—	—
Geologi, mineralogi	9 000	—	—	500	2 000	2 500	2 000	1 000	1 000	—	—	—	—
Kemi: org., biokemi	7 500	—	—	—	500	3 000	3 000	1 000	—	—	—	—	—
Geografi	3 750	—	—	—	—	500	2 000	1 250	—	—	—	—	—
Matematik	3 500	—	—	—	—	—	500	2 000	1 000	—	—	—	—
Genetik	2 500	—	—	—	—	—	—	500	2 000	—	—	—	—
Wenner-Grens institut	5 750	—	—	—	—	—	—	—	500	2 750	2 500	—	—
Zoologi	3 750	—	—	—	—	—	—	—	500	2 000	1 250	—	—
Fysik	6 000	—	—	—	—	—	—	—	—	500	3 000	2 500	—
Meteorologi	1 750	—	—	—	—	—	—	—	—	—	500	1 250	—
Värmecentral, yttre arbeten m. m.	12 000	—	—	500	2 000	2 000	2 000	2 000	2 000	1 500	—	—	—
Humanistiska, stats- och rättsvetenskapliga avdelningarna	21 500	—	—	—	—	—	500	4 000	4 500	4 500	4 500	3 500	—
Summa kronor	96 750	200	1 000	7 000	10 150	11 000	12 900	11 750	11 500	11 250	11 750	8 250	—

Studentbostäder

Planeringen av studentbostäder faller enligt byggnadsstyrelsens mening utanför ramen för det föreliggande utredningsuppdraget. Studenternas bostadsfråga hör emellertid så intimt ihop med Stockholms högskolas utbyggnad, att byggnadsstyrelsen icke kunnat underlåta att åtminstone antyda möjligheterna för ett sådant nödvändigt komplement till de egentliga högskolebyggnaderna. Höstterminen 1957 fanns ungefär 11 000 studenter i Stockholm. Antalet studentrum var 600. Universitetsstäderna hade sammanlagt ungefär 15 000 studenter. Studentrummens antal i dessa städer var 3 000.

Tomtmarkssituationen är synnerligen svår i Stockholm. På kommunalt håll anses det icke möjligt att inom själva Stockholm reservera mark för studentbostadsändamål. Därför har alldeles oberoende av planerna på en eventuell utflyttning av Stockholms högskola till Frescatiområdet framkastats ett förslag om att uppföra studentbostäder på sydslutningen av Stora Lappkärrsberget. Enligt en preliminär uppskattning skulle en »studentstad» här kunna ge bostäder för omkring 2 000 studenter. Möjligheter till fortsatt expansion erbjuder det strax norr därom belägna Torphagen.

Oavsett vilket alternativ — innerstads- eller ytterstadsalternativet — som slutligen blir avgörande för Stockholms högskolas utbyggnad måste enligt byggnadsstyrelsens mening möjligheterna att inom Norra Djurgården ställa tomtmark till förfogande för studentbostäder övervägas. Härför talar redan området läge med kontakt såväl med Stockholms högskolas nuvarande anläggningar i trakten av Odenplan som med andra högskolor i norra delen av staden.

Kommittén

Byggnadsstyrelsens redogörelse för Stockholms högskolas nuvarande lokalförhållanden ger en tydlig bild av de svårigheter högskolan ställts inför. Ett sedan länge kraftigt ackumulerat behov av ökade utrymmen, en besvärande splittring av lokalerna — illustrerad av exempelvis det stora antalet förhyrningar — jämte en delvis ytterst bristfällig lokalstandard karakteriserar sålunda i dag situationen. Härtill kommer det utbyggnadsbehov som beräknats för såväl den snabbt växande tillströmningen av studerande som den starkt expanderande forskningen. Kommittén skall icke här i detalj upprepa de data på vilka byggnadsstyrelsen grundat sina generalplanemässiga överväganden. I fråga om det erforderliga lokaltillskottet vill kommittén emellertid erinra om att styrelsen med utgångspunkt i nuvarande lokalutrymmen — cirka 21 900 m² golvyta — kalkylerat behovet i mitten av 1960-talet till cirka 58 000 m². Det angivna lokalbehovet har uppskattats på grundval av en inom universitetsutredningen uppgjord preliminär prognos över det totala antal studerande, som under tioårsperioden 1955—1965 beräknas söka inträde vid landets universitet och högskolor. Som en arbetshypotes för det fortsatta planeringsarbetet har därvid upp-

ställt, att ökningen av antalet studerande under perioden skulle inom de matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna uppgå till 150 procent, inom de humanistiska till 100 procent och inom de juridiska till 50 procent. Denna arbetshypotes har legat till grund för uppskattningen av studerandantalets ökning vid Stockholms högskola. Totala antalet inskrivna studerande vid högskolan var år 1955 cirka 3 900. Med ledning av de anförda siffrorna beräknas motsvarande antal år 1965 utgöra cirka 7 900. Kommittén vill i anslutning härtill nämna, att antalet inskrivna studerande vid högskolan för närvarande — i februari 1959 — uppgår till inemot 6 000. I detta sammanhang kan också tilläggas att befolkningsutvecklingen i riket ger vid handen, att antalet ungdomar i åldern 20—24 år fram till 1970 beräknas öka väsentligt starkare i Storstockholm än i landet i övrigt.

Mot bakgrunden av det anförda framstår en snar lösning av högskolans byggnadsfråga som ofrånkomlig, därest icke speciella anordningar syftande till en begränsning av tillströmningen anses böra tillgripas. Av byggnadsstyrelsens utredning framgår klart, att den största utökningen av lokalerna erfordras för den matematisk-naturvetenskapliga avdelningen.

I fråga om de båda alternativ för högskolans utbyggnad, innerstads- och ytterstadsalternativet, som byggnadsstyrelsen utarbetat, har styrelsen utgått från att ett ställningstagande till dem ytterst är en förhandlingsfråga mellan staten, Stockholms stad och högskolan. Kommittén vill till en början erinra om att byggnadsstyrelsen i fråga om det ena alternativet, innerstadsalternativet, baserat sin plan på vissa antaganden rörande möjligheterna till erforderlig markdisposition.

Enligt innerstadsalternativet skulle högskolan byggas ut i anslutning till den nuvarande förläggningen, varvid kvarteret Mimer — där det staden tillhöriga Norrtulls sjukhus nu är beläget och institutionsbyggnader för högskolan redan finns — skulle friställas för ett nytt byggnadskomplex för den matematisk-naturvetenskapliga avdelningen. Fortsatt ianspråktagande av kvarteret Mimer för detta ändamål innebär enligt byggnadsstyrelsen den enda möjligheten för en rimlig lösning av högskolans utbyggnad i innerstaden. Andra, i och för sig tänkbara lösningar för en sådan utbyggnad har styrelsen efter närmare undersökningar ansett sig böra förkasta.

Kommittén vill erinra om att kvarteret Mimer sedan lång tid tillbaka betraktats som expansionsområde för Stockholms högskola, ehuru något tidsschema för kvarterets friställande icke kunnat fixeras. Byggnadsstyrelsen har betonat, att en förutsättning för innerstadsalternativets genomförande under den avsedda tioårsperioden är att ersättningsbyggnader för de inom kvarteret i bruk varande sjukhusbyggnaderna är uppförda senast cirka fem år efter investeringsperiodens början — enligt byggnadsstyrelsens plan sålunda under budgetåret 1963/64 — samt att inom kvarteret vissa ytterligare markupplåtelse redan dessförinnan kan påräknas. Sist avsedda upplåtelse har styrelsen ansett kunna ske utan större olägenheter för sjukhusdriften.

På ett tidigt stadium av kommitténs arbete — d. v. s. innan byggnadsstyrelsens generalplanealternativ preciserats — diskuterades vid överläggningar med stadens och högskolans förhandlingsdelegationer frågan om kvarteret Mimers friställande för högskoleändamål. Från stadens sida hävdades därvid, att ett sådant friställande icke syntes kunna bli aktuellt förrän om 25 à 30 år. Innan dess syntes med hänsyn till sjukhusdriften upplåtelse av mera väsentlig omfattning — utöver dem som redan skett — icke kunna påräknas. Förnyade överläggningar i denna fråga, grundade på byggnadsstyrelsens generalplanealternativ, ledde icke till ändrad bedömning. Enligt stadens förhandlingsdelegation finge innerstadsalternativet utifrån de antagna premisserna betraktas såsom helt orealistiskt.

Till grund för stadens inställning synes främst ha legat antagandet, att en forcering av frågan om ersättningsbyggnader för Norrtulls sjukhus skulle kunna leda till mycket allvarliga störningar i Stockholms stads sjukhusbyggnadsprogram. Kommittén vill här understryka, att det även från statens synpunkt måste betraktas som angeläget, att detta program ostört fullföljes, framför allt med hänsyn till den medicinska undervisningens intressen. Att rekommendera extraordinära anordningar för att få till stånd en snabb upplåtelse av kvarteret Mimer för högskolans ändamål skulle därför enligt kommitténs mening komma ifråga, endast om tungt vägande skäl kunde anföras för dylika åtgärder. Med beaktande redan av stadens uppfattning ansåg kommittén sig i detta läge kunna konstatera, att förutsättningar för en förhandlingsuppörelse med staden på grundval av innerstadsalternativet i realiteten icke förelåg.

Byggnadsstyrelsen har i sin utredning förutsatt att ett klarläggande på denna punkt skulle ske förhandlingsvägen. Kommittén vill emellertid betona, att den för egen del funnit fördelarna med en utflyttning av högskolan så väsentliga, att kommittén — även om möjligheter till ett förvärv av kvarteret Mimer i huvudsaklig överensstämmelse med byggnadsstyrelsens tidsschema förelegat — icke ansett en utbyggnad i innerstaden ändamålsenlig. Av det föregående referatet av de båda generalplanealternativen torde ha framgått de fördelar, som byggnadsstyrelsen i sin utredning ansett stå att vinna med en utflyttning av högskolan. Kommittén vill för egen del sammanfattningsvis peka på vissa skäl, som för kommittén varit utslagsgivande.

Det område av Norra Djurgården till vilket högskolan enligt ytterstadsalternativet skulle förläggas inrymmer en rad vetenskapliga institutioner. En nybebyggelse för högskolan inom detta område skulle kunna genomföras med direkt sikte på en ändamålsenlig samordning av verksamheten vid dessa institutioner och högskolans egna. Vidare skulle helt nya vägar också kunna prövas i fråga om lokaldisposition och byggnadssätt. Om institutionstänkandet i realiteten skall ge vika för en ny syn på principerna för vetenskapligt samarbete, förefaller det kommittén nödvändigt att ett orga-

nisatoriskt och byggnadstekniskt nyskapande i detta syfte stimuleras. Sådana strävanden skulle uppenbarligen i särskilt hög grad kunna främjas vid en ytterligare planläggning för högskoleändamål av det nu aktuella ytterstadsområdet. Till förmån för en utflyttning synes enligt kommitténs mening därjämte tala, att ytterstadsalternativet erbjuder möjligheter att anordna studentbostäder i omedelbart grannskap av högskoleinstitutionerna.

En översiktlig granskning av investeringskostnaderna för byggnader och anläggningsarbeten enligt ytterstads- och innerstadsalternativen — cirka 100 miljoner kronor mot cirka 85 miljoner kronor — ger vid handen att merkostnaderna för ytterstadsalternativet synes förhållandevis måttliga. Därvid bör dessutom uppmärksammas att ytterstadsalternativet förutsätter hel nybebyggelse, medan innerstadsalternativet till väsentlig del avser ombyggnadsarbeten. Även andra faktorer bör beaktas vid en kostnadsjämförelse mellan alternativen. Kommittén vill här fästa uppmärksamheten på att i de kalkylerade byggnadskostnaderna för innerstadsalternativet icke inräknats kostnader för uppförande av ersättningsbyggnader för Norrtulls sjukhus.

Ifråga om markkostnaderna, betraktade som kostnader för det allmänna oavsett äganderättsförhållanden, vill kommittén endast konstatera — utan att närmare pröva själva underlaget för den av byggnadsstyrelsen gjorda jämförelsen — att värdet av färdig tomtmark enligt ytterstadsalternativet ligger väsentligt lägre än enligt innerstadsalternativet.

De möjligheter till framtida expansion som ytterstadsalternativet erbjuder synes enligt kommitténs mening böra tillmätas en särskilt stor vikt. I de mycket små marginaler, som innerstadsalternativet i detta hänseende medger, samt i de betydande kostnader för fastighetsförvärv som en framtida expansion därmed skulle medföra ligger enligt kommitténs uppfattning den allvarligaste svagheten hos innerstadsalternativet.

Sedan kommittén för egen del ansett sig böra i princip förorda ytterstadsalternativet bekräftades vid överläggningar med företrädare för 1955 års universitetsutredning att även universitetsutredningen funnit vägande skäl för en utbyggnad av högskolan i enlighet med detta alternativ. Samtidigt underrättades kommittén om att Stockholms högskolas styrelse enhälligt förordat ytterstadsalternativet.

Av det förslag till avtal mellan staten, Stockholms stad och Stockholms högskola, som kommer att redovisas i det följande, framgår, att parterna förutsatt att en successiv överflyttning sker av den nuvarande högskolans verksamhet från innerstaden till det föreslagna området på Norra Djurgården. Ett godkännande av avtalsförslaget synes därför innefatta ett principbeslut om hela högskolans utflyttning. I fråga om investeringsperiodens längd och investeringarnas omfattning har några föreskrifter däremot icke intagits i avtalsförslaget.

Vissa synpunkter på ytterstadsalternativet

Kommittén har vid överläggningar med företrädare för Kungl. Djurgårdens förvaltning och djurgårdsnämnden dryftat sådana frågor, som aktualiseras av ett ställningstagande till förmån för ytterstadsalternativet. I det följande torde få redovisas vissa synpunkter, som framförts av djurgårdsmyndigheterna i fråga om en exploatering av Frescatiområdet.

Djurgårdsförvaltningen. I en promemoria till kommittén av den 25 september 1958 har djurgårdsförvaltningen anfört i huvudsak följande.

För den ifrågasatta arkitekttävlingen bör till disposition avsett område fixeras. Detta bör inrymma såväl högskolans nuvarande markbehov som vad som beräknas erforderligt för hela den utvidgning av högskolan, som nu kan ifrågakomma. Dessutom bör planläggningen ske så, att markbehovet för institutionsbyggnadernas tillväxt blir tillgodosett inom för varje institution avsett område. Att skapa för allmänhetens trevnad lämpliga områden inom den av vetenskapliga institutioner omgivna parken torde vara en fiktiv åtgärd. Området bör emellertid planeras så, att allmänheten i erforderlig utsträckning har fri genomfartstrafik, d. v. s. institutionerna får icke inhägnas.

I den mån stadens befolkning växer betonas ännu starkare behovet av fria områden av parknatur. Detta kan icke tillgodoses, om icke nu tillräckliga områden undantages från exploatering. De som handhar uppdraget att vårda Djurgårdens natur och förvalta djurgårdskassan måste kunna räkna med statsmakternas stöd åtminstone när det gäller att vidmakthålla områdenas gränser, eljest är en nu erforderlig långsiktig planering av Djurgårdens inrättande och skötsel såsom rekreationsområde efter vår tids erfarenheter och krav icke möjlig att genomföra.

Om det till Skogs- och lantbruksakademien upplåttna Experimentalfältet med riksdagens samtycke tages i anspråk för annat ändamål, bör undersökas, om djurgårdskassan skall beredas ersättning för ökade kostnader för väghållning, parkvård m. m.

Djurgårdsnämnden. Djurgårdsnämnden har i en promemoria till kommittén av den 17 oktober 1958 anfört bland annat följande.

Djurgårdsnämnden har vid studium av byggnadsstyrelsens utredning ansett sig kunna konstatera, att man beträffande högskolans fastighetsfrågor befinner sig i ett läge, som innebär avsevärda svårigheter att med önskvärd skyndsamhet nu lösa högskolans lokalbehov i innerstaden i anslutning till befintliga institutioner. Nämnden, som eljest ansett det ligga närmast till hands att eftersträva en lösning enligt det s. k. innerstadsalternativet, är av den uppfattningen, att fastighetsfrågornas läge mera än verkliga kostnads-skäl talar för att man nu måste överge tanken på att i innerstaden erhålla en total lösning av de föreliggande lokalbehoven. Nämnden anser sig icke för närvarande kunna taga ställning till frågan huruvida en delad förläggning av institutioner såväl till innerstaden som till ytterstaden även på längre sikt är möjlig, men vill med hänsyn till vad ovan sagts icke mot-

sätta sig att mark inom vissa bestämda gränser reserveras för en utbyggnad av högskoleinstitutioner inom Experimentalfältet. Vissa förutsättningar för en sådan markreservation skall i detta sammanhang beröras.

Med hänsyn till de stora anspråk på mark inom Djurgården, som gör sig gällande från statliga myndigheter, vetenskapliga institutioner och andra, samt Djurgårdens betydelsefulla roll som naturpark ävensom den inom Stockholms stad rådande knappheten på byggnadsmark är det enligt djurgårdsnämndens mening nödvändigt att redan nu fastslå, att den markreservation på lång sikt, som göres för högskolan, i allt väsentligt icke får i framtiden överskridas. Det bör sålunda icke vara möjligt att — såsom den föreliggande utredningen av ytterstadsalternativet antyder — betrakta angränsande delar av Djurgården som markreserver för framtida utveckling av högskolan. Vid bedömning av högskolans framtida utvecklingsmöjligheter och dimensionering på lång sikt måste denna omständighet tagas till utgångspunkt och den tillgängliga marken därför effektivt utnyttjas för bebyggelse så att eventuella lokalutvidgningar kan ske *inom* det område, som nu anvisas. Den framlagda generalplaneskissen innebär enligt nämndens mening icke ett tillräckligt effektivt utnyttjande av marken och kan ur de angivna synpunkterna icke förordas till utförande. Väsentliga omarbetningar i syfte att uppnå markbesparing måste därför göras. Därest den närmare projekteringen skall föregås av en tävlan om bebyggelsens utformning, bör tävlingsprogrammet sålunda såsom en viktig utgångspunkt ange ett möjligast effektivt utnyttjande av marken. Nämnden förutsätter också att den skall delta i denna frågas behandling.

Stockholms högskolas ställning

Tidigare diskussion

Frågan om ett universitet i Stockholm. Frågan om Stockholms högskolas framtida ställning torde till en början få belysas utifrån de diskussioner om ett universitet i huvudstaden, som förts sedan lång tid tillbaka.

På initiativ av dåvarande *överståthållaren* sammanträdde år 1937 rektorerna vid högskolorna i Stockholm för att överlägga om en närmare samverkan dem emellan. Som ett resultat härav framlades den 4 april 1938 en promemoria rörande ifrågasatt sammanslutning av Stockholms högskolor till Stockholms universitet. I promemorian framhölls, att stora fördelar stod att vinna på ett samarbete mellan högskolorna. En universitetssammanslutning ansågs ej behöva medföra någon ändring i högskolornas ställning eller stadgar i annan mån än att respektive högskola genom en tilläggsbestämmelse anslöts till Stockholms universitet. Dessa universitetsplaner kom dock aldrig att upptagas till närmare överväganden. År 1944 sammanslöt sig emellertid rektorerna vid de åtta högskolorna i Stockholm till Stockholms högskolors rektorskonvent, vars stadgar fastställdes av Kungl. Maj:t den 20 maj 1949. Rektorskonventet har enligt stadgarna att verka för ett

rationellt samarbete högskolorna emellan och bevaka för dessa gemensamma intressen av olika art, både då det gäller att främja vetenskaplig forskning och att lösa administrativa och ekonomiska spørsmål.

Efter framställning av rektorskonventet anmodade *universitetskanslern* genom skrivelse den 12 december 1952 rektorerna för de under kanslerns överinseende stående lärosätena i Stockholm samt rektor vid farmaceutiska institutet att i samråd med rektorerna vid övriga till rektorskonventet anslutna högskolor verkställa utredning angående förutsättningarna och formerna för bildandet av ett Stockholms universitet.

I en den 30 juni 1953 dagtecknad skrivelse redovisades resultatet av den sålunda anbefallda utredningen. I fråga om formen för en eventuell sammanlutning mellan de vetenskapliga högskolorna i Stockholm framförde utredningsmännen i huvudsak följande synpunkter. Två olika förslag för en samordning hade varit under diskussion. Enligt det ena förslaget skulle ett närmare sammanförande av högskolorna ske genom att en för hela universitetet gemensam rektor valdes och ett konsistorium inrättades, i huvudsak enligt statsuniversitetens mönster. Enligt det andra förslaget åter skulle rektorskonventet bibehållas som organ för gemensamma angelägenheter och universitetsnamnet införas som samlande benämning för de anslutna högskolorna. Härigenom skulle en universitetsbildning kunna realiseraras utan ingrepp i de enskilda högskolornas inre förhållanden.

Detta förslag har icke föranlett någon åtgärd.

Riksdagens revisorer har i sin berättelse över den år 1956 av dem verkställda granskningen angående statsverket (under § 28) behandlat frågan om organisationsformen för de vetenskapliga högskolorna i Stockholm och Göteborg. I berättelsen anföres bland annat följande.

Frågan om en närmare samordning av Stockholms högskolor till ett Stockholms universitet har vid ett par tillfällen varit uppe till övervägande. Starka skäl talar för att frågan om ett Stockholms universitet ånyo prövas. Såsom icke minst framgår av direktiven för 1955 års universitetsutredning står vårt land uppenbarligen inför nödvändigheten att genomföra en ganska betydande upprustning av den vetenskapliga forskningen och undervisningen. I detta läge synes det revisorerne angeläget att mer än någonsin tillse, att anvisade medel kommer till avsedd nytta och att organisationen av det akademiska arbetet således utformas på sådant sätt, att onödiga kostnader undvikas. Från denna utgångspunkt framstår förhållandena i Stockholm som föga rationella. Varje högskola har bland annat sin egen administrativa apparat, trots att de arbetsuppgifter, som härutinnan ankommer på de olika högskolorna, i stort sett sammanfaller. Beaktas bör därjämte, att många av högskolorna företer stark inbördes släktskap även i rent vetenskapligt hänseende. Sålunda kan erinras om den nära samhörigheten i fråga om vissa ämnesområden mellan Stockholms högskolas naturvetenskapliga fakultet, karolinska institutet och tekniska högskolan, mellan karolinska institutet, tandläkarhögskolan, farmaceutiska institutet och veterinärhögskolan samt mellan Stockholms högskolas humanistiska och juridis-

ka fakulteter och handelshögskolan. Någon organiserad form av samverkan på så sätt, att lärarkrafter, föreläsningssalar, laboratorier, apparatur och andra tekniska hjälpmedel, djurstallar, verkstäder m. m. utnyttjas gemensamt, förekommer emellertid knappast. — Biblioteksverksamheten är splittrrad, även om på detta område ett ökat samarbete vuxit fram under senare år. Ej heller föreligger någon enhetlig plan för högskolornas utbyggnad, uppgjord med beaktande av samtliga högskolors lokalbehov. Alla här anförda förhållanden måste enligt revisorernas mening leda till onödiga kostnader i form av dubbelarbete samt mindre effektivt utnyttjande av både personella och materiella resurser. Den nuvarande splittringen innebär därjämte en viss fara för vetenskaplig isolering, vilket särskilt gäller de minsta högskolorna. — Det motstånd, som på sina håll rests mot tanken på ett Stockholms universitet är, enligt det intryck revisorerna erhållit, delvis psykologiskt och emotionellt betingat. Uppenbarligen föreligger dock även praktiska svårigheter för denna tankes förverkligande, bland annat sammanhängande med att många av högskolorna är belägna på långt avstånd från varandra. Problemet försvåras ytterligare därav, att en del av högskolorna redan nått en sådan storlek, att de åtminstone i vissa hänseenden framstår som naturligt avgränsade organisationsenheter. De olägenheter, som berörts i det föregående, är emellertid så betydande, att avsevärda rationaliseringsvinster — vetenskapligt, pedagogiskt och administrativt — synes stå att vinna genom en närmare samordning av de här ifrågakvarande högskolorna i Stockholm. På vad sätt en dylik samordning bör komma till stånd får självfallet bli beroende av särskilda överväganden. Möjligheten att på något sätt infoga naturhistoriska riksmuseet och andra för den vetenskapliga forskningen och undervisningen betydelsefulla museer i en universitetsorganisation av här ifrågakvarande slag synes jämväl böra undersökas.

I detta sammanhang erinrade revisorerna även om att förslag på sin tid väckts om bildande av två universitet i Stockholm, av vilka det ena skulle ha medicinsk karaktär och i sig innefatta karolinska institutet, tandläkarhögskolan, farmaceutiska institutet och veterinärhögskolan. Slutligen erinrade revisorerna om att flera av de nu avsedda högskolorna i Stockholm företedde stora inbördes olikheter i fråga om sättet för verksamhetens finansiering. Vissa av dem vore sålunda i större eller mindre utsträckning beroende av avkastningen från olika fonder samt kommunala bidrag. Vid övervägandet av frågan om formen för den ekonomiska förvaltningen borde därför enligt revisorernas mening nu berörda omständigheter ägnas vederbörlig uppmärksamhet.

Statsutskottet fann de av revisorerna berörda frågekomplexen i stort sett falla inom det åt 1955 års universitetsutredning givna uppdraget i den mån de icke skulle behandlas av utredningen rörande fortsatt upprustning av Stockholms högskola eller utredningen rörande Stockholms högskolas framtida ställning (Stockholms högskolas förhandlingskommitté) eller av dessa i samråd med universitetsutredningen. Utskottet framhöll emellertid, att särskilt de frågor, som berörde de organisatoriska problemen beträffande högskolorna i Stockholm samt nybebyggelsen för dessa högskolor uppenbar-

ligen syntes kräva ett snabbt principiellt avgörande, så att på detsamma grundade konkreta förslag kunde utformas och föreläggas riksdagen för prövning och avgörande. Utskottet hemställde, att revisorernas förslag icke måtte föranleda någon annan riksdagens åtgärd än att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t gav till känna vad utskottet anfört (SU 1957: 169).

Riksdagen beslöt i enlighet med utskottets hemställan (Rskr. 1957: 382).

Frågan om Stockholms högskolas ställning. Såsom framgått av redogörelsen för 1948 års avtal innebar detta, att Stockholms högskolas karaktär av en icke statlig institution bibehölls. Statens inflytande över högskolan förstärktes emellertid i väsentliga hänseenden. 1947 års sakkunniga berörde i den skrivelse till chefen för ecklesiastikdepartementet, med vilken avtalsförslaget överlämnades, bland annat frågan om högskolans framtida ställning till staten. De sakkunniga framhöll, att då det uppenbarligen måste förutsättas, att den fortsatta utvecklingen skulle komma att medföra avsevärda anspråk på bidrag av statsmedel till högskolans verksamhet, de sakkunniga övervägt, om i anledning härav ett förstatligande av högskolan kunde anses påkallat. Av skrivelsen framgår vidare, att från stadens sida intresse visats för att högskolan bibehölls som en icke statlig institution, i vars upprätthållande och förvaltning staden alltförtog en aktiv del. De sakkunniga hade för egen del stannat vid att i varje fall tills vidare högskolans nuvarande karaktär av enskild stiftelse icke borde ändras. Från åtskilliga synpunkter kunde det enligt de sakkunnigas mening vara av betydelse att här gå fram med varsam hand. Nämda organisationsform hade visat sig äga stor livskraft, och värdet av högskolans förankring i medborgarintresset inom den kommun, där högskolan vuxit fram, måste skattas högt. Ej heller borde förbises vidden av det ansvar, som ett förstatligande skulle medföra. Statens rimliga krav på förstärkt inflytande över högskolan och bättre inblick i dess förhållanden vid en utvidgad ekonomisk hjälp från statens sida kunde enligt de sakkunniga även utan förstatligande tillgodoses.

Borgarrådsberedningen erinrade i yttrande till Stockholms stadsfullmäktige över avtalsförslaget att högskolan under en viss motsättning till hävdvunna bildningsideal skapats såsom en fri och helt självständig forskningsinstitution. Sedermera hade högskolan utvecklats och omvandlats till ett mera reguljärt akademiskt lärosäte, som dock behållit något av en friare ställning och struktur och av de mera obundna arbetsuppgifter, som den länge tjänat.

Styrelsen för Stockholms högskola framhöll i sitt yttrande till universitetskanslern över förutnämnda avtalsförslag, att styrelsen för sin del funnit det särskilt värdefullt, att någon principiell förändring av högskolans ställning såsom en icke statlig institution ej ifrågasattes. Det rådde enligt styrelsens uppfattning inte något tvivel om att just högskolans ställning

som en självständig institution varit en av de viktigaste orsakerna till att högskolan under gångna år i så hög grad kommit i åtnjutande av frikostiga donationer från olika håll.

Kommittén

Trots initiativ i skilda sammanhang har planerna på en mera omfattande universitetsorganisation i Stockholm inte tagit fastare form. Av den förut refererade diskussionen framgår, att värdet av en samordning av verksamheten vid de i huvudstaden befintliga högskolorna allmänt vitsordats men att olika meningar kommit till uttryck beträffande arten och omfattningen av ett samgående. För närvarande synes på högskolehåll i Stockholm enighet icke föreligga om ändamålsenligheten av en fast organiserad enhet, omfattande förutom i Stockholm redan företrädde motsvarigheter till fakulteter — juridisk, medicinsk, humanistisk och matematisk-naturvetenskaplig — därtill knutna eller till nya fakulteter ombildade fackhögskolor.

Det har icke ankommit på kommittén att behandla universitetsfrågan i Stockholm i denna frågas mera vidsträckta mening. Kommittén vill i detta sammanhang erinra om att frågan om universitetens organisatoriska uppbyggnad och administrativa struktur för närvarande prövas av 1955 års universitetsutredning. Förutsättningar att praktiskt angripa frågan om en integration av högskoleenheterna i Stockholm torde därför föreligga, först sedan universitetsutredningen slutfört sitt arbete i nu berörda delar. En lösning av den mera begränsade frågan om Stockholms högskolas framtida ställning bör därför ske på ett sätt, som icke hindrar eller föregriper ett senare ställningstagande till de betydelsefulla samordningsproblem, som återstår att lösa. Kommittén vill i detta sammanhang tillfoga, att den är av den uppfattningen att de snabbt växande anspråken på tjänster, lokaler och utrustning för forskningen och den högre undervisningen måste, generellt sett, mötas av åtgärder, ägnade att säkerställa ett så effektivt utnyttjande som möjligt av befintliga och nytillkommande resurser. I all synnerhet bör detta gälla de orter där splittringen på flera enheter med ofta närbesläktade forsknings- och undervisningsuppgifter är särskilt framträdande och där möjligheter i och för sig bör föreligga för en vidgad samverkan. För kommittén har vid övervägandena om en ändring av Stockholms högskolas ställning en sådan organisationsform, som kan främja fortsatta samordningssträvanden på detta område, ansetts böra tillmätas ett särskilt värde.

Under det första skedet av de nu slutförda trepartsförhandlingarna — d. v. s. tiden innan de förut redovisade utbyggnadsalternativen utarbetats — kom diskussionen om Stockholms högskolas framtida ställning att väsentligen röra sig kring olika möjligheter att revidera 1948 års avtals regler om samarbetet mellan staten och Stockholms stad i fråga om högskolans

ekonomi och administration. För kommittén framstod det — i betraktande av det givna förhandlingsuppdraget — som naturligt att i första hand söka utröna möjligheterna till en sådan revision, som med hänsyn till den faktiska utvecklingen efter 1948 från statens synpunkt kunde te sig angelägen. De huvudspörsmål, som en omprövning kunde komma att avse, gällde avvägningen av statens och stadens inflytande, finansieringen samt byggnads- och markfrågorna. För att belysa detta frågekomplex vill kommittén här rikta uppmärksamheten på vissa faktorer.

I stort sett torde Stockholms högskola numera kunna karakteriseras såsom jämställd med statsuniversiteten. Ett par viktiga undantag bör emellertid nämnas. Tillsättande av befattning som professor, laborator eller preceptor ankommer — såsom framgår av de tidigare citerade allmänna bestämmelserna — fortfarande på styrelsen, ehuru utnämningen skall underställas Kungl. Maj:t för prövning och stadfästelse. Även förordnande av oavlönad docent ankommer på styrelsen. Förordnandet skall dock underställas kanslern för prövning och stadfästelse. På dessa punkter har det synts kommittén nödvändigt i och för sig, att en ändring, syftande till fullständig överensstämmelse med motsvarande regler vid universiteten, kommer till stånd. Vidare bör framhållas att högskolans ställning som enskild stiftelse icke synes medge besvärsmätt i fråga om vissa tjänstetillsättningar vid högskolan.

Högskolans ursprungliga karaktär av fri utbildningsanstalt, som kunde lägga utbildningen efter ett mindre bundet schema, torde icke längre med fog kunna åberopas som skäl för fortsatt bibehållande av högskolans ställning som enskild institution. Ej heller torde ett förut framfört motiv för ett sådant bibehållande, nämligen att självständigheten varit en av de viktigaste orsakerna till att högskolan tidigare kommit i åtnjutande av frikostiga donationer från olika håll, numera kunna tillmätas nämnvärd betydelse.

Högskolans successiva förändring framgår även därav, att statens allmänna avlöningsreglemente gjorts tillämpligt beträffande tjänstemän vid högskolan, i den mån de innehar tjänster upptagna å personalförteckning, som Kungl. Maj:t fastställt med stöd av riksdagens beslut. På samma tjänstemän är SPA-reglementet tillämpligt. Genom riksdagsbeslutet 1956 togs ytterligare ett betydelsefullt steg i syfte att ställa högskolans personella och andra resurser i paritet med universitetens i Uppsala och Lund.

I detta sammanhang torde vidare särskilt böra beaktas den förskjutning i förhållandet mellan stadens inflytande i högskolan och dess ekonomiska åtaganden gentemot denna, som ägt rum sedan 1948. Enligt 1948 års avtal utser stadsfullmäktige i Stockholm fyra av styrelsens tolv ledamöter. Stadens bidrag skall enligt avtalet utgå med en fjärdedel av den s. k. anslagssumman (se avtalet p. II a), dock med högst 1,2 miljoner kronor. Detta maximibelopp uppnåddes redan budgetåret 1952/53, varefter sålunda kost-

nadsökningen för högskolans verksamhet kommit att helt falla på staten. För innevarande budgetår uppgår statens andel av anslagssumman till drygt 12 miljoner kronor. Denna utveckling visar, att en omprövning av högskolans ställning är nödvändig. Resultatet av en sådan omprövning beror givetvis av valet av bedömningsgrunder.

Kommittén vill slutligen i anslutning till dessa synpunkter understryka, att högskolans nuvarande särställning medfört en rad administrativa problem, i synnerhet för de centrala myndigheterna.

Försöken att under detta första skede av förhandlingsarbetet finna nya vägar för ett fortsatt samarbete mellan de berörda parterna ledde emellertid icke till något resultat. Bland annat ventilerades, på grundval av en inom högskolans förhandlingsdelegation skisserad plan, möjligheten av en ombildning av högskolan till ett statsuniversitet med något annorlunda organisation än de nuvarande universitetens. En av de väsentligaste avvikelserna från universitetsstatuterna i denna plan innebar, att mindre konsistoriet och drätselnämnden skulle sammanslås till ett organ, kallat konsistoriet, medan det större konsistoriet skulle slopas. I det tänkta konsistoriet förutsattes enligt planen, att ett visst antal ledamöter skulle utses av stadsfullmäktige i Stockholm.

En väsentlig anledning till att förhandlingarna under detta skede av arbetet i realiteten strandade var avsaknaden av en långsiktig byggnadsplan för högskolan. Oklarheten beträffande vilken mark som i framtiden skulle komma att reserveras för högskolans fortsatta tillväxt innebar, att tillräckligt underlag för en uppgörelse icke förelåg. Samtliga förhandlingsparter fann det under sådana omständigheter nödvändigt att högskolans byggnadsfråga ytterligare penetrerades, innan spørsmålet om en definitiv reglering av parternas förhållanden i ekonomiska och organisatoriska hänseenden på nytt togs upp till behandling.

Såsom framgått av det föregående ledde parternas bedömning av generalplanealternativen till enighet om att en utbyggnad i huvudsaklig överensstämmelse med ytterstadsalternativet syntes vara den enda realistiska lösningen av högskolans byggnadsfråga. Därmed försköts tyngdpunkten i förhandlingsarbetet till lokaliseringsfrågan och med denna sammanhängande spørsmål.

Det fortsatta förhandlingsarbetet gav klart vid handen att stadens delegerade icke vore beredda att överväga sådana jämkningar i 1948 års avtal som skulle innebära någon mera väsentlig ökning av kommunens ekonomiska engagemang i högskolans verksamhet. Från de delegerades sida hävdades bestämt, att högskoleväsendet i princip vore en statlig uppgift samt att de skäl, som tidigare föranlett stadens medverkan i högskolans utveckling, icke längre ägde samma styrka och i vart fall icke kunde tagas till intäkt för krav på ökade insatser från stadens sida. Kommittén framhöll häremot, att den visserligen i princip delade uppfattningen om statens skyl-

dighet att sörja för högskoleutbildning men att det här vore fråga om ett fullföljande, eventuellt en avlösning, av förpliktelser, som sedan gammalt och senast genom 1948 års avtal och därtill knutna uttalanden åvilade Stockholms stad.

Det förhållande att staten sålunda i framtiden — under förutsättning av i huvudsak oförändrade regler beträffande statens och stadens ekonomiska åtaganden respektive inflytande — skulle få påtaga sig praktiskt taget hela kostnaden för den erforderliga expansionen ävensom den omständigheten att investeringarna i nybyggnader för högskolan avsågs ske på staten tillhörig mark stärkte kommittén i den uppfattningen, att en av förutsättningarna för utbyggnadsprogrammets förverkligande borde vara, att statens ledning av högskolan i fortsättningen klart markerades. Därmed kom följderna av ett förstatligande av högskolan att bli huvudämnet för de fortsatta överläggningarna. Utifrån den principiella ståndpunkt rörande betingelserna för fortsatt expansion av högskolans verksamhet, som kommittén sålunda tagit, gällde det att närmare undersöka villkoren för en ombildning av högskolan till ett statligt lärosäte.

Förhandlingarna visade, att förutsättningar icke kunde bedömas föreligga för en samverkan, varigenom staden skulle ikläda sig åtaganden gentemot det tänkta universitetet och samtidigt tillförsäkras visst inflytande över dess förvaltning. Kommittén vill här erinra om att ett dylikt samarbete etablerats genom ett särskilt, tidsbegränsat avtal i anslutning till 1954 års huvudavtal om inrättande av ett universitet i Göteborg. Enligt detta särskilda avtal förbinder Göteborgs stad sig att ställa välbelägen och lämplig tomtmark till förfogande för den filosofiska fakultetens nybyggnader samt bidrager årligen därutöver med ett belopp av 400 000 kronor till verksamheten vid nämnda fakultet. Göteborgs stadsfullmäktige skall enligt samma avtal välja två ledamöter av universitetets drätsel-nämnd.

Kommittén hade sålunda att utgå från att en ombildning av Stockholms högskola till ett statligt lärosäte i realiteten skulle komma att innebära, att stadens engagemang samtidigt i allt väsentligt upphörde. För kommittén och övriga parter gällde det därför främst att uppnå en lösning av de med hänsyn till den avsedda utflyttningen betydelsefulla frågorna om framtida ägande- och nyttjanderättsförhållanden beträffande sådan staden tillhörig mark, som för närvarande disponeras av Stockholms högskola. Förhandlingsarbetet i övrigt koncentrerades på de förvaltningsfrågor som en ombildning av högskolan till ett statsuniversitet aktualiserade.

Resultatet av förhandlingsarbetet framgår av det förslag till avtal angående inrättande av ett universitet i Stockholm m. m. jämte till avtalsförslaget hörande anmärkningar, som redovisas i närmast följande kapitel. Enligt avtalsförslaget skall högskolan den 1 juli 1960 ombildas till ett statligt lärosäte, benämnt universitetet i Stockholm.

Ett förverkligande av det nu framlagda förslaget om en ombildning av Stockholms högskola till ett universitet och utflyttning av verksamheten till Frescati öppnar en rad samordningsmöjligheter.

I en till byggnadsstyrelsens utredning den 31 december 1957 fogad promemoria har utredningen för fortsatt upprustning av Stockholms högskola pekat på vissa möjligheter till ett närmare samgående mellan delar av naturhistoriska riksmuseet och motsvarande institutioner vid Stockholms högskola. I promemorian har anförts, att frågan om ett sådant samgående enklast kunde lösas genom en sammanslagning av museet och högskolan men att en sammanslagning i sin tur förutsatte ett förstatligande av högskolan. Kommittén vill här erinra om att riksmuseet är en statlig institution, som enligt av Kungl. Maj:t fastställd instruktion står under Vetenskapsakademiens inseeende och vård. Riksmuseet är för närvarande uppdelat på sju avdelningar, nämligen den botaniska avdelningen, den paleobotaniska avdelningen, vertebratavdelningen, evertebratavdelningen, entomologiska avdelningen, paleozoologiska avdelningen och mineralogiska avdelningen. Varje avdelning har en föreståndare med titel professor. Avdelningsföreståndare utnämnes av Kungl. Maj:t efter förslag av akademien.

Enligt kommitténs mening bör vid bifall till förslaget om högskolans ombildning frågan om riksmuseets ställning och uppgifter snarast möjligt göras till föremål för utredning. Utredningen bör åsyfta att klarlägga förutsättningarna för museets inlemmande i den nya universitetsorganisationen. I samband med en sådan utredning synes även frågan om ett infogande i universitetet av statens etnografiska museum böra prövas.

Ytterligare spørsmål, som enligt kommitténs mening i fortsättningen bör närmare övervägas, gäller Vetenskapsakademiens biblioteks samt Bergianska stiftelsens ställning till det föreslagna universitetet. Av Vetenskapsakademiens förvaltningsutskott har kommittén inhämtat, att akademien är beredd att låta biblioteket utgöra centralbibliotek för universitetets naturvetenskapliga fakultet. I övrigt synes frågan om en reglering av samarbetet mellan det blivande universitetet och de institutioner, som för närvarande samarbetar med Stockholms högskola, tillhöra de närmast aktuella problemen. Till dessa hör också frågan om möjligheterna till en samverkan mellan universitetet och andra, i förhållande till högskolan nu fristående statliga institutioner.

Avslutningsvis vill kommittén beröra den problematik, som den föreslagna utbyggnaden och omorganisationen av högskolan inrymmer. Under förutsättning att den grundläggande tanken bakom utbyggnadsplanen, samordningstanken, konsekvent vidmakthålles från projekterings början till det slutliga färdigställandet, kan otvivelaktigt en helt ny form för undervisnings- och forskningscentrum bli resultatet. Kommer därjämte institutioner av annan karaktär än den traditionellt akademiska, såsom riksmuseet, att infogas i den nya enheten, förändras också på ett avgö-

rande sätt den yttre ramen. De problem, som sålunda är förknippade dels med genomförandet av det omfattande och komplicerade byggnadsprogrammet, dels med själva organisationen, ger enligt kommitténs mening en ny aspekt på frågan om det föreslagna universitetets administration. Spörsmålet om universitetens organisatoriska uppbyggnad och administrativa struktur prövas för närvarande av universitetsutredningen. Kommittén anser sig därför icke böra gå närmare in på hithörande frågor. Vid den revision, som förr eller senare måste ske i fråga om reglerna för universitetsförvaltningen, synes en koncentration av denna utgöra ett viktigt alternativ till den nuvarande splittrade funktionsuppdelningen. Vad beträffar det föreslagna universitetet i Stockholm kan redan tanken på riksmuseets infogande i universitetsorganisationen komma att aktualisera speciella administrativa regler.

Avtalsförslag

Förslag till överenskommelse angående exploatering av Frescati-området

Som tidigare nämnts har djurgårdsnämnden upptagit förhandlingar med Stockholms stads fastighetsnämnd rörande exploatering av det för Stockholms högskola föreslagna området på Norra Djurgården. Förslag till överenskommelse mellan staten och staden har sedermera upprättats av djurgårdsnämnden och fastighetsnämnden. Det förslag till avtal angående inrättande av ett universitet i Stockholm m. m., som kommittén, delegerade för staden och delegerade för högskolan enats om och som redovisas i det följande, förutsätter godkännande jämväl av förslaget till överenskommelse angående den avsedda exploateringen. Kommittén har därför funnit det lämpligt att först redovisa sistnämnda förslag.

I förslaget, som närmast har karaktär av principöverenskommelse, regleras bland annat de viktigaste mellanhavandena mellan staten och staden vid bebyggandet av området. Överenskommelsen skapar förutsättningar för utbyggnad av högskolan enligt ytterstadsalternativet men ger även möjlighet till annan statlig bebyggelse inom området.

I det följande återges sammanfattningsvis djurgårdsnämndens skrivelse till Kungl. Maj:t den 24 februari 1959, varmed nämnden överlämnat ifrågavarande förslag till överenskommelse. I skrivelsen hemställs, att Kungl. Maj:t måtte utverka riksdagens godkännande av förslaget och bemyndigande att enligt vad i skrivelsen sägs vidtaga de för exploateringsens genomförande erforderliga åtgärderna.

Nuvarande förhållanden. Av de berörda markområdena förvaltas ett av domänstyrelsen, medan återstående delar tillhör Kungl. Djurgården. Förstnämnda område — nedan benämnt Torphagen — utgöres av del av kronoegendomen Bergshamra nr 1 samt Torphagen under krono-

egendomen Sveden nr 1 och 2 (stadsäga 22 M och del av stadsägoområdet nr 22) medan Kungl. Djurgården, som ägs av staten, disponeras av den regerande Konungen. Dispositionsrätten grundar sig på riksens ständers underdåniga skrivelse den 1 december 1809. Förvaltningen över djurgårdsområdena utövas av en avdelning inom riksmarskalksämberet, benämnd Kungl. Djurgårdens förvaltning. I den av överenskommelsen berörda djurgårdsmarken ingår förutom till naturhistoriska riksmuseet och Sveriges geologiska undersökning samt statens veterinärmedicinska anstalt upplåtna områden även en del av ett till Skogs- och lantbruksakademien till trädgårdsskola upplåtet område.

Genom olika dispositioner vid skilda tillfällen har vissa närliggande markområden å Norra Djurgården upplåtits med nyttjanderätt för vetenskapliga ändamål (till skogshögskolan och statens skogsforskningsinstitut samt veterinärhögskolan). Vidare har områden försålts till Vetenskapsakademien, Nobelinstitutet och Tekniska röntgencentralen AB. Slutligen äger den till Vetenskapsakademien hörande Bergianska stiftelsen vissa markområden.

De kronans markområden, som berörs av överenskommelsen, har angivits å djurgårdsnämndens ritning nr 5510/5531 (här utesluten)¹.

Förslag till överenskommelse. Det upprättade förslaget till överenskommelse är av följande lydelse.

»Djurgårdsnämnden och Stockholms stads fastighetsnämnd ha denna dag enats om följande förslag till

Överenskommelse

**mellan Kungl. Maj:t och kronan, å ena, och Stockholms stad, å andra sidan, rörande grunderna för exploatering av kronan tillhörig mark inom det område av stadsdelen Brunnsviken i Stockholm, som på härtill fogad dispositionsplan (djurgårdsnämndens ritning nr 5510) angivits med hel-
dragen svart linje.**

§ 1.

Parterna förbinda sig medverka till att generalplan i huvudsaklig överensstämmelse med ovan omnämnd dispositionsplan snarast möjligt upprättas. En dylik generalplan skall även redovisa anslutningar till huvudledningar för vatten och avlopp.

§ 2.

Parterna förbinda sig verka för att stadsplaner snarast möjligt upprättas, antagas och fastställas för bostadsområdet inom dispositionsplanen utan att generalplanens färdigställande avvaktas. Parterna äro ense om att därvid inom området tillgodose behov av mark för studentbostäder i den omfattning, som efter närmare utredning kan befinnas lämplig.

¹ Kommitténs betänkande, efter s. 67.

För det till vetenskapliga institutioner m. m. avsedda området skola stadsplaner upprättas, antagas och fastställas, om någondera parten finner detta vara erforderligt.

§ 3.

Innan stadsplaneförslag av staden överlämnas till Kungl. Maj:t för fastställelse, skola mellan parterna upprättas särskilda stadsplaneavtal för planernas genomförande. Därvid skall följande iakttagas.

Mom. 1.

Kronan skall i överensstämmelse med de i 70 respektive 73 §§ byggnadslagen den 30 juni 1947 angivna grunderna för stadsplanläggning av område i en ägares hand avstå mark till gata och annan allmän plats och till sådan allmän byggnad, som erfordras för exploateringen, samt delta i kostnaderna för iordningställande av gator.

Mom. 2.

Anläggning av erforderligt vatten- och avloppsnät skall bekostas av kronan i den omfattning, som framgår av lagen om allmänna vatten- och avloppsanläggningar den 3 juni 1955.

Mom. 3.

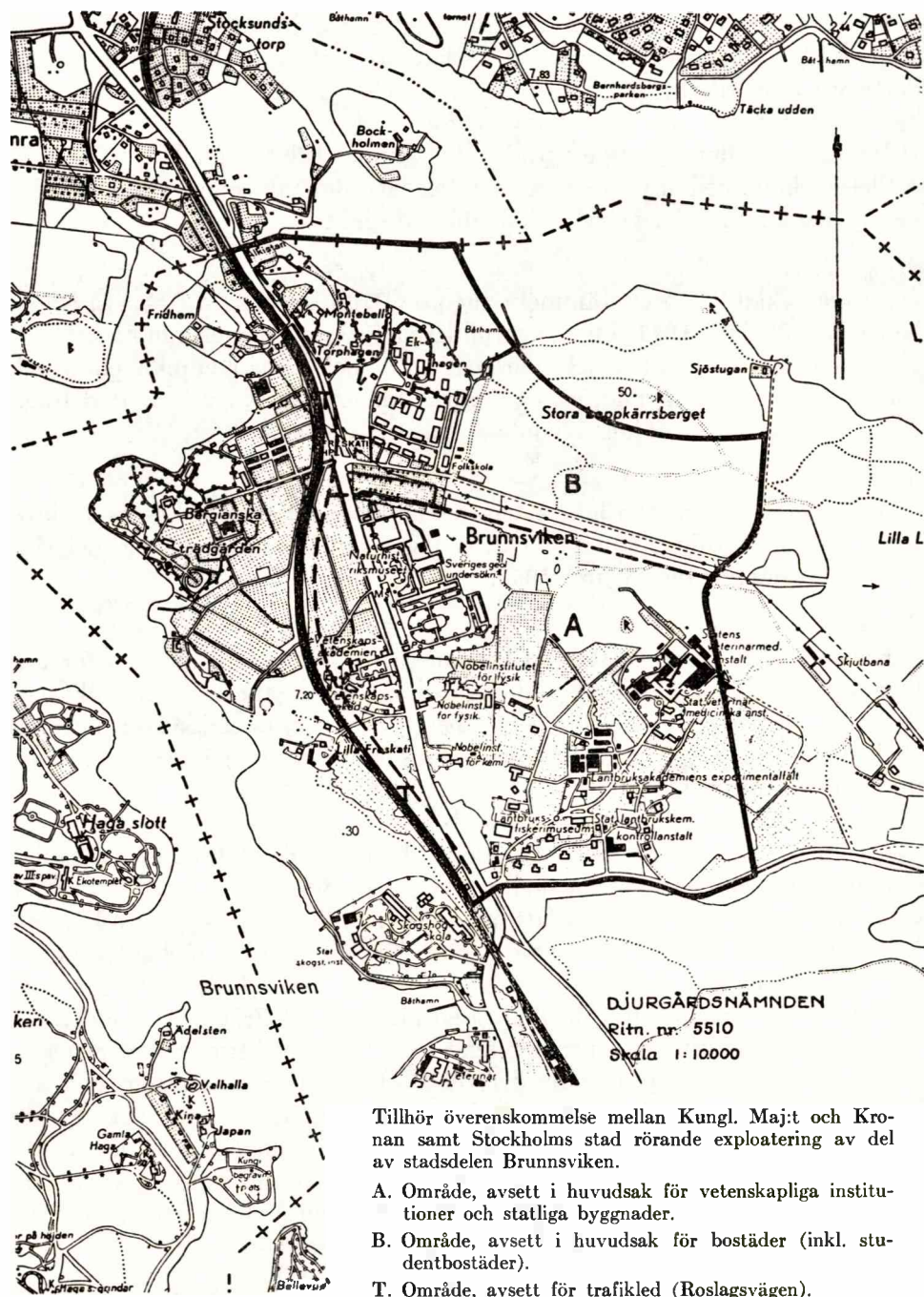
Kronan skall äga rätt att, om kronan så önskar, utföra arbeten för anläggning av sådana gator och ledningar inom stadsplaneområdet, vilka enligt stadsplaneavtal helt eller delvis bekostas av kronan. Sådana arbeten skola utföras i enlighet med stadens föreskrifter enligt gängse praxis och under dess kontroll.

§ 4.

Därest kronan önskar helt eller delvis bebygga det område, som enligt ovannämnda dispositionsplan skall utnyttjas för vetenskapliga institutioner och statliga byggnader utan att avvakta planläggning av området, ankommer det på staden, att på sätt som efter förhandling mellan parterna befinnes lämpligt anordna tillfart samt framdraga ledningar för avlopp, vatten, gas och elektricitet intill gränsen för området ifråga. Kostnaden för framdragande av tillfart samt ledningar för gas och elektricitet bestridas av staden. För anslutning av området till stadens allmänna vatten- och avloppsanläggningar skall kronan utgiva ersättning i den omfattning som framgår av lagen om allmänna vatten- och avloppsanläggningar den 3 juni 1955. I den mån härovan omnämnd tillfart och ledningar för gas, vatten, elektricitet och avlopp framdragas över mark, som är i kronans ägo, skall kronan kostnadsfritt ställa mark till stadens förfogande.

§ 5.

Till denna överenskommelse hör en bilaga med kommentarer till densamma.

Har detta förslag till överenskommelse icke före den 1 januari 1960 blivit godkänt av Stockholms stadsfullmäktige genom beslut som då vunnit laga kraft samt av Kungl. Maj:t och riksdagen, skall förslaget till överenskommelse anses till alla delar förfallet.

Härav äro två lika lydande exemplar upprättade och utväxlade.

Stockholm den 13 februari 1959

Djurgårdsnämnden

Henry Johansson

/ K. G. Arrhenius

För Stockholms stad
Dess fastighetsnämnd

Walfrid Frank

/ Sture Dahlén»

Den i § 5 i överenskommelsen avsedda bilagan har följande lydelse.

»Kommentarer till

en mellan Kungl. Maj:t och kronan, å ena, och Stockholms stad, å andra sidan, den 13 februari 1959 träffad överenskommelse rörande grunderna för exploatering av kronan tillhörig mark inom del av stadsdelen Brunns- viken.

Till ingressen.

I ingressen avsedd, kronan tillhörig, mark omfattar stadsägorna nr 5 och 22 M samt del av stadsägoområdet nr 22 av stadsägan nr 22 + 23 + 24.

Dispositionsplanens gränser äro schematiskt angivna och förutsättas skola närmare studeras vid planläggningen.

Till § 1.

Vad i paragrafen stadgas att generalplanen skall upprättas i huvudsaklig överensstämmelse med dispositionsplanen innebär icke att generalplaneutredningen begränsas enbart till det område dispositionsplanen omfattar. Utredningarna torde sålunda exempelvis komma att behöva omfatta lösningar för Roslagsvägens sträckning närmast söderut ävensom blivande lokalgatas anslutning till denna nya väg.

Det förutsättes att utredningen rörande motorvägens sträckning påbörjas omedelbart och bedrives med skyndsamt.

Därest frågan om områdets anslutning till huvudledningar för avlopp icke skulle vara löst vid upprättandet av generalplanen, må denna redovisa olika alternativa lösningar av frågan.

Till § 2.

Det anmärkes att stadsplanläggning av bostadsområdets västra del mellan Ekhagen och den nya motorvägen (Torphagen) är beroende av motorvägens sträckning på denna plats.

I paragrafen omnämnd utredning förutsätter särskilda förhandlingar även med vederbörande studentorganisation.

Till § 4.

I andra stycket av § 2 i avtalet intagen bestämmelse utgör icke hinder för bebyggelse enligt avtalets § 4.

Vad i denna paragraf säges om område, som enligt dispositionsplanen skall utnyttjas för vetenskapliga institutioner och statliga byggnader, gäller jämväl om området i viss utsträckning kommer att utnyttjas för studentkårsbyggnader.

Kronans åtagande att ställa egen mark till stadens förfogande för tillfart till i paragrafen angivet område förutsätter att nuvarande Roslagsvägen i huvudsak bibehålles som lokalgata inom området och att denna lokalgatas anslutning till blivande Roslagsvägen (motorvägen) kan ske i närheten av området. Skulle annan tillfart visa sig erforderlig förutsättes särskild överenskommelse mellan parterna.

På kronan fallande kostnader komma att regleras av de beslut, som i vederbörlig ordning fattas på grundval av lagen om allmänna vatten- och avloppsanläggningar den 3 juni 1955 (gäller även § 3 mom. 2).»

Djurgårdsnämndens anmärkningar till förslaget. Såsom framgår av den till överenskommelsen fogade dispositionsplanen avses de av planen omfattade markområdena huvudsakligen skola användas för tre ändamål, nämligen område A för bebyggelse med vetenskapliga institutioner och statliga byggnader, område B för bostadsbebyggelse inklusive bebyggelse för studentbostäder samt område T för trafikändamål.

Frågan om förläggning av vetenskapliga institutioner till Norra Djurgården har vid ett flertal tidigare tillfällen varit föremål för djurgårdsnämndens övervägande. Med anledning bland annat av en framställning den 28 november 1947 till Kungl. Maj:t från Stockholms högskolors rektorskonvent om reserverande av viss mark för framtida vetenskaplig bebyggelse gjordes under år 1948 inom nämnden en inventering av dels redan vidtagna markdispositioner å Djurgården för högskolor och vetenskapliga institutioner, dels det behov av ytterligare markutrymme för dylika ändamål, som då ansågs föreligga såväl i anslutning till redan gjorda markdispositioner som i övrigt. Med anledning av de stora utbyggnadsbehov, som i nämnda utredning redovisades, har djurgårdsnämnden därför hittills reserverat kronans mark inom det å dispositionsplanen angivna *A-området* för i huvudsak institutionsändamål. Nämnden har också vid olika tillfällen, då frågan om markområdets användning varit aktuell — bland annat i samband med utredningar beträffande Experimentalfältets trädgårdsskolas ställning — framhållit, att området måste reserveras för ifrågavarande eller andra statliga ändamål. Den tidigare rådande osäkerheten rörande Roslagsvägens framtida sträckning samt pågående utredning rörande trädgårdsskolans framtida ställning och därmed sammanhängande fråga om upphörande av Skogs- och lantbruksakademiens nyttjanderätt till Experimentalfältet har emellertid föranlett, att nämnden icke kunnat vidtaga detaljerade plandispositioner beträffande denna del av Norra Djurgården.

Kronans mark inom *A-området* innehåller i areal cirka 55 ha. Härav är cirka 53 ha belägna öster om nuvarande Roslagsvägen. Enligt byggnadsstyrelsens ytterstadsalternativ skulle för Stockholms högskola av sistnämnda mark tagas i anspråk för en första utbyggnadsetapp cirka 15 ha och för fortsatt utbyggnad ytterligare cirka 12 ha. De till riksmuseet och veterinärmedicinska anstalten upplåtna områdena innehåller tillhopa cirka 17 ha, vilka endast delvis är bebyggda. Av återstoden av nyss angivna 55 ha, sålunda cirka 11 ha, avses cirka 2 ha väster om vägen tillsvidare skola utgöra odlingsområden för planerade botaniska institutioner vid Lilla Frescati, medan resterande cirka 9 ha ännu icke reserverats för något speciellt ändamål.

Efter samråd med Stockholms högskolas förhandlingskommitté, riksmarskalksämberet med djurgårdsförvaltningen, byggnadsstyrelsen samt Stockholms stads vederbörande myndigheter har djurgårdsnämnden funnit sig kunna tillstyrka, att, därest ytterstadsalternativet helt eller delvis befinnes

vara lämpligt, det i byggnadsstyrelsens utredning för högskolans utbyggnad angivna markområdet tillsvidare reserveras för utbyggnaden. Nämnden vill emellertid understryka vikten av att de synpunkter, som nämnden delgivit förhandlingskommittén i en promemoria av den 17 oktober 1958, beaktas vid ärendets fortsatta handläggning.

Det för bostäder föreslagna området, *B-området*, består av Torphagen, det redan bebyggda Ekhagenområdet samt en öster därom belägen plåtå nedom Stora Lappkärrsberget.

Frågan om bebyggelse av Torphagen har vid ett flertal tidigare tillfällen varit föremål för överväganden av djurgårdsnämnden (djurgårdskommisionen) och förhandlingar mellan kronan och Stockholms stad, sedan Kungl. Maj:t den 2 november 1944 uppdragit åt dåvarande djurgårdskommisionen att i samråd med domänstyrelsen upptaga förhandlingar med Stockholms stad om reglering av mark- och stadsplanefrågor för området (prop. 1943: 325). Ifrågavarande uppdrag överfördes sedermera genom kungl. brev den 23 december 1947 till 1945 års markkommision. Med anledning av en av Stockholms högskolors rektorskonvent i förutnämnda underdåniga skrivelse den 28 november 1947 gjord framställning att området skulle reserveras för framtida vetenskapliga ändamål, återkallades emellertid genom kungl. brev den 6 februari 1948 sistnämnda uppdrag och överlämnades framställningen till djurgårdsnämnden för att av nämnden övervägas i samband med nämndens allmänna planläggning ifråga om användningen av djurgårdsmarken.

Vid sina överväganden av de olika önskemål, som framförts beträffande marken inom Djurgården och Torphagen, har nämnden, som även samrått med domänstyrelsen, funnit att Torphagen i första hand bör utnyttjas för bostadsbebyggelse. Representanter för Stockholms stad har därjämte framfört önskemål om en utökning av Ekhagens bostadsområde för komplettering av denna samhällsbildning, vilken är för liten som underlag för erforderliga gemensamhetsanordningar. En dylik utvidgning av bostadsområdet har därför ansetts påkallad genom ianspråktagande av den i dispositionsplanen angivna marken. Hänsyn har därvid även tagits till att man härigenom skulle kunna i viss mån tillgodose det angelägna behovet av studentbostäder. Själva Stora Lappkärrsberget och strandpartierna norr därom har bibehållits såsom naturlig park under djurgårdsförvaltningen. Ifråga om avgränsningen av bostadsområdet har samråd ägt rum med riksmarskalksämbetet, djurgårdsförvaltningen och byggnadsstyrelsen samt stadsbyggnadskontoret och fastighetskontoret i staden.

Genom djurgårdsnämndens försorg pågår planutredningar för kronans ifrågavarande båda föreslagna bostadsområden, varför vid ett godkännande av den nu träffade överenskommelsen stadsplaneförhandlingar snarast torde kunna upptagas med Stockholms stad. I förslaget till överenskommelse

regleras förutom vad förut angivits de viktigaste mellanhavandena mellan staden och kronan såsom exploatör av kronans delar av B-området.

Det å dispositionsplanen angivna *T-området* har tillkommit för att möjliggöra en av Stockholms stad påkallad omläggning av nuvarande Roslagsvägen, vilken planeras att utbyggas med motorvägsstandard. Samråd beträffande vägsträckningen har förutom med andra berörda myndigheter även skett med väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Såsom angivits i kommentaren till överenskommelsen förutsattes härvid, att generalplaneutredningen även kan behöva omfatta vägområden söder om de å dispositionsplanen angivna områdena (kommentarerna till § 1). Härigenom har ett av staden ifrågasatt alternativ till sträckning av Roslagsvägen öster om den nuvarande vägen tvärsigenom institutionsområdet kunnat avföras ur diskussionen. Detsamma hade eljest omöjliggjort en rationell utbyggnad av högskolan (universitetet) å det föreslagna området.

Enligt överenskommelsen och en till densamma fogad särskild kommentar förbinder sig såväl kronan som Stockholms stad att medverka till att en generalplan för dispositionsplanens område snarast möjligt upprättas (§ 1). Då emellertid upprättandet av en sådan plan kan bli tidsödande, har parterna också enats om att verka för att för bostadsområdena erforderliga stadsplaner genomföres utan att generalplanens färdigställande avvaktas (§ 2). För det till vetenskapliga institutioner avsedda området skall också stadsplaner kunna genomföras i den mån någondera parten anser detta erforderligt (§ 2). Anledningen härtill är, att man icke utan ytterligare utredningar kan bedöma om området bör i utbyggnadshänseende betraktas såsom en enhet, i vilket fall det ansetts tillräckligt med upprättande av generalplan, eller bör uppdelas i mindre områden åtskilda av vägar och dylikt. Kronan skall dock, därest så erfordras, äga genomföra bebyggelse utan att avvakta stadspaneläggning (§ 4). Ifrågavarande bestämmelse är tillkommen för att icke ett eventuellt krav på stadsplan skall fördröja aktuell bebyggelse. Parterna är slutligen ense om, att inom bostadsområdena skall kunna i lämplig utsträckning tillgodoses behov av mark för studentbostäder (§ 2).

I överenskommelsen har även fastslagits att i samband med blivande stadsplaner skall upprättas särskilda stadsplaneavtal för planernas genomförande (§ 3). Härvid har också angivits de grunder, som beträffande sådana avtal skall iakttagas ifråga om kronans avstående av mark samt deltagande i kostnaderna för iordningställande av gator och anläggning av erforderligt vatten- och avloppsnät. Kronan har därjämte av praktiska och ekonomiska skäl tillagts rätt att själv utföra vissa anläggningsarbeten.

Slutligen regleras vissa frågor om anordnande av tillfart och framdragande av ledningar till bebyggelseområde, som ännu icke planlagts, om kostnaderna härför samt om kronans skyldighet att upplåta för anläggningarna erforderliga markområden.

Exploateringens genomförande. För genomförande av den i överenskommelsen avsedda exploateringen erfordras olika åtgärder, vilka torde böra vidtagas i den ordning, som gäller för djurgårdsnämndens övriga exploateringsverksamhet. Nämnden torde sålunda, enligt reglerna i nämndens instruktion, böra upprätta förslag till erforderliga stadsplaner jämte avtal med staden för deras genomförande. Nämnden torde likaså ha att träffa preliminära avtal om försäljning eller upplåtelse med tomträtt eller nyttjanderätt av sådan mark inom området, som avses för enskilt bebyggande eller för trafikändamål och dylikt. De olika avtalen skall enligt instruktionen underställas Kungl. Maj:t för prövning och godkännande.

Kostnaderna för exploateringen torde, i den del de icke kommer att inräknas i särskilda anslag för statliga byggnader, böra bestridas eller förskotteras i samma ordning som gäller beträffande djurgårdsnämndens exploateringsverksamhet i övrigt. Erforderliga föreskrifter om de av dispositionsplanen omfattade djurgårdsområdenas redovisning inom fastighetsfonden samt om redovisning av inkomster och utgifter i samband med exploateringen synes kunna lämnas av Kungl. Maj:t. Dylik redovisning sker nu över statskontorets diversemedelstitel »Djurgårdsnämndens markförsäljningsmedel». Särskilda föreskrifter torde även böra lämnas om redovisning av behållna inkomster av exploateringsverksamheten från djurgårdsmarken respektive Torphagen.

Den överlämnade överenskommelsen syftar främst till att möjliggöra en utflyttning av Stockholms högskolas eller ett blivande universitets verksamhet till det i överenskommelsen angivna A-området. Ehuru redan nu möjlighet finnes att i begränsad utsträckning utnyttja det till naturhistoriska riksmuseet upplåtna området för ytterligare bebyggelse, är det emellertid också en nödvändig förutsättning för den erforderliga utbyggnaden av högskolan enligt byggnadsstyrelsens ytterstadsalternativ att det till Skogs- och lantbruksakademien upplåtna området frigöres från sin nuvarande användning.

Omfattningen av akademiens område har angivits å djurgårdsnämndens ritning nr 5510/5541 (här utesluten)¹. Av ritningen framgår bland annat, att en betydande del av akademiens område ej beröres av exploateringsöverenskommelsen. Den återstående av överenskommelsen berörda delen användes nu huvudsakligen för den av akademien bedrivna trädgårdsskolan.

Akademiens område har alltsedan år 1814 upplåtits till akademien jämlikt särskilda beslut av de regerande konungarna. Enligt statsmakternas beslut år 1911 (prop. 1911: 115) har området även upplåtits att av akademien avgiftsfritt innehavas med nyttjanderätt tillsvidare, intill dess Kungl.

¹ Kommitténs betänkande, efter s. 70.

Maj:t med riksdagens samtycke förordnar om områdets användande för annat ändamål.

Frågan om akademiens frånträde av nyttjanderätten till markområdet har vid flera tillfällen varit föremål för Kungl. Maj:ts och riksdagens prövning. I samband med utflyttningen av dåvarande veterinärbakteriologiska institutionen — nuvarande veterinärmedicinska anstalten — till Experimentalfältet fick akademien avstå härför erforderligt område. Sedan 1946 års trädgårdsundervisningskommitté i sitt betänkande den 22 december 1947 bland annat redovisat sina överväganden i samband med förläggningen av en trädgårdsskola i stockholmstrakten, anmäldes även ifrågavarande ärende för riksdagen (prop. 1949: 79). Härvid anförde dåvarande chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Sträng, att mot kommitténs förslag, att man skulle bibehålla trädgårdsskolan å Experimentalfältet under en förhållandevis lång tid, talade den i flera remissyttranden kraftigt understrukna synpunkten, att det med hänsyn till de anspråk på mark, som torde komma att uppställas i framtiden, icke kunde vara lämpligt att för någon längre tid binda användningen av akademiens mark för trädgårdsskoleändamål. Han ansåg därför den på längre sikt lämpligaste lösningen vara att förlägga trädgårdsskolan till annat ställe än Experimentalfältet. Då det emellertid vore ovisst, huru länge skolan kunde kvarligga, kunde man dock icke taga ställning till den ersättning, som kunde böra utgå till akademien, därest den till skolan upplåtna marken skulle komma att tagas i anspråk för annat ändamål, eller skolan eljest skulle komma att upphöra såsom statsunderstödd trädgårdsskola. Det vore likväl rimligt, att staten ersatte akademien för vissa utgifter samt att besked beträffande trädgårdsskolans flyttning eller nedläggning fattades i så god tid, att akademien kunde vidtaga härför erforderliga åtgärder.

I sitt utlåtande (1949: 44) med anledning av propositionen anförde jordbruksutskottet, att, ehuru det på anförda skäl ville biträda det i propositionen framlagda förslaget om bibehållande tillsvidare av trädgårdsskolan vid Experimentalfältet, det likväl funnit åtskilliga skäl kunna anföras mot att den skola, som borde finnas i Mälardalen, fortfarande skulle vara förlagd till Experimentalfältet.

Enär riksdagen sedermera godkände jordbruksutskottets utlåtande, torde enligt djurgårdsnämndens mening såväl Kungl. Maj:t som riksdagen i princip kunna anses ha redan år 1949 godtagit uppfattningen, att Experimentalfältets värdefulla mark bör frigöras från den nuvarande användningen för att utnyttjas för viktigare statliga ändamål.

Frågan om användningen av trädgårdsskolans markområde för andra statliga ändamål har också varit föremål för riksdagens bedömning så sent som år 1956 med anledning av vad av riksdagens revisorer i deras berättelse år 1956, § 28, anfördes beträffande de vetenskapliga högskolorna i

Stockholm och Göteborg. Revisorernas uttalande föranledde visserligen icke någon annan riksdagens åtgärd än att i skrivelse till Kungl. Maj:t anmälles vad statsutskottet i sitt utlåtande (1957:169) anfört. I utlåtandet åberopades bland annat byggnadsstyrelsens yttrande, att en bättre samordning i vad avsåge undervisning och forskning i Stockholm borde kunna erhållas, om en koncentration av nybebyggelsen för dessa ändamål kunde genomföras till tre särskilda områden, av vilka ett var Experimentalfältet, av byggnadsstyrelsen benämnt Frescati. I anslutning härtill anförde emellertid utskottet, att det syntes som om, beträffande nybebyggelsen genom den av styrelsen angivna koncentrationen till angivna tre områden, mycket väsentliga, praktiska och organisatoriska fördelar skulle kunna ernås.

I detta sammanhang torde slutligen böra nämnas att frågan om en ändrad förläggning av trädgårdsskolan behandlats av trädgårdsskoleutredningen i dess betänkande den 24 maj 1956. Av betänkandet framgår, att Skogs- och lantbruksakademien är villig att med visst undantag avstå från nyttjanderätten till markområdet, som nu omfattar cirka 63 ha, varav trädgårdsskolan upptager cirka 28 ha. Akademien har emellertid såsom villkor för frånträdande av nyttjanderätten framställt anspråk på att staten skall inlösa vissa akademien tillhöriga byggnader m. m. samt lämna akademien ersättning för vissa förluster i samband med trädgårdsskoleverksamheten. Djurgårdsnämnden har vid överläggning med företrädare för akademien erhållit bekräftelse på att akademien är villig frånträda nyttjanderätten i samband med avveckling av huvudmannskapet för skolan. Nämnden har även mottagit en förteckning över akademiens ersättningsanspråk.

En successiv avveckling av Skogs- och lantbruksakademiens nuvarande nyttjanderätt till det till akademien upplåtna markområdet (Experimentalfältet) är, som nämnts, en förutsättning för genomförande av ytterstadsalternativet. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att inhämta riksdagens samtycke att nyttjanderätten skall upphöra i den ordning Kungl. Maj:t bestämmer. Av akademien framställda här omförmälda ersättningsanspråk torde icke nu behöva avgöras. Frågan härom torde efter ytterligare utredning kunna underställas Kungl. Maj:t.

Den av överenskommelsen berörda marken torde böra ställas under djurgårdsnämndens vård och inseende, när överenskommelsen av båda parter godkänts. Den omedelbara förvaltningen därav torde därefter successivt kunna överföras till nämnden i samband med olika områdets ianspråktagande för exploatering. I samband därmed torde Kungl. Maj:t böra meddela erforderliga beslut om ersättning till djurgårdskassan enligt hittills tillämpade normer. De delar av Skogs- och lantbruksakademiens markområde, som icke omfattas av överenskommelsen, torde så snart de icke erfordras för något akademiens ändamål återgå till Kungl. Djurgården och ingå i den mark, som disponeras av den regerande Konungen.

Förslag till avtal angående inrättande av ett universitet i Stockholm m. m.

Inledande anmärkningar. Frågan om den fortsatta dispositionen — efter en ombildning av Stockholms högskola till ett statligt lärosäte — av sådan staden tillhörig tomtmark, som för närvarande är upplåten till högskolan under tomträtt har under förhandlingsarbetet utgjort en huvudfråga. En redogörelse för äganderättsförhållanden m. m. beträffande den mark, som för närvarande disponeras av högskolan, har tidigare lämnats.

I en till kommittén under förhandlingsarbetet överlämnad promemoria har stadens delegerade belyst rättsläget i fråga om den av staden till högskolan upplåtna marken. I promemorian erinras om att fastigheterna nr 8 i kvarteret Bergsmannen Större, nr 12 i kvarteret Bergsmannen Mindre, nr 3 i kvarteret Mimer samt nr 3 och 11 i kvarteret Spelbomskan upplåtits på sådana villkor, att en användning av fastigheterna i strid mot tomträttskontrakten medför rätt för staden att genast återbekomma besittningsrätten till fastigheterna utan någon lösenkyldighet i vad avser byggnaderna. Vidare inhämtas, att överlåtelse av dessa fastigheter till annan tomträtts-havare, som iakttager ändamålsbestämmelsen, däremot icke sannolikt kan antagas medföra ens att skadestånd tillerkännes staden. Beträffande fastigheten nr 7 i kvarteret Spelbomskan framhålles att staden vid icke kontraktsenlig användning av fastigheten äger rätt att höja den årliga avgälden med 14 075 kronor men icke rätt att häva kontraktet. Överlåtelse på ny innehavare av tomträtten synes icke medföra att staden erhåller skadestånd. Vad slutligen gäller fastigheten nr 5 i kvarteret Mimer, framgår av promemorian, att icke kontraktsenlig användning medför rätt för staden att fordra rättelse samt skadestånd men att i praktiken någon skada svårigen synes kunna påvisas.

Kommittén har ansett sig böra här beröra denna aspekt på stadens markupplåtelser men vill tillfoga, att vid det fortsatta förhandlingsarbetet i huvudsak andra synpunkter på hithörande mark- och byggnadsfrågor trätt i förgrunden.

I det förslag till avtal, som parterna enats om, har frågan om högskolans tomträttsmark lösts i huvudsak så, att fyra fastigheter (Bergsmannen Större 8, Bergsmannen Mindre 12 samt Mimer 3 och 5) utan vederlag övergår i statens ägo samt tre tomter (Spelbomskan 3, 7 och 11) upplåtes till staten under tomträtt så länge de erfordras för universitetets behov. Därefter skall beträffande två fastigheter (Spelbomskan 3 och 11) tomträtten upphöra, varvid byggnaderna utan vederlag tillfaller staden. I fråga om den tredje fastigheten (Spelbomskan 7) skall staden beredas tillfälle till förhandlingar om villkoren för tomträttens upphörande och förvärv av byggnaden.

Enligt avtalsförslaget upphör 1948 års avtal att gälla i och med att det

nya avtalet, som icke är tidsbegränsat, träder i kraft den 1 juli 1960. Högskolan ombildas härigenom till ett statligt lärosäte till vars verksamhet staden enligt avtalet icke förbinder sig att lämna något bidrag. Avtalsförslaget innehåller icke någon bestämmelse om kommunal representation i universitetets förvaltning. I övrigt regleras i avtalsförslaget sådana frågor, som sammanhänger med att högskolan upphör såsom enskild stiftelse.

Förslag till avtal. Kommittén hemställer, att avtalsförslaget, som enligt kommitténs mening innebär en från statens synpunkt väl godtagbar lösning av föreliggande problemkomplex, oförändrat lägges till grund för ombildningen av Stockholms högskola till ett statligt lärosäte. Avtalsförslaget är av följande lydelse.

»Delegerade för staten (Stockholms högskolas förhandlingskommitté), för Stockholms stad samt för Stockholms högskola ha denna dag enats om följande förslag till

Avtal

mellan staten, Stockholms stad och Stockholms högskola angående inrättande av ett universitet i Stockholm m. m.

1 §.

Stockholms högskola skall den 1 juli 1960 ombildas till ett statligt lärosäte, benämnt universitetet i Stockholm, varvid högskolans rättigheter och skyldigheter övergå till universitetet, där ej annat följer av vad i detta avtal sägs. Parterna förbinda sig att verka härför i enlighet med vad här nedan överenskommes.

2 §.

Parterna förutsätta, att en successiv överflyttning sker av universitetets verksamhet från fastigheter och lokaler i innerstaden till fastigheter och lokaler i stadsdelen Brunnsviken i Stockholm.

3 §.

Stockholms stad överlåter till staten utan särskilt vederlag äganderätten till de i stadsdelen Vasastaden i Stockholm belägna tomterna nr 8 i kvarteret Bergsmannen Större, nr 12 i kvarteret Bergsmannen Mindre samt nr 3 och 5 i kvarteret Mimer. Tillträde skall ske den 1 juli 1960, då de tomrättskontrakt, som nu avse nämnda tomter, skola upphöra att gälla.

Högskolan överlåter till staten utan särskilt vederlag äganderätten till de byggnader på nämnda tomter, som nu tillhöra högskolan. Tillträde skall ske den 1 juli 1960.

Högskolan svarar för att tomträtterna till de ovannämnda tomter, som nu innehavas av högskolan, på tillträdesdagen icke äro besvärade av inteckningar.

4 §.

Högskolan överlåter till staten utan särskilt vederlag äganderätten till tomterna nr 2 och 3 i kvarteret Kungstenen i stadsdelen Vasastaden i Stockholm med på tomterna befintliga byggnader. Tillträde skall ske den 1 juli 1960.

Staten övertager nämnda dag betalningsansvaret för det inteckningslån och det premielån, som högskolan erhållit av Stockholms stads brandförsäkringskontor.

Högskolan svarar för att fastigheterna icke besväras av andra penninginteckningar än dem, som ligga till säkerhet för ovan nämnda inteckningslån eller som till staten överlämnas vid tillträdet.

5 §.

Högskolan överlåter med stadens medgivande till staten utan särskilt vederlag tomträtterna till de i stadsdelen Vasastaden i Stockholm belägna tomterna nr 3, 7 och 11 i kvarteret Spelbomskan att nyttjas för universitetets behov eller eljest i enlighet med de för tomterna gällande tomträttskontrakten. Tillträde skall ske den 1 juli 1960.

Staten övertager nämnda dag betalningsansvaret för det lån, som högskolan erhållit av Centralförbundet för socialt arbete till bestridande av kostnaderna för uppförande och inredning av byggnaden på tomten nr 3 i kvarteret Spelbomskan.

Mellan staten och staden överenskommes, dels att envar av de i första stycket nämnda tomträtterna till tomterna nr 3 och 11 i kvarteret Spelbomskan skall upphöra, när den fastighet, som tomträtten gäller, icke längre erfordras för i samma stycke avsedda behov eller ändamål, dels att vid tomträttens upphörande byggnad på tomten skall tillfalla staden utan vederlag, varvid staten skall svara för att tomträtten vid överlåtelsen icke är besvärad av inteckningar.

Parterna förutsätta, att när tomten nr 3 i kvarteret Spelbomskan icke längre erfordras för universitetets socialvetenskapliga institution fastigheten icke heller kommer att disponeras för Institutet för socialpolitisk och kommunal utbildning och forskning i Stockholm eller för Centralförbundet för socialt arbete. Parterna åsyfta icke att härigenom åstadkomma någon förändring av det nämnda institutets ställning eller finansiering.

Vid den tidpunkt, då byggnaden å tomten nr 7 i kvarteret Spelbomskan icke erfordras för universitetsbibliotek och därmed förbunden verksamhet eller eljest för universitetets behov samt före det staten börjar använda nämnda tomt och byggnad för annat ändamål, skall staten bereda staden tillfälle till förhandlingar angående villkoren för tomträttens upphörande jämte stadens förvärv av äganderätten till byggnaden.

6 §.

Staden uthyr till staten från och med den 1 juli 1960 den i stadsdelen Vasastaden i Stockholm belägna fastigheten Observatorium nr 1. För uthyrningen skola gälla samma villkor som nu gälla enligt mellan staden och högskolan ingångna kontrakt beträffande fastigheten. Sistnämnda kontrakt skola upphöra att gälla den 1 juli 1960.

7 §.

Staden förbinder sig att verka för att, när staten så påfordrar, för tomterna nr 8 i kvarteret Bergsmannen Större, nr 12 i kvarteret Bergsmannen Mindre, nr 3 och 5 i kvarteret Mimer samt nr 2 och 3 i kvarteret Kungstenen antagas och fastställas stadsplaner, medförande sådan byggnadsrätt på ifrågavarande tomter, som i huvudsak motsvarar byggnadsrätten enligt de stadsplaner för angränsande kvarter, som gälla vid tiden för ny-, till- eller ombyggnad å nämnda tomter.

8 §.

Andra högskolans tillgångar än ovan nämnda samt till högskolan anvisade donationer, som högskolan själv äger eller disponerar, överföras från och med den 1 juli 1960 till universitetet. Parterna förutsätta, att donationsvillkoren skola iakttagas.

9 §.

Staten förbinder sig att i samband med ombildningen av högskolan bereda dess tjänstemän och övriga personal motsvarande anställning vid universitetet.

10 §.

Parterna förbinda sig att vidtaga de åtgärder, vartill avtalet kan föranleda. Alla kostnader, som må vara förenade med parts förvärv av rättighet eller egendom, skola bäras av förvärvaren ensam.

11 §.

Avtalet av den 28 januari, den 22 mars och den 30 juni 1948 mellan staten, Stockholms stad och Stockholms högskola rörande högskolans framtida ställning skall den 1 juli 1960 upphöra att gälla. Staden befrias samtidigt från förpliktelser gentemot högskolan av vad slag de vara må utom beträffande den personliga professuren i stadshistoria för F. A. Lindberg.

12 §.

Till avtalet hör en bilaga med 'Anmärkningar till vissa paragrafer i avtalet angående inrättande av ett universitet i Stockholm m. m.'.

Har icke dels detta förslag till avtal före den 1 januari 1960 blivit godkänt av Kungl. Maj:t och riksdagen samt av styrelsen för Stockholms hög-

skola ävensom av stadsfullmäktige i Stockholm genom beslut, vilket då vunnit laga kraft, dels ett denna dag av djurgårdsnämnden och Stockholms stads fastighetsnämnd upprättat förslag till överenskommelse mellan Kungl. Maj:t och kronan, å ena, och Stockholms stad, å andra sidan, rörande grunderna för exploatering av staten tillhörig mark inom visst område av stadsdelen Brunnsviken i Stockholm likaledes före den 1 januari 1960 blivit godkänt av Kungl. Maj:t och riksdagen samt av stadsfullmäktige i Stockholm genom beslut, vilket då vunnit laga kraft, skall avtalsförslaget till alla delar vara förfallet.

Avtalsförslaget har upprättats i tre likalydande exemplar, av vilka parterna tagit var sitt.

Stockholm den 13 februari 1959.

Stockholms högskolas förhandlingskommitté:

	<i>A. Thomson</i>	
<i>Torsten Arén</i>	<i>Joh. Blidfors</i>	<i>Sven Lindblad</i>

Delegerade för Stockholms stad:

<i>Carl Albert Anderson</i>		<i>Joakim Garpe</i>
<i>Erik Huss</i>	<i>Einar Nilsson</i>	<i>Ragnar Tomson</i>

Delegerade för Stockholms högskola:

<i>Håkan Nial</i>	<i>Ingvar Svenilson</i>	<i>Karl Myrbäck»</i>
-------------------	-------------------------	----------------------

Den i 12 § i avtalet avsedda bilagan har följande lydelse.

»Anmärkingar

till vissa paragrafer i avtalet angående inrättande av ett universitet i Stockholm m. m.

Till 1 §.

Av de till högskolan knutna särskilda instituten med egna styrelser eller direktioner tillhöra Wenner-Grens institut för experimentell biologi, fysiologisk kemi och ämnesomsättningsforskning, ryska institutet samt psykotekniska institutet högskolan och överförs sålunda i och med utbildningen till universitetet. Förutom ovan nämnda institut finns ett antal utomstående institutioner, med vilka högskolan har ett mer eller mindre fast organiserat samarbete. Härutinnan är avtalet icke avsett att medföra någon ändring.

Till 3 §.

I paragrafen nämnda tomter disponeras för närvarande för följande ändamål: nr 8 i kvarteret Bergsmannen Större med adress Norrtullsgatan 2 för juridiska och humanistiska avdelningarna, nr 12 i kvarteret Bergsmannen Mindre med adress Sandåsgatan 2 för institut för organisk kemi, nr 3 i kvarteret Mimer med adress Norrtullsgatan 16 för dels Wenner-Grens institut för experimentell biologi, fysiologisk kemi och ämnesomsättningsforskning, dels institut för försäkringsmatematik och matematisk statistik samt nr 5 i samma kvarter vid Vanadisvägen—Hagagatan för institut för fysik.

Till 4 §.

I paragrafen nämnda tomter disponeras för närvarande för följande ändamål: nr 2 i kvarteret Kungstenen med adress Kungstengatan 45 för matematisk-naturvetenskapliga avdelningen samt nr 3 i samma kvarter med adress Drottninggatan 116 för högskolans förvaltning.

Till 5 §.

I paragrafen nämnda tomter disponeras för närvarande för följande ändamål: nr 3 i kvarteret Spelbomskan med adress Odengatan 61 för socialvetenskapligt institut vid högskolan samt för Institutet för socialpolitisk och kommunal utbildning och forskning i Stockholm och Centralförbundet för socialt arbete, nr 7 i samma kvarter med adress Odengatan 59 för bibliotek för humanistiska avdelningen och därmed förbunden verksamhet samt nr 11 i samma kvarter med adress Odengatan 63 för institut för biokemi.

Parterna äro ense, att tomten nr 3 i kvarteret Spelbomskan må, om så är erforderligt, disponeras för annat universitetets ändamål, även sedan tomten ifråga icke längre erfordras för universitetets socialvetenskapliga institution och icke heller disponeras för Institutet för socialpolitisk och kommunal utbildning och forskning i Stockholm eller Centralförbundet för socialt arbete.

Därest tomten nr 7 i kvarteret Spelbomskan användes till annat ändamål än universitetsbibliotek och därmed förbunden verksamhet, skall avgälden utgå med i mom. 3:o första stycket tomt-rättskontraktet angivet belopp.

Parterna förutsätta, att, där ej annat överenskommes, byggnaderna på tomterna nr 3 och 11 i kvarteret Spelbomskan bibehållas och normalt underhållas till dess staden tillträder desamma. Staten skall hålla byggnaderna försäkrade mot brand till betryggande belopp. Skulle eldsolycka övergå någon av byggnaderna, skall brandskadeersättningen tillfalla staten; dock skall, om staten ej inom 18 månader från det händelsen timat åtagit sig att återställa byggnaden, tomträtten avseende tomten ifråga upphöra att gälla, varvid staten skall ej mindre svara för att tomträtten är fri från inteckningar än även till staden utgiva belopp, svarande mot summan av dels den del av brandskadeersättningen, som må ha tillfallit staten, dels den del därav, som kan ha utgått till inteckningshavarna.

Till 6 §.

Den i paragrafen nämnda fastigheten Observatorium nr 1 med adress Drottninggatan 120 disponeras för närvarande för bland annat geografiskt institut.

Till 7 §.

Vad i paragrafen sägs om stadsplaneändring avser ej ändring av den inskränkning av byggnadsrätten på tomterna nr 2 och 3 i kvarteret Kungstenen, som gäller enligt avtal mellan staden och högskolan den 14 november 1905.

De nu gällande stadsplanerna för kvarter, gränsande till de i paragrafen uppräknade tomterna, äro i vissa avseenden föråldrade. Sålunda saknas bestämmelser angående sådant parkeringsutrymme, som enligt nu tillämpade principer bör finnas i fastigheter av ifrågavarande beskaffenhet och belägenhet. Med hänsyn till att härav betingad ändring av dessa stadsplaner kan förutses inom snar framtid ävensom under beaktande av att även andra förändringar i grannkvarterens byggnadsrätt i enlighet med utvecklingens krav kunna komma att vidtagas, har byggnadsrätten för de i paragrafen nämnda tomterna angivits skola bero av de stadsplaner, som vid tiden för ny-, till- eller ombyggnad å tomterna gälla för angränsande kvarter.

Till 8 §.

Donationer för studie- eller resestipendier liksom andra donationer, vilkas avkastning för närvarande icke redovisas i högskolans huvudstat, beröras icke av avtalet i annan mån än att, liksom beträffande övriga donationer, i stället för högskolans organ universitetets motsvarande myndigheter förutsätts skola utöva dispositionsrätten enligt donationsvillkoren.

Till 10 §.

Det förutsättes bland annat, att part, som enligt avtalet överläter fast egendom, härom utfärdar särskild överlåtelsehandling.

Eventuell avkastning, som förfaller till betalning före den 1 juli 1960, skall tillfalla överlåtaren, annan avkastning förvärvaren. Samma fördelningsregel skall gälla skatter och andra onera.»

Kommitténs anmärkningar till förslaget. Ombildningen av högskolan till ett statligt lärosäte (1 §) innebär, att Kungl. Maj:tt får befogenhet att ensam bestämma högskolans ledning och organisation. Av anmärkningen till 1 § framgår, att Wenner-Grens institut för experimentell biologi, fysiologisk kemi och ämnesomsättningsforskning, som nu tillhör högskolan, i och med ombildningen överföres till universitetet. Kom-

mittén har inhämtat, att såväl donator, doktor Axel Wenner-Gren, som direktionen för institutet icke har något att invända häremot — under förutsättning att institutet bibehåller sitt nuvarande namn — eller mot en förflyttning av institutet till Frescatiområdet.

Byggnaden för institutet för försäkringsmatematik och matematisk statistik, som är belägen på tomt nr 3 i kvarteret Mimer, beröres av 3 §. Till uppförande av nämnda byggnad har bidrag lämnats av Svenska livförsäkringsbolags förening, som därvid förutsatt, att Stockholms högskola skulle stå som ägare och förvaltare av byggnaden. Kommittén har inhämtat, att föreningen icke har något att erinra mot en ombildning av högskolan till universitet eller mot en utflyttning av den verksamhet, som bedrivs vid institutet i fråga, till nya lokaler inom Frescatiområdet, under förutsättning att institutet får behålla sina nuvarande lokaler intill dess lokaler av likvärdig beskaffenhet och i erforderlig utsträckning kan erhållas i de planerade universitetslokalerna inom Frescatiområdet.

För att belysa 3, 4 och 5 §§ i vad avser överlåtelser m. m. av fastigheter har följande tablå över mark- och byggnadsvärden sammanställts.

Fastighet ¹	Uppskattade markvärden enligt byggnadsstyrelsens utredning den 31 december 1957	Uppskattade byggnadsvärden enligt värdering den 18 november 1958 av representanter för byggnadsstyrelsen och Stockholm stads fastighetskontor
I. Fastigheter, som enligt 3 och 4 §§ övergår i statens ägo.		
1. Bergsmannen Större 8	1 355 000	1 600 000
2. » Mindre 12	450 000	1 700 000
3. Mimer 3	2 130 000	1 650 000
4. » 5	2 450 000	5 800 000
5. Kungstenen 2	1 056 000	3 000 000 ²
6. » 3	4 204 000	700 000 ²
	<hr/>	<hr/>
	11 645 000	14 450 000
II. Fastigheter, som enligt 5 § efter viss tid överföres till Stockholms stad.		
1. Spelbomskan 3	1 390 000	1 000 000
2. » 11	1 795 000	1 000 000
	<hr/>	<hr/>
	3 185 000	2 000 000
III. Fastighet, som i övrigt beröres av 5 §.		
Spelbomskan 7	1 625 000	2 000 000

¹ Tabellen avser endast tomträttsfastigheter och högskolans egna fastigheter. Byggnaden för zootomiskt institut, vilken beröres av 8 § avtalet, är belägen på statens mark (kv. Vega) och har värderats till 2 225 000 kronor.

² Dessa byggnader har icke medtagits vid värderingen. Byggnadsstyrelsen har emellertid efter enahanda grunder uppskattat deras värden till de här angivna beloppen.

I fråga om den i 3 § nämnda tomten nr 5 i kvarteret Mimer bör observeras, att det i riksstaten uppförda förslagsanslaget av 113 000 kronor till Ersättning för viss tomträttsavgäld till Stockholm stad (1958/59 VIII E 38) i och med avtalsförslaget godkännande upphör att utgå från och med budgetåret 1960/61.

Beträffande den i 4 § nämnda fastigheten Kungstenen nr 3 (»Spök-slottet») har från högskolans sida uttalats ett önskemål om att byggnaden måtte reserveras för universitetets behov eller därmed jämförlig verksamhet. Kommittén vill härtill endast uttala, att den utgår ifrån, att byggnaden även i framtiden kommer att användas för ändamål som motsvarar dess karaktär av kulturhistoriskt värdefull byggnad och dess traditioner.

Enligt 4 § övertager staten betalningsansvaret för ett inteckningslån och ett premielån. Inteckningslånet, som besväras fastigheten Kungstenen nr 2, belöper på 335 000 kronor och premielånet på 4 009 kronor (per den 1 januari 1959). Det förstnämnda lånet förfaller till betalning utan föregående uppsägning den 31 december 1966. Räntan är 4,6 procent. Annuiteten för det sistnämnda lånet är 636 kronor. Räntan beräknas efter 4 procent.

Det i 5 § nämnda lånet, som Centralförbundet för socialt arbete beviljat högskolan, utgör 100 000 kronor. Lånet är räntefritt och ouppsägbart, så länge byggnaden på tomt nr 3 i kvarteret Spelbomskan upplåtes för Institutet för socialpolitisk och kommunal utbildning och forskning i Stockholm. Skulle upplåtelsen upphöra löper lånet därefter med fem procent årlig ränta och återbetalas efter sex månader å endera sidan gjord uppsägning. Om institutet erhåller lokaler i samband med nybyggnad för universitetet inom Frescatiområdet torde förhandlingar beträffande lånet böra upptagas med Centralförbundet.

I 5 § har förutsatts, att när tomten nr 3 i kvarteret Spelbomskan icke längre erfordras för universitetets socialvetenskapliga institution fastigheten icke heller kommer att disponeras för Institutet för socialpolitisk och kommunal utbildning och forskning i Stockholm eller för Centralförbundet för socialt arbete. I detta sammanhang vill kommittén framhålla, att styrelsen för nämnda institut tillställt kommittén ett utdrag av protokoll, fört vid styrelsens sammanträde den 16 oktober 1958, varav framgår, att styrelsen tillstyrker en utflyttning av institutet till Frescatiområdet, därest högskolans samhällsvetenskapliga institutioner förlägges dit.

I anslutning till 8 § må nämnas, att de fonder, som ingår i högskolans huvudstat, den 30 juni 1958 uppgick till ett sammanlagt bokfört kapitalbelopp av 12 446 773 kronor med en ränteavkastning av sammanlagt 740 172 kronor. Stipendiefonderna uppgick samma dag till 2 982 342 kronor med en ränteavkastning av 175 022 kronor och övriga fonder till 2 143 964 kronor med en ränteavkastning av 115 572 kronor.

I 11 § stadgas, att 1948 års avtal skall upphöra att gälla den 1 juli 1960, vilket innebär bland annat, att stadens bidrag, som sedan budgetåret 1952/53 utgått med 1,2 miljoner kronor årligen, upphör. I samma paragraf sägs, att stadens förpliktelser beträffande den personliga professuren i stadshistoria för F. A. Lindberg icke rubbas. Till kostnaderna för denna professur bidrager även Svenska stadsförbundet. I skrivelse till kommittén den 9 februari 1959 har förbundet förklarat sig berett att, även om högskolan ombildas till en statlig läroanstalt vidmakthålla sitt gjorda åtagande om ett årligt bidrag av 8 000 kronor av Stadshistoriska institutets medel till kostnaderna för ifrågavarande professur. Förbundet har härvid förutsatt, att begränsningen av undervisningsskyldigheten för professor Lindberg med hänsyn till föreståndarskapet för Stadshistoriska institutet skall kvarstå. Om så anses påkallat åtager sig förbundet även att liksom hittills förmedla det bidrag, som för ändamålet ställes till förfogande av Stockholms stad.

III. Anslagsfrågor

Föreliggande förslag

I skrivelse den 12 augusti 1958 har byggnadsstyrelsen framhållit bland annat, att styrelsen i samråd med Stockholms högskolas förhandlingskommitté undersökte möjligheterna att — sedan principbeslut om högskolans framtida utbyggnad fattats — utan dröjsmål lösa de för högskolan angelägnaste byggnadsfrågorna. Styrelsen har därvid beräknat ett medelsbehov av 1 200 000 kronor för budgetåret 1959/60. I skrivelse den 19 februari 1959 — vilken i form av en promemoria även tillställts förhandlingskommittén — har byggnadsstyrelsen närmare belyst dels frågan om en arkitektävling om högskolans utbyggnad, dels frågan om nybyggnad för botaniska instituten, dels ock frågan om nybyggnad för kemiska övningslaboratoriet och institutet för oorganisk och fysikalisk kemi. För budgetåret 1959/60 har styrelsen för dessa ändamål beräknat ett medelsbehov av $(200\ 000 + 500\ 000 + 500\ 000 =)$ 1 200 000 kronor. I skrivelsen anför styrelsen följande.

Arkitektävling om högskolans utbyggnad. Den utformning av de båda alternativa förslagen för utbyggnaden, som redovisas i styrelsens generalplan är närmast ägnad att ge en illustration till förekommande möjligheter och redovisade slutsatser. Det synes styrelsen med hänsyn till uppgiftens omfattning och allmänna betydelse nödvändigt att, därest statsmakterna tager principiell ställning till högskolans framtida förläggning inom Frescatiområdet, områdets disposition och högskolans byggnadsfråga blir mera allsidigt belyst. Detta bör lämpligast ske genom

att frågan göres till föremål för en allmän arkitekttävling såsom tidigare skett beträffande nybyggnader för medicinska fakulteten vid Göteborgs universitet, musikaliska akademien med flera närbesläktade byggnadsobjekt. Totalkostnaden för hela anläggningen beräknas preliminärt till cirka 100 miljoner kronor. Mot bakgrunden av denna kostnad synes det vara motiverat att tävlingen i högre grad än vanligt inriktas på att finna nya vägar för ett rationellt och ekonomiskt byggnads sätt. Denna princip bör gälla även på längre sikt. Om- och tillbyggnadsproblemet bör i tävlingen ägnas speciell uppmärksamhet. Det synes styrelsen lämpligt att i programmet för tävlingen den nya högskolans organisation och arbetssätt ingående klarlägges så att de tävlande utan förutfattade meningar kan angripa uppgiften från grunden. Inga föreskrifter eller rekommendationer t. ex. beträffande byggnadernas utformning, höjd eller gruppering bör sålunda binda de tävlande. En tävling av detta allmänt utredande slag brukar betecknas som idétävling.

Enligt styrelsens mening fordrar en sådan tävling, inklusive förberedelsearbete och bedömning, en tidrymd av cirka ett och ett halvt år att genomföra. Kostnaden kan beräknas till cirka 200 000 kronor. Då det är av vikt att tävlingen kan igångsättas snarast möjligt efter det att ett principbeslut i frågan om högskolans lokalisering föreligger, vill styrelsen framhålla nödvändigheten av att medel finnes tillgängliga under budgetåret 1959/60.

Nybyggnad för botaniska instituten. För budgetåret 1956/57 anvisades 100 000 kronor till program, ritningar m. m. Enligt av chefen för ecklesiastikdepartementet i proposition 1956: 108 förordat förslag har nybyggnaden för de botaniska instituten planerats förlagda till ett område vid Lilla Frescati i direkt anslutning till Bergianska trädgården. Byggnadsstyrelsen har vid den fortsatta utredningen funnit lämpligheten av denna förläggning bekräftad, oavsett vilket alternativ som väljes för högskolans utbyggnad i övrigt. Enligt av 1955 års universitetsutredning antagna arbetshypoteser för den framtida utbildningskapaciteten har nybyggnaden projekterats efter två alternativ. Det mindre alternativet (40—50 nyintagna elever) är projekterat i form av en fyra våningsbyggnad, innehållande forskningsutrymmen, övningslaboratorier, m. m., till vilken anslutits växthus samt en två våningsflygel för bibliotek, hörsal, seminarierum och samlingar. Det större alternativet (80—100 nyintagna elever) skiljer sig från det mindre i så måtto, att övningslaboratorierna förlagts till en utbyggnad av biblioteks- och hörsalsflygeln, varigenom fyra våningsbyggnaden med oförändrade dimensioner uteslutande innehåller forskningsutrymmen. Kostnaderna för det mindre alternativet har uppskattats till cirka 5 500 000 kronor och för det större till cirka 6 300 000 kronor, båda enligt prisläget den 1 juli 1957. Sedan de ovannämnda projekten redovisats i samband med medelsäskande för budgetåret 1958/59 har styrelsen under hand anmodats att i samråd med de botaniska instituten utarbeta ett tredje projekt dimensionerat för en årlig intagning av 60—75 elever. Vidare förutsattes att ett visst samgående med Bergianska stiftelsens botaniska institut kommer att etableras, varigenom programmet bör beräknas med hänsyn till nuvarande två professorer vid högskolan. Omarbetning av förslaget pågår. Underhandlingarna beträffande överlåtelse av det för institutions-

byggnaden erforderliga tomtområdet m. m. har framskridit så långt, att avtal kan slutas så snart byggnadens slutgiltiga planläggning fastställts. Den för de botaniska instituten inom Frescatiområdet avsedda odlingsmarken har delvis redan tagits i bruk av instituten och beslut om övertagande av återstående odlingsmark har fattats. Företrädarna för instituten förklarade redan i maj 1956 att ett framtida anläggande av en motorväg strax öster om nuvarande järnvägen inte allvarligt skulle inverka på institutens verksamhet med försöksodlingar.

Nybyggnad för kemiska övningslaboratoriet och institutet för oorganisk och fysikalisk kemi. För budgetåret 1956/57 anvisades 100 000 kronor till program, ritningar m. m. I samband med framläggandet av generalplanen presenterade styrelsen alternativa förslag till förläggning och kostnader. Övningslaboratoriet har enligt universitetsutredningens arbetshypotes dimensionerats för 96 nyintagna studerande per år, vilket antal baserar sig på en som lämplig föreslagen gruppstorlek av 12 studerande. Laboratoriet omfattar även lokaler för undervisning i organisk kemi och biokemi.

Byggnadens planläggning kan i korthet beskrivas på följande sätt. Samtliga forskningsavdelningar har inrymts i en trevåningsbyggnad med källare. Sammanbunden med denna av en lägre byggnad innehållande hörsal, seminarierum, bibliotek och centralförråd ligger övningslaboratorierna likaledes i tre våningar med en souterrängvåning, inrymmande verkstaden. Totalkostnaden för byggnadskomplexet har uppskattats till cirka 12 000 000 kronor.

De kemiska institutens nybyggnadsfråga måste betraktas som synnerligen angelägen. Den ytterligare tidsutdräkt, som ett inlemmande av objektet i den ovannämnda arkitektävlingen skulle medföra, därest denna kommer till stånd, torde innebära allvarligt men för undervisning och forskning. Byggnadsstyrelsen har därför undersökt möjligheterna till en annan förläggning än den tidigare föreslagna och funnit, att en omplacering av byggnadskomplexets läge i Frescatialternativet till den plats, som i planen föreslagits för de geologiska och mineralogiska instituten, d. v. s. strax söder om den s. k. Vegaplatsen invid riksmuseet, skulle ge förutsättningar att genomföra byggnadsföretaget oberoende av tävlingen. Tomtområdet, som bildar en från den övriga för högskolan planerade marken utskjutande triangel, är obebyggt samt äges av staten och förvaltas av byggnadsstyrelsen.

Vissa byggnadsarbeten inom kvarteret Vega i Stockholm. För den etappvisa ombyggnaden av Gamla tekniska högskolan och Gamla bergskolan för Stockholms högskolas räkning har hittills anvisats 1 000 000 kronor. I skrivelse den 12 augusti 1958 har byggnadsstyrelsen hemställt om ett investeringsanslag av 500 000 kronor för nästa budgetår för slutförande av ifrågavarande ombyggnad. De arbeten, varom nu är fråga, avser färdigställande av institutionslokaler för ämnena pedagogik, psykologi och genetik i Gamla tekniska högskolan samt inredande av ett förvaringsrum för isotopmateriel i dennas källare.

Yttrande m. m.

Förhandlingskommittén har i sitt betänkande beträffande frågan om anordnande av en arkitekttävling om högskolans utbyggnad samt de ifrågasatta nybyggnaderna för botaniska instituten och för kemiska övningslaboratoriet och institutet för oorganisk och fysikalisk kemi anfört följande.

Ett godkännande av de båda avtalsförslag, som redovisats i det föregående, innebär att förutsättningar skapas för en successiv utflyttning av verksamheten vid det föreslagna universitetet från innerstaden till det förut angivna området på Norra Djurgården. I likhet med byggnadsstyrelsen finner kommittén det lämpligt, att den närmare utformningen av ytterstadsalternativet göres till föremål för en arkitekttävling. Kommittén vill understryka styrelsens uttalande att det — mot bakgrunden av de preliminärt beräknade investeringskostnaderna — synes vara motiverat att en sådan tävling i högre grad än vanligt inriktas på att finna nya vägar för ett rationellt och ekonomiskt byggnadssätt. Vidare vill kommittén tillägga att som en av utgångspunkterna för den föreslagna tävlingen om universitetsområdets disposition och bebyggelse bör gälla, att en bebyggelse för studentbostäder planeras ske i omedelbar anslutning till nämnda område. Kommittén vill därjämte erinra om att djurgårdsförvaltningen och djurgårdsnämnden i särskilda promemorior till kommittén anfört vissa synpunkter på frågan om omfattningen och utnyttjandet av det för den ifrågasatta tävlingen aktuella området.

I fråga om nybyggnad för de botaniska instituten förordar kommittén, att denna byggnad förlägges till det av byggnadsstyrelsen föreslagna området vid Lilla Frescati. Med anledning av vad styrelsen anfört rörande visst samgående mellan Bergianska stiftelsens botaniska institut och högskolans botaniska institut vill kommittén framhålla, att den finner det angeläget, att förhandlingar snarast möjligt upptages med Vetenskapsakademien beträffande förutsättningarna för ett dylikt samgående.

Med hänsyn till de ytterst pressande lokalförhållanden under vilka kemiundervisningen vid högskolan sedan lång tid tillbaka bedrivs finner kommittén i likhet med byggnadsstyrelsen, att frågan om nybyggnad för det kemiska övningslaboratoriet och institutet för oorganisk och fysikalisk kemi bör lösas utan ytterligare dröjsmål. Såsom framgår av byggnadsstyrelsens redogörelse har styrelsen numera funnit, att en omplacering av byggnadskomplexet — i förhållande till den tidigare tänkta placeringen — skapar förutsättningar för ett genomförande av detta byggnadsföretag oberoende av tävlingen. Den av styrelsen nu förordade platsen avsågs i den preliminära utformningen av ytterstadsalternativet för nybyggnader för de geologiska och mineralogiska instituten. Kommittén har av byggnadsstyrelsen inhämtat, att lämpliga, alternativa platser finns att tillgå för sistnämnda byggnader. Under sådana omständigheter förordar kommittén, att nybyggnaden för det kemiska övningslaboratoriet och institutet för oorganisk och fysikalisk kemi undantages från den föreslagna arkitekttävlingen och att åtgärder för byggnadsföretagets påbörjande snarast möjligt vidtages.

Med hänvisning till det anförda får kommittén tillstyrka att erforderliga medel för anordnande av en arkitekttävling samt för de båda här berörda byggnadsföretagen anvisas för budgetåret 1959/60.

Då hela utbyggnadsprogrammets förverkligande förutsätter medverkan av ett flertal myndigheter anser sig kommittén slutligen böra betona ange-

lägenheten av att särskilda åtgärder överväges för att få till stånd en effektiv samordning av alla de intressen, som beröres av utbyggnaden.

Byggnadsstyrelsen har i skrivelse den 3 mars 1959 redovisat resultatet av de överläggningar, som förevarit mellan styrelsen och djurgårdsförvaltningen i fråga om upplåtelse av markområde vid Lilla Frescati för nybyggnad för de botaniska instituten. I skrivelsen erinras om, att djurgårdsförvaltningens vård och förvaltning av området har sin grund i den regerande Konungens dispositionsrätt till Djurgården. Styrelsen anmäler att djurgårdsförvaltningen väckt frågan om ersättning för de inkomster, som denna går miste om till följd av den ifrågasatta upplåtelsen. Av skrivelsen inhämtas vidare följande.

Vid de förhandlingar, som förts mellan byggnadsstyrelsen och djurgårdsförvaltningen, har det konstaterats, att förvaltningens bruttointkomster av markarrenden och uthyrningar i vad avser markområdet för närvarande uppgår till cirka 13 000 kronor per år. Parterna är överens om att de drifts- och underhållskostnader, som är förknippade med inkomstens förvärvande, uppgår till omkring 6 000 kronor och att sålunda nettointäkten utgör 7 000 kronor. Detta belopp har parterna ansett böra uppdelas på dels en sådan intäkt för mark och vissa byggnader av cirka 5 000 kronor, som förväntas kunna utgå tills vidare utan någon nu överblickbar begränsning i tiden och dels en intäkt av 2 000 kronor, som är att hänföra till byggnader med en till högst 20 år begränsad återstående livslängd.

Från djurgårdsförvaltningens sida har yrkats, att förvaltningen, så länge markområdet nyttjas av de botaniska instituten eller för annat statligt ändamål, skall gottgöras med ett årligen utgående belopp av 5 000 kronor, vilket belopp bör anknytas till lämplig index i syfte att därmed bevara beloppets realvärde. En reglering av beloppet enligt index har ansetts lämpligen böra ske vart tionde år. Vidare skulle förvaltningen för bortfallet av det årliga hyresbeloppet å 2 000 kronor, som beräknas utgå under 20 år, erhålla ett engångsbelopp, motsvarande hyrornas nuvärden. Detta engångsbelopp, framräknat efter en räntefot av $4\frac{1}{4}$ procent, skulle uppgå till avrundat 26 000 kronor.

Byggnadsstyrelsen har icke något att erinra mot beloppen i och för sig. Däremot synes det icke ankomma på styrelsen att göra något uttalande i den principiella frågan, om ersättning bör utgå för upplåtelser till statsändamål av mark på Kungl. Djurgården.

Riksmarskalksämberet har i skrivelse den 5 mars 1959 berört vissa frågor, som äger samband med den ifrågasatta markupplåtelsen vid Lilla Frescati för nybyggnad för de botaniska instituten. I skrivelsen anføres i huvudsak följande.

Djurgårdsförvaltningen har ombesörjt, att arrende- och hyresupplåtelser, som berör områdena och därpå befintliga byggnader, bringas att upphöra under år 1959. — Förhandlingar har förts med byggnadsstyrelsen angående storleken av den ersättning för byggnader och mistade inkomster, som efter områdenas avstående bör utgå till djurgårdskassan. Ämbetet har vid granskning av byggnadsstyrelsens förslag i ersättningsfrågan funnit, att det nöjaktigt tillgodoser djurgårdskassans anspråk. Enligt förslaget friskrives statsverket från varje skyldighet att i samband med förvärvet av nyttjanderätten till områdena utgiva annan ersättning än den som bestämmes

att utgå till djurgårdskassan. Då byggnadsstyrelsen till Kungl. Maj:ts prövning hänskjutit frågan om djurgårdskassans ersättningsanspråk får ämbetet efter samråd med djurgårdsförvaltningen för sin del framhålla, att den begärda engångsersättningen för vissa byggnader, 26 000 kronor, kommer att i huvudsak användas för iordningställande av det odisponerade skogsområdet väster och sydväst om de botaniska institutens byggnadsområde. Beträffande kostnaderna för väghållning och parkvård inom det för allmänheten tillgängliga området vid instituten vill djurgårdsförvaltningen sedermera föreslå en lämplig fördelning av dessa. Tills vidare synes dock kostnader av detta slag böra helt bäras av förvaltningen.

Under förutsättning att följande villkor och föreskrifter iakttages har ämbetet icke något att erinra mot att inom det ifrågavarande västra markområdet uppföres byggnad för Stockholms högskolas botaniska institut och anläggas härför erforderliga vägar, parkeringsplatser m. m. samt att nuvarande odlingsmark inom samma markområde och inom det östra markområdet må tagas i bruk av instituten för deras odlingsverksamhet, varvid djurgårdsförvaltningen utan särskild ersättning överlämnar till högskolan på odlingsområdena befintlig matjord.

1. Det slutliga byggnadsförslaget skall underställas riksmarskalksämbetet för godkännande.

2. Marken avträdes å dag som Kungl. Maj:t bestämmer.

3. Träd inom områdena skall tillhöra djurgårdsförvaltningen. Avverkning och aptering skall ske enligt förvaltningens anvisningar. Virket skall utan kostnad för förvaltningen transporteras till plats, som anvisas av förvaltningen. Vägbron över Rimbobanan förstärkes, varom överenskommelse träffas med järnvägsbolaget. Under hela byggnadstiden skall väg för gående hållas öppen från Roslagsvägen till skogsområdet vid Lilla Frescati. Skador inom parkområdet genom uppläggning av byggnadsmaterial bör såvitt möjligt undvikas. Sådan uppläggning eller uppställning av fordon utanför området får icke förekomma.

4. Det västra markområdet och tillfartsvägen från Roslagsvägen skall efter institutionsbyggnadens uppförande utan kostnad för djurgårdskassan omedelbart iordningställas. Förslag härom, innebärande bland annat, att, om ej annat bestämmes, samtliga nu befintliga och då kvarstående byggnader å området skall nedtagas och bortföras från området, underställes ämbetet för godkännande.

5. Allmänheten beredes fritt tillträde till de genom det västra området ledande promenadvägarna samt eventuell kör- eller ridväg.

6. Å tillträdesdagen samt därefter varje halvår erlagges förskottsvis ersättning till djurgårdskassan för mistad nettoinkomst av vissa markarrenden och uthyrningar, vilken ersättning uppgår till 5 000 kronor för år och — på sätt Kungl. Maj:t närmare bestämmer — indexregleras i syfte att därmed bevara beloppets realvärde.

7. Å tillträdesdagen erlagges vidare till djurgårdskassan ett engångsbelopp av 26 000 kronor utgörande efter en räntefot av $4\frac{1}{4}$ procent framräknat kapitalvärde av nettointäkten av uthyrningen av vissa byggnader, mot skyldighet för djurgårdsförvaltningen att använda beloppet för förbättringsarbeten inom de återstående odisponerade parkområdena vid Lilla Frescati eller till förstärkning av det bidrag till kostnaderna för moderniseringsarbeten inom Rosendals växthusanläggning, som genom Kungl. Maj:ts beslut den 9 mars 1956 och den 5 april 1957 lämnats ur vissa från Stockholms stad influtna markersättningsmedel.

IV. Departementschefen

Två frågor har utgjort huvudämnet för det utrednings- och förhandlingsarbete, vars resultat jag redovisat i det föregående. Den ena har gällt Stockholms högskolas ställning, den andra högskolans lokalförhållanden och därmed sammanhängande spörsmål.

Innan jag går närmare in på dessa frågor vill jag fästa uppmärksamheten på det större sammanhang, i vilket högskolans situation i dag måste ses. Det är visserligen allmänt kända faktorer jag därmed vill peka på, men dessa faktorer förtjänar naturligtvis att hållas i minnet även här. Efterfrågan på universitets- och högskoleutbildad arbetskraft är ständigt växande, låt vara med varierande styrka inom skilda efterfrågeområden. Särskilt starkt gör sig behovet för närvarande, och sannolikt under lång tid framöver, gällande i fråga om naturvetenskapligt och tekniskt skolad arbetskraft. Samtidigt kräver ett nu snabbt växande antal ungdomar möjligheter till högre utbildning. Vi vet att tillströmningen av studerande till universitet och högskolor kommer att öka kraftigt. Antalet avlagda studentexamina vid allmänbildande gymnasier i riket var i fjol omkring 8 000. Prognoser har offentliggjorts, som utvisar att redan år 1963 antalet studentexamina skulle komma att uppgå till drygt 12 000. Med hänsyn till ungdomskullarnas storlek och det växande studieintresset bland ungdomen torde man böra räkna med att antalet studentexamina mot slutet av 1960-talet kan komma att uppgå till omkring 15 000. I fjol uppgick antalet inskrivna studerande vid landets universitet och högskolor till inemot 28 000. Den starkt ökande studentexamenationen i förening med de faktorer i övrigt, som från olika synpunkter påverkar dimensioneringen av universitets- och högskoleväsendet, tyder på att motsvarande antal i slutet av 1960-talet kan komma att uppgå till kanske det dubbla, säg mellan 50 000 och 60 000. Åtgärder för att vidga universitets- och högskoleväsendets kapacitet är därför ett utomordentligt viktigt led i den långsiktiga planering, som kräves för en väl balanserad samhällsutveckling. Vid det planläggningsarbete på utbildningsområdet, som sålunda måste utföras, är frågan om möjligheterna att bereda tillräckliga och tillfredsställande lokalutrymmen för det växande universitets- och högskoleväsendet av central betydelse.

Jag vill här erinra om att 1955 års långtidsutredning i sitt betänkande »Balanserad expansion» (SOU 1956: 53) underströk, att kostnaderna för utbyggnaden av universitet och högskolor givetvis kunde begränsas genom en noggrann prognos- och planeringsverksamhet av det slag som påbörjats av universitetsutredningen men att lokalerna på många håll vore så otillräckliga och ansvällningen av antalet studerande under det följande år-

tiondet så kraftig, att en mycket betydande ökning av de årliga investeringarna syntes ofrånkomlig.

Inför den förutsedda utvecklingen har en granskning av lokalbehovet inom hela den förevarande sektorn tett sig som en av de viktigaste planläggningsåtgärderna. Sälunda föreligger nyligen utarbetade förslag till generalplan för exempelvis Stockholms högskola, Göteborgs universitet (filosofiska fakulteten) och Chalmers tekniska högskola. Jag vill här också erinra om att Kungl. Maj:t genom beslut den 28 november 1958 uppdragit åt byggnadsstyrelsen att utarbeta förslag till nya generalplaner för byggnadsverksamheten vid universiteten i Uppsala och Lund.

I betraktande av de krav som framöver kommer att ställas på universitets- och högskoleväsendets kapacitet — jag tänker därvid icke blott på undervisningens utan även på forskningens behov — ter sig Stockholms högskolas nuvarande localsituation särskilt allvarlig. Eftersläpningar i fråga om utbyggnaden har redan åstadkommit ett ackumulerat behov. För vissa verksamhetsgrenar är lokalerna i dag helt otillräckliga. Standarden hos flertalet lokaler är bristfällig. Den lokalmässiga splittringen av verksamheten är ett påfallande drag.

Byggnadsstyrelsens nu föreliggande utredning om högskolans framtida lokalbehov har grundats på preliminära uppskattningar från universitetsutredningens sida. Dessa uppskattningar, som betraktats såsom en arbetshypotes, har verkställts för att möjliggöra beräkningar av utrymmesbehoven för det totala antalet studerande vid universitet och högskolor vid slutet av tioårsperioden 1955—65. Enligt uppskattningarna borde de matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna vid periodens slut vara dimensionerade för omkring 150 procent fler studerande än vid periodens början. Motsvarande beräkningar för de humanistiska och juridiska fakulteterna utmynnar i ökningstalen 100 respektive 50 procent.

Det är uppenbart, att hållbarheten hos en sådan arbetshypotes, tillämpad på en enstaka läroanstalt, kan diskuteras. Utslagsgivande i förevarande sammanhang är emellertid att en mycket betydande ökning av tillströmningen av studerande till Stockholms högskola är förvänta och att inga skäl talar för att denna ökning relativt sett skulle bli mindre än vid övriga motsvarande läroanstalter; i motsatt riktning pekar bland annat det förhållandet att antalet ungdomar i de åldersgrupper, som utgör rekryteringsunderlaget för de högskolestuderande, av allt att döma kommer att öka relativt sett starkare i storstockholmsområdet än i landet i övrigt. Det synes likväl lämpligt att i förevarande sammanhang tills vidare utgå från förut angivna uppskattningar för att få ett konkret underlag för beräkning av de ökade utrymmesbehoven i stort för Stockholms högskolas del under den närmaste framtiden.

På grundval av nämnda arbetshypotes har högskolans studerandeantal

år 1965 beräknats utgöra cirka 7 900, d. v. s. i huvudsak en fördubbling i förhållande till basåret 1955. Av sistnämnda antal har cirka 2 000 studerande beräknats tillhöra den matematisk-naturvetenskapliga avdelningen, 5 000 den humanistiska och 900 den stats- och rättsvetenskapliga. Högskolans nuvarande lokalutrymmen omfattar cirka 22 000 m² nettogolvyta. Enligt byggnadsstyrelsens på basis av arbetshypotesen gjorda beräkning skulle år 1965 föreligga ett lokalbehov av cirka 58 000 m². Det kan nämnas, att av de nuvarande utrymmena drygt 12 000 m² tillhör den matematisk-naturvetenskapliga avdelningen, medan av det framräknade behovet inemot 37 000 m² faller på denna avdelning.

Enligt min mening måste ställning nu tagas till frågan om tillgodoseende av högskolans lokalbehov på längre sikt. Det är uppenbart, att lokalresurserna för närvarande är så ansträngda att verksamheten icke kan tillfredsställande fortgå utan en upprustning av lokalbeståndet. Att därjämte mycket längre tillåta en fortsatt tillströmning utan att vidtaga erforderliga åtgärder på byggnadssidan kan enligt min uppfattning icke försvaras.

För egen del har jag icke kunnat finna bärande skäl för en begränsning av högskolans kapacitet till i huvudsak nuvarande omfattning. Åtgärder i sådan riktning skulle icke blott betyda allvarligt försämrade utbildningsmöjligheter för ungdomen inom högskolans huvudsakliga rekryteringsområde utan även innebära ett oproportionellt starkt tryck på övriga universitets- och högskoleenheter under en period, då dessas resurser redan i och för sig kan förväntas bli hårt ansträngda. Jag har därför funnit alla skäl tala för en utbyggnad av högskolans kapacitet. Särskilt angeläget synes det vara att snabbt åstadkomma en väsentlig förbättring av de lokalmässiga förutsättningarna för en ökad utbildningskapacitet inom det matematisk-naturvetenskapliga området. Jag vill understryka detta bland annat mot bakgrunden av den rådande och förutsebara bristen på lärare med matematisk-naturvetenskaplig utbildning; att avhjälpa denna brist, samtidigt som arbetskraft med dylik utbildning efterfrågas i stigande omfattning också för andra än skolans behov, är en avgörande förutsättning för att vi genom en utvidgning av realgymnasiets kapacitet skall få ett tillräckligt brett underlag för ökad rekrytering inte minst till högre teknisk utbildning.

Frågan om den framtida förläggningen av högskolan inom storstockholmsområdet har, såsom framgått av min redogörelse för förhandlingskommitténs betänkande, utgjort ett av huvudproblemen för de överläggningar, som förts mellan kommittén, företrädare för Stockholms stad och företrädare för högskolan. Innan jag går in på detta spörsmål, finner jag det emellertid angeläget att peka på vissa principiella utgångspunkter, som enligt min mening bör fasthållas, om en rationell utbyggnad av högskolan skall kunna genomföras.

Vetenskapernas utveckling är numera på väg att i praktiken bryta sönder den traditionella universitetsorganisationen, uppbyggd på ursprungligen relativt väl avgränsade fakulteter. Samma process kan skönjas i fråga om själva fakultetsorganisationen, i sin tur sammansatt av tidigare fristående institutioner och likartade enheter. Den yttre ramen finns emellertid kvar — lokalmässigt och administrativt — och utgör naturligtvis i och för sig ett på visst sätt återhållande moment när det gäller övergången till modernare arbetsformer och vidtagandet av ekonomiskt rationella dispositioner av tillgängliga resurser. Skall en mera genomgripande utbyggnad av en läroanstalt av Stockholms högskolas karaktär nu komma till stånd, bör därför enligt min mening möjligheter föreligga till en utrymmesdisposition, som både främjar en intern samverkan och möjliggör ett vidgat samarbete utåt. Ett förverkligande av ett dylikt syfte, såvitt gäller det inre samarbetet, förutsätter givetvis en mera sammanhållen och sammanhängande förläggning av lokalerna. Jag behöver, för att belysa detta påpekande, blott fästa uppmärksamheten på de vinster som ett över de traditionella fakultets- och institutionsgränserna långt drivet sambruk av exempelvis hörsalar, seminarierum, laborationsutrymmen och verkstäder kan ge. Att praktiskt omsätta här berörda intentioner är naturligtvis ingalunda en lätt uppgift. Jag är emellertid övertygad om att man i planerings- och projekteringsarbetet skall kunna finna helt nya lösningar i detta hänseende.

En faktor av central betydelse för all planering av bebyggelse för utbildnings- och forskningsverksamhet i våra dagar är möjligheten till framtida expansion. Erfarenheterna från tidigare lokaliseringsförändringar för exempelvis karolinska institutet och tekniska högskolan i Stockholm är mycket belysande i detta avseende. I första hand är det naturligtvis forskningens snabbt fortskridande differentiering som gör betydelsen av denna faktor så markerad. Att utveckla en bebyggelse för experimentella ämnen inom ett område med mycket liten utrymmeselasticitet kan utan tvivel i framtiden komma att betraktas som en direkt felinvestering.

Jag vill vidare beröra en annan, enligt min mening principiellt viktig fråga i detta sammanhang. Traditionellt uppförda institutionsbyggnader, i synnerhet på det naturvetenskapliga och tekniska området, förlorar i våra dagar ofta efter kort tid sin fulla funktionsduglighet, ehuru deras återstående livslängd i och för sig kan vara mycket lång. En aldrig så väl genomförd flexibilitet i planlösningen kan snabbt visa sig otillräcklig för de anspråk, som utvecklingen ställer. Det kan därför ifrågasättas, om inte i vissa fall radikalt förenklade byggnader är den ändamålsenligaste lösningen. Väsentliga förenklingar bör under alla omständigheter kunna ske i fråga om laboratorielokaler och liknande utrymmen för undervisningen. Överhuvudtaget torde vissa uppoffringar i fråga om byggnadsstandard bli ofrånkomliga för att det skall bli möjligt att inom ramen för disponibla investeringsresurser tillräckligt snabbt tillgodose de ökade lokalbehoven.

Innebörden av de båda utbyggnadsalternativ, som byggnadsstyrelsen redovisat, har framgått av min tidigare redogörelse för förhandlingskommitténs betänkande. Jag torde här få sammanfattningsvis rekapitulera huvuddragen.

Innerstadsalternativet har baserats på en fortsatt utbyggnad i anslutning till den nuvarande förläggningen på området kring Observatoriekullen. För närvarande har den matematisk-naturvetenskapliga avdelningen flertalet av sina lokaler förlagda till Kungstensgatan 45. Vidare har denna avdelning lokaler vid Sandåsgatan 2, Odengatan 63, Rådmanngatan 70, Norrtullsgatan 16 och Vanadisvägen 9. De juridiska och humanistiska avdelningarna har huvudsakligen sina lokaler vid Norrtullsgatan 2, Odengatan 59 och 61 samt vid Drottninggatan 95. I övrigt förhyr högskolan en mängd lokaler i olika delar av Stockholm. Enligt innerstadsalternativet skulle den humanistiska avdelningens lokalbehov tillgodoses i högskolans nuvarande lokaler kring Observatoriekullen. Den juridiska avdelningen skulle flyttas från Norrtullsgatan 2 till norra delen av kvarteret Vega. Nya byggnader skulle i första hand uppföras för den matematisk-naturvetenskapliga avdelningen. Det väsentliga problemet i diskussionen om detta alternativ har gällt möjligheterna att förvärva mark för sistnämnda avdelning. Jag vill erinra om att byggnadsstyrelsen beräknat den behövliga markarealen — exklusive areal för framtida expansion — för högskolan enligt innerstadsalternativet till cirka 53 000 m². Av denna areal utgör icke mindre än 17 000 m² det erforderliga nytillskottet av mark inom kvarteret Mimer, d. v. s. hela det område som nu disponeras av Norrtulls sjukhus. Byggnadsstyrelsen har förutsatt att ett relativt snabbt friställande av sjukhusområdet — cirka fem à sex år efter utbyggnadsperiodens början — måste ske om innerstadsalternativet skulle kunna realiseras. Av förhandlingskommitténs redogörelse för överläggningarna på denna punkt framgår att stadens delegerade funnit, att alternativet under sådana premisser vore helt orealistiskt. Enligt stadens mening skulle ett friställande kunna ske först om 25 à 30 år. Den föreliggande förhandlingsuppgörelsen innebär också att innerstadsalternativet förkastats.

Byggnadskostnaderna för innerstadsalternativet har av byggnadsstyrelsen uppskattats till cirka 85 miljoner kronor. Däri ingår icke kostnader för ersättningsbyggnader för Norrtulls sjukhus. Markkostnaderna — betraktade som kostnader för det allmänna — har uppskattats till 30 miljoner kronor. Beträffande möjligheterna till framtida expansion enligt innerstadsalternativet vill jag erinra om att byggnadsstyrelsen funnit, att sådana möjligheter endast skulle kunna ernås genom förvärf av vissa angränsande kvarter, omfattande en areal av cirka 60 000 m². Kostnaderna härför har överslagsmässigt uppskattats till cirka 60 miljoner kronor.

Byggnadsstyrelsens ytterstadsalternativ innebär i stora drag, att högskolans byggnader förlägges till området öster och söder om naturhisto-

riska riksmuseet, det s. k. Experimentalfältet, vilket jag i det följande kallar Frescati. Större delen av området, vilket ägs av staten, disponeras nu av skogs- och lantbruksakademien. En utförlig redogörelse härom har lämnats i det föregående.

Jag vill först fästa uppmärksamheten på den bebyggelse för vetenskapliga ändamål, som redan skett i närheten av det föreslagna området. Förutom naturhistoriska riksmuseet ligger i omedelbar anslutning till området vetenskapsakademiens bibliotek med Nordens största samlingar av naturvetenskaplig facklitteratur. Vidare bör nämnas Sveriges geologiska undersökning, Bergianska stiftelsens botaniska institut samt vetenskapsakademiens nobelinstitut för fysik och kemi. I nära grannskap ligger skogshögskolan och statens skogsforskningsinstitut med en nyligen uppförd genetisk avdelning, veterinärhögskolan och statens veterinärmedicinska anstalt.

Den skisserade utformning, som byggnadsstyrelsen givit ytterstadsalternativet, utmynnar i en kedja av naturvetenskapliga institutionsbyggnader från grannskapet av riksmuseet söder ut. Byggnader för de juridiska och humanistiska avdelningarna skulle förläggas till områdets sydligaste del, omedelbart norr om Fiskartorpsvägen. Öster om institutionskedjan har i generalplaneskissen tänkts en kärhusbyggnad och norr om själva högskoleområdet — på Stora Lappkärrsberget — en bebyggelse för studentbostäder.

Själva högskoleområdet — exklusive mark för framtida expansion — omfattar cirka 150 000 m², varav omkring 100 000 m² beräknats för själva bebyggelsen. För framtida expansion har byggnadsstyrelsen räknat med ett markutrymme av cirka 120 000 m².

Byggnadskostnaderna enligt ytterstadsalternativet har av byggnadsstyrelsen beräknats till cirka 100 miljoner kronor. Markkostnaderna, som av styrelsen baserats på vissa antagna råmarksvärden och därför icke är direkt jämförbara med motsvarande kostnader enligt innerstadsalternativet, har uppskattats till mellan 1,5 och 7,5 miljoner kronor. Beträffande markkostnaderna för framtida expansion — likaledes baserade på råmarksvärden — har styrelsen räknat med mellan 1,2 och 6,0 miljoner kronor.

En jämförelse mellan de båda alternativen visar en påfallande stor skillnad i fråga om möjligheter till en rationell planläggning och till framtida expansion. Innerstadsalternativets svagheter måste på dessa punkter anses uppenbara. Den omgivande bebyggelsen binder i hög grad planeringen. En lokalmässig koncentration med alla dess fördelar kan i praktiken icke uppnås. Ytterstadsalternativet öppnar däremot från dessa synpunkter helt andra aspekter. Dessa gäller icke blott den interna samverkan mellan högskolans olika enheter utan även det tänkta samarbetet med de många vetenskapliga institutioner, som redan finns i Frescati.

Beträffande kostnaderna för byggnadsverksamheten torde böra beaktas att ytterstadsalternativet innebär i huvudsak nybyggnader med ett betydande nettotillskott av lokalutrymme, medan innerstadsalternativet till

väsentlig del avser ombyggnadsarbeten och därför medför betydligt mindre tillskott av nya lokaler. Byggnadsstyrelsens beräkning av byggnadskostnaderna synes vidare ha skett med utgångspunkt i traditionellt byggnads sätt. Jag vill emellertid i anslutning till vad jag nyss anfört framhålla, att ytterstadsalternativet i hög grad synes ge tillfälle att effektivt utnyttja alla möjligheter att genom förenklingar, rationellare planlösningar och liknande åtgärder nedbringa investeringskostnaderna. Den enligt byggnadsstyrelsens beräkningar uppkommande skillnaden i byggnadskostnader mellan de båda alternativen kan därför enligt min mening inte tillmätas någon betydelse, och jag vill samtidigt understryka, att siffran 100 miljoner kronor för de totala byggnadskostnaderna enligt ytterstadsalternativet i och för sig inte kan accepteras såsom en under de antagna utrymmesförutsättningarna given kostnadsram.

För egen del har jag redan på ett tidigt stadium av ärendets beredning funnit, att ytterstadsalternativet synes skapa de bästa förutsättningarna för en ändamålsenlig utbyggnad av högskolan, och de dispositioner, som vidtagits för det därefter följande förhandlingsarbetet, har också skett med utgångspunkt däri. Det avtalsförslag, som nu föreligger och som upprättats av kommittén, företrädare för staden och företrädare för högskolan, har ytterligare styrkt mig i den uppfattningen att beslut nu bör fattas om högskolans utflyttning till Frescati. Jag förordar att så sker.

Under förhandlingsarbetet har frågan om förutsättningarna för en utbyggnad av högskolan sammankopplats med frågan om högskolans ställning. Det resultat på denna punkt, vartill parterna kommit — innebärande förslag om en ombildning av högskolan till ett statligt lärosäte — är enligt min mening följdriktigt. Högskolan har alltmera fått en ställning motsvarande statsuniversitetens. Senast genom beslut av 1956 års riksdag togs ett avgörande steg i riktning mot att i fråga om personella och andra resurser ställa högskolan i paritet med universiteten i Uppsala och Lund. Huvudansvaret för högskolan har numera kommit att vila på staten. Jag vill erinra om att Stockholms stads årliga bidrag till högskolan sedan budgetåret 1952/53 uppnått det maximibelopp — 1,2 miljoner kronor — som följer av bestämmelserna i 1948 års avtal mellan staten, staden och högskolan. För nästa budgetår beräknas statens bidrag uppgå till närmare 15 miljoner kronor. Den utbyggnad av högskolan, som nu aktualiserats och för vilken praktiskt taget hela kostnaden kan beräknas falla på statsverket, bör enligt min mening förutsätta, att statens reella huvudmannaskap för högskolan även formellt bekräftas. Jag delar i detta avseende helt den syn varåt förhandlingskommittén i sitt betänkande givit uttryck. Otvivelsaktigt innebär högskolans ställning som enskild stiftelse och nu gällande regler beträffande dess förvaltning olägenheter i skilda hänseenden.

Jag förordar alltså en ombildning av högskolan till statligt universitet.

Ombildningen öppnar möjligheter till en samordning men även till ett direkt samgående mellan det föreslagna universitetet och andra statliga institutioner. Dessa möjligheter synes mig böra tillmätas särskild vikt. Frågan huruvida och i vilken utsträckning det kan finnas från ekonomiska och organisatoriska synpunkter rationellt, att andra statliga läroanstalter och institutioner i övrigt inlemmas i universitetet eller samorganiseras med detta bör utifrån de nya förutsättningarna noggrant övervägas. Jag vill i detta sammanhang hänvisa till vad riksdagens revisorer i sin berättelse till 1957 års riksdag anför i denna fråga samt till vad statsutskottet i anledning därav uttalat (SU 1957: 169).

Såsom framgått av den förut lämnade redogörelsen föreligger till prövning två avtalsförslag. Det ena avser inrättande av ett universitet i Stockholm m. m. med staten, Stockholms stad och Stockholms högskola såsom avtalslutande parter. Det andra avtalsförslaget avser grunderna för exploatering av Frescatiområdet m. m. med staten och Stockholms stad såsom avtalslutande parter.

I anslutning till de utförliga redogörelser för avtalsförslagets innehåll och därmed sammanhängande spørsmål, som lämnats i kommitténs förut återgivna betänkande, kommer jag i det följande att redovisa mitt ställningstagande till de båda avtalsförslagen.

Enligt det föreliggande förslaget till avtal med Stockholms stad och högskolan skall högskolan ombildas till universitet den 1 juli 1960. I förslaget förutsättes uttryckligen att universitetet successivt flyttas ut till Frescati. Avtalsförslaget innehåller icke — i motsats till 1948 års avtal — några bestämmelser om bidrag från staden till universitetets verksamhet eller om kommunal representation i dess förvaltning. Den av utflyttningen aktualiserade frågan om den fortsatta dispositionen av undervisnings- och forskningslokalerna i innerstaden har i avtalet lösts så, att såväl högskolans egna fastigheter som dess tomträttsfastigheter — med vissa undantag — övergår i statens ägo den 1 juli 1960. Därutöver regleras i avtalsförslaget i huvudsak sådana frågor, som sammanhänger med att högskolan upphör såsom enskild stiftelse. Enligt min mening är avtalsförslaget från statens synpunkt godtagbart. Jag tillstyrker därför att förslaget lägges till grund för högskolans ombildning till universitet och för utflyttningen av universitetet till Frescati.

Kommittén har förordat att naturhistoriska riksmuseets ställning och uppgifter blir föremål för utredning. Likaledes har kommittén uttalat sig för att förhandlingar bör upptagas med vetenskapsakademien beträffande förutsättningarna för samverkan mellan Bergianska stiftelsens botaniska institut och universitetets botaniska institutioner samt beträffande utnyttjandet av akademiens bibliotek för universitetets räkning. Jag delar kommitténs uppfattning i dessa avseenden. Jag vill här också erinra om att jag i årets statsverksproposition framhållit att jag har för avsikt att under-

ställa Kungl. Maj:t frågan om utredning angående Nobelinstitutets för fysik framtida ställning. Universitetets förläggning till Frescati öppnar, såsom framgår av vad jag i det föregående sagt, även vissa möjligheter till en samordning i större skala av olika undervisnings- och forskningsresurser.

Såsom framgår av 2 § i avtalsförslaget förutsättes en successiv överflyttning av universitetets verksamhet från innerstaden till Frescati. Däremot innehåller avtalsförslaget icke några föreskrifter med avseende på takten för denna utflyttning. Från flera synpunkter, inte minst med hänsyn till behovet att snabbt öka universitetets lokalresurser, är det i och för sig angeläget att utflyttningsperioden blir så kort som möjligt. Jag vill emellertid framhålla, att utflyttningsperiodens längd i första hand måste bli beroende av möjligheterna att inom den investeringsram, som i samband med den årliga budgetavvägningen i fortsättningen kommer att kunna ställas till förfogande för utbyggnad av universitets- och högskoleväsendet, inrymma kostnaderna för erforderliga nybyggnader i Frescati. För att utflyttningsperioden skall bli så begränsad som möjligt måste således de berörda myndigheterna verkligen allvarligt eftersträva att — såsom jag förut förordat — vid planerings- och projekteringsarbetet genom förenklingar, rationellare planlösningar och liknande åtgärder nedbringa investeringskostnaderna för dessa nybyggnader.

I och med utflyttningen av universitetets verksamhet till Frescati kommer lokaler i innerstaden att successivt friställas. Därigenom skapas möjligheter att tillgodose dels universitetets ökade lokalbehov under själva utflyttningsperioden, dels också efter hand behovet av lokalutrymmen för annan statlig verksamhet. En noggrann planering och samordning av lokaldispositionerna i samband med utflyttningen, inte minst med beaktande av angelägenheten av att lokalerna i innerstaden verkligen effektivt utnyttjas, blir därför nödvändig.

I fråga om grunderna för exploatering av kronan tillhörig mark inom Frescatiområdet har djurgårdsnämnden framlagt förslag till avtal mellan kronan och Stockholms stad. Förslaget omfattar dels ett område (A-området) avsett i huvudsak för vetenskapliga institutioner och statliga byggnader, dels ett område (B-området) avsett för i huvudsak bostäder (inklusive studentbostäder), dels ock ett område (T-området) avsett för trafikled (Roslagsvägen). Omfattningen av områdena framgår av den till avtalet fogade karta, som åskådliggjorts i det föregående. Enligt avtalsförslaget förbinder parterna sig att medverka till att en erforderlig bebyggelseplanering snarast möjligt genomföres. Vidare avser överenskommelsen att lösa vissa mark- och ersättningsfrågor. Enligt min mening är det föreliggande avtalsförslaget från statens synpunkt godtagbart.

Exploateringen av den kronans mark, som omfattas av nyssnämnda avtal, synes i likhet med kronans övriga exploateringsverksamhet på Djurgården i Stockholm böra omhänderväras av djurgårdsnämnden. Exploateringen torde böra genomföras i samråd med byggnadsstyrelsen och i huvud-

sak i enlighet med de grunder, som gäller för nämndens hittillsvarande exploateringsverksamhet. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela erforderliga föreskrifter rörande bland annat förvaltningen av områdena, fondredovisningen samt redovisningen av kostnaderna och intäkterna i samband med exploateringen.

En successiv avveckling av skogs- och lantbruksakademiens nuvarande nyttjanderätt till visst område på Norra Djurgården (Experimentalfältet) är en förutsättning för genomförande av ytterstadsalternativet. Betydande delar av det område, som nu disponeras av akademien, beröres emellertid ej av exploateringsöverenskommelsen, varför de så snart de icke erfordras för något akademiens ändamål synes böra återföras till den djurgårdsmark, som disponeras av den regerande Konungen. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att besluta i vilken ordning nyttjanderätten skall upphöra.

Exploateringsöverenskommelsen omfattar icke det område vid Lilla Frescati väster om T-området, som i enlighet med tidigare fattat beslut avses för nybyggnader och odlingsområden för universitetets botaniska institutioner. Detta område, vilket för närvarande tillhör den djurgårdsmark, som disponeras av den regerande Konungen, torde böra upplåtas för de botaniska institutionerna och lämpligen ställas direkt under byggnadsstyrelsens förvaltning.

Det kan i och för sig ifrågasättas, huruvida någon ersättning till djurgårdskassan bör utgå för eventuella bortfall av inkomster från de av statsverket för statliga ändamål ianspråktagna områdena. Då djurgårdsförvaltningen är anknuten till statsbudgeten på så sätt att dess överskottsmedel — för närvarande beräknade till 100 000 kronor per budgetår — inlevereras till statskassan via statens allmänna fastighetsfond och då ändamålet med markupplåtelsen är helt statligt, finner jag det icke påkallat förorda, att ersättning skall utgå.

Beträffande intäkterna från försäljningen av den djurgårdsmark, som avses att utnyttjas för icke statliga ändamål, exempelvis bostadsbebyggelse i samband med universitetets förläggning till Frescati, torde böra förfaras på sätt som nu sker med avseende på intäkter från sådan djurgårdsmark, beträffande vilken Konungen avstått från sin enskilda dispositionsrätt.

Med hänsyn till bland annat föreliggande anspråk på djurgårdsmark från andra statliga myndigheter och till Djurgårdens roll som naturpark har djurgårdsnämnden anfört, att den markreservation på lång sikt, som nu göres för universitetet, i allt väsentligt icke får överskridas i framtiden. Enligt min mening kan man icke nu taga någon slutgiltig ställning till detta spörsmål. Självfallet bör vid den fortsatta planeringen på allt sätt eftersträvas att utnyttja den disponibla marken så, att framtida utbyggnader vid universitetet kan begränsas till det område som omfattas av exploateringsavtalet.

I anslutning till vad jag nu anfört beträffande de båda avtalsförslagen förordar jag att Kungl. Maj:t inhämtar riksdagens godkännande av desam-

ma. Skulle smärre jämkningar av eller tillägg till avtalsbestämmelserna senare erfordras, förutsätter jag, att riksdagens samtycke därtill icke skall behöva inhämtas.

Jag övergår nu slutligen till att behandla vissa frågor om anslag för nästa budgetår och därmed sammanhängande spörsmål i anslutning till vad jag i det föregående förordat.

I likhet med byggnadsstyrelsen och förhandlingskommittén finner jag det angeläget att den närmare utformningen av ytterstadsalternativet blir mera allsidigt belyst. Detta bör lämpligen ske genom en allmän arkitekttävling. Jag vill i detta avseende kraftigt understryka, att de synpunkter jag tidigare anfört i fråga om planerings- och projekteringsarbetets samt byggnadsverksamhetens bedrivande bör vara vägledande vid utformningen av tävlingsprogrammet och särskilt markeras i detta. Beträffande dimensioneringen av anläggningarna i Frescati torde de förut angivna uppskattningarna av utrymmesbehoven tills vidare få tjäna som allmän utgångspunkt. Samtidigt måste självfallet beaktas de jämkningar härutinnan för olika ämnen och ämnesgrupper, vilka följer inte enbart av den pågående universitetsupprustningen utan jämväl av de resultat beträffande universitets- och högskoleväsendets framtida dimensionering, som efter hand framkommer i det pågående planeringsarbetet på detta område. Kostnaderna för arkitekttävlingen beräknar jag i enlighet med byggnadsstyrelsens förslag till 200 000 kronor, vilket belopp torde böra anvisas för nästa budgetår.

Vissa byggnadsprojekt torde av särskilda skäl böra påbörjas omedelbart och sålunda igångsättas oberoende av den avsedda tävlingen. Byggnadsstyrelsen har med åberopande av vad därutinnan anförts i propositionen 1956:108 föreslagit att nybyggnad för botanik uppföres på förutnämnda område vid Lilla Frescati i direkt anslutning till Bergianska trädgården samt att medel härför anvisas för nästa budgetår. Förhandlingskommittén har tillstyrkt styrelsens förslag. Behovet av odlingsbar mark och fördelen av nära kontakt med Bergianska trädgården har motiverat valet av förläggning för nybyggnaden som härigenom kommer att ligga utanför det egentliga universitetsområdet. Några betänkligheter att undantaga detta byggnadsprojekt från arkitekttävlingen föreligger enligt min mening icke med hänsyn till anläggningens placering, som jag icke har något att erinra mot. Tvärtom finner jag det särskilt värdefullt, att möjligheter härigenom öppnas för en samverkan med Bergianska trädgården. Anläggningen synes böra dimensioneras för en årlig intagning av 60—75 elever, såvitt gäller studier för två betyg, samt med hänsyn till två professorer. Vad jag förut framhållit om angelägenheten av rationell planlösning m. m. gäller självklart även förevarande anläggning. Jag är med hänsyn härtill icke nu beredd att taga definitiv ställning till någon kostnadsram för nybyggnaden. För projekteringsarbetets fortsatta bedrivande och för byggnadsföretagets påbörjande

torde i enlighet med byggnadsstyrelsens förslag böra anvisas 500 000 kronor för nästa budgetår.

Såväl byggnadsstyrelsen som förhandlingskommittén har understrukt angelägenheten av att snabba åtgärder vidtages för att lösa lokalfrågan för kemiundervisningen. Byggnadsstyrelsen har därvid framhållit, att den ytterligare tidsutdräkt, som skulle följa av ett inlemmande av denna nybyggnadsfråga i arkitekttävlingen, skulle innebära allvarligt men för undervisning och forskning. Jag är i princip ense med byggnadsstyrelsen och förordar att nybyggnad för det kemiska övningslaboratoriet jämte i anslutning därtill oundgängligen erforderliga kompletterande utrymmen igångsättes snarast med hänsyn till att behovet av laboratorielokaler torde vara mest kännbart och därför kräver skyndsamma åtgärder. I fråga om utförandet av denna anläggning vill jag särskilt erinra om vad jag i årets statsverksproposition (bil. 29, s. 14) anfört beträffande nybyggnad för kemiskt övningslaboratorium vid universitetet i Lund. Beträffande nybyggnad för oorganisk och fysikalisk kemi i övrigt synes denna däremot med hänsyn till dess centrala funktion om möjligt böra ingå i tävlingen. Mot vad byggnadsstyrelsen anfört i fråga om placering av kemiska övningslaboratoriet — söder om Vegaplatsen invid naturhistoriska riksmuseet — har jag ingen erinran. För byggnader för ämnena geologi och mineralogi, vilka tänkts förlagda till detta område i byggnadsstyrelsens generalplaneskiss, finns — enligt uppgift från styrelsen — goda alternativa platser att tillgå. Jag är icke nu beredd att taga ställning till någon kostnadsram för det här förordade byggnadsprojektet. För projekteringsarbetets fortsatta bedrivande och för byggnadsföretagets påbörjande beräknar jag ett belopp av 500 000 kronor för nästa budgetår.

Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att beträffande de nu förordade byggnadsföretagen för botanik och kemi godkänna ritningar samt meddela erforderliga närmare föreskrifter.

Vidare tillstyrker jag bifall till byggnadsstyrelsens förslag om medelsanvisning för slutförande av ombyggnadsarbetena inom huvudbyggnaden i kvarteret Vega. Jag beräknar för detta ändamål för nästa budgetår ett belopp av 500 000 kronor.

Vad jag här förordat innebär för nästa budgetår ett sammanlagt medelsbehov av $(200\ 000 + 500\ 000 + 500\ 000 + 500\ 000 =)$ 1 700 000 kronor, vilket belopp torde böra anvisas som investeringsanslag under rubriken Byggnadsarbeten för universitetet i Stockholm. Till detta anslag torde böra överföras vid utgången av innevarande budgetår förefintlig behållning å investeringsanslaget till Vissa byggnadsarbeten inom kvarteret Vega i Stockholm.

Avslutningsvis vill jag framhålla följande. Ett bifall till förslagen om ombildning av Stockholms högskola till universitet och om successiv utflytt-

ning av universitetets verksamhet till Frescati kommer, som jag i det föregående flera gånger uttalat, att aktualisera åtskilliga planerings- och samordningsfrågor av skiftande natur. Detta gäller främst såväl själva utflyttningen till Frescati och dimensioneringen av utrymmena där som den därmed sammanhängande frågan om dispositionen av efter hand friställda lokaler i innerstaden. Ett flertal myndigheters medverkan fordras för genomförandet av det handlingsprogram som här skisserats. Förutom själva universitetet kan nämnas universitetskanslersämbetet, byggnadsstyrelsen, djurgårdsnämnden samt stadens vederbörande myndigheter. För att en smidig och effektiv handläggning av de många viktiga och svårbemästrade problemen skall kunna komma till stånd, torde särskilda samordningsåtgärder bli nödvändiga. Jag har för avsikt att senare framlägga förslag härom till Kungl. Maj:ts prövning.

Under åberopande av vad jag sålunda anført hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

- a) besluta att Stockholms högskola skall den 1 juli 1960 ombildas till ett statligt lärosäte, benämnt universitetet i Stockholm;
- b) besluta att universitetet skall successivt utflyttas till Frescatiområdet på Norra Djurgården i Stockholm;
- c) godkänna av mig i det föregående förordat förslag till överenskommelse angående grunderna för exploatering av Frescatiområdet m. m.;
- d) godkänna av mig i det föregående förordat förslag till avtal angående inrättande av ett universitet i Stockholm m. m.;
- e) bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad jag i det föregående förordat vidtaga de åtgärder och meddela de föreskrifter, som erfordras för genomförande av ombildningen, utflyttningen och exploateringen;
- f) att till *Byggnadsarbeten för universitetet i Stockholm* för budgetåret 1959/60 under statens allmänna fastighetsfond anvisa ett investeringsanslag av 1 700 000 kronor.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Sanfrid Fenger

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	Sid.
Inledning	3
Kommitténs betänkande	4
Bakgrunden till kommitténs uppdrag	4
Kommitténs uppdrag m. m.	13
Stockholms högskolas byggnadsfråga	14
Stockholms högskolas ställning	36
Avtalsförslag	45
Förslag till överenskommelse angående exploatering av Frescatiom- rådet	45
Förslag till avtal angående inrättande av ett universitet i Stockholm, m. m.	56
Anslagsfrågor	64
Departementschefen	70
